

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT TEORİSİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AB VE TÜRKİYE'DE İHRACATIN FİNANSMANI,
FİNANSMAN KURULUŞLARI VE
TÜRK EXİMBANK ÖRNEĞİ**

Neslihan ATAY

2501960491

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Cem SAATÇİOĞLU

İstanbul 2010

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz İKTİSAT TEORİSİ Bilim Dalında 2501960491 numaralı NESLİHAN ATAY'IN hazırladığı "AB VE TÜRKİYE'DE İHRACATIN FİNANSMANI, KURULUŞLARI VE TÜRK EXİMBANK ÖRNEĞİ" konulu YÜKSEK LİSANS/ DOKTORA-TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 15.Maddesi uyarınca 13/04/2010 SALI günü Saat: 12:00'da yapılmış. sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin .....'ne* ÖYBİRLİĞİ /OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI(*)	İMZA
PROF.DR.AHMET İNCEKARA	Kabul	
DOÇ.DR.CEM SAATÇIOĞLU	Kabul	
DOÇ.DR.MURAT ÇAK	KABUL	
YRD.DOÇ.DR.BAHAR ŞANLI	Kabul	
YRD.DOÇ.DR.ÖZLEM DURGUN	Dize Hne	

ÖZ

AB VE TÜRKİYE’DE İHRACATIN FİNANSMANI, FİNANSMAN KURULUŞLARI VE TÜRK EXİMBANK ÖRNEĞİ

NESLİHAN ATAY

İhracat, ülke ekonomilerinde iktisadi büyümeye etkisi nedeniyle önemli bir faktördür. Bu nedenle, ülkeler ihracat ile ihracat finansmanını geliştirme ve destekleme amacıyla çeşitli politikalar izlemekte ve kurumlar oluşturmaktadırlar. Her ülke, kendi iktisadi durumuna göre, mevcut yasal çerçevede kendi ihracat finansman mekanizmasını geliştirmektedir. İhracat finansmanını destekleme amacıyla devlet destekli oluşturulan kurum ya da kuruluşlar, genel kabul görmüş bir yaklaşımla “eximbank” olarak adlandırılmaktadır.

Eximbanklar ihracat finansmanında etkin rol oynamaktadırlar. AB (Avrupa Birliği)’deki eximbankların faaliyetlerinde ihracat kredi sigortası ve garantisi uygulamaları bulunmaktadır. Türkiye’nin resmi ihracat destek kurumu Türk Eximbank’ın faaliyetlerinde, AB’deki eximbanklarda olduğu gibi ihracat kredi sigortası ve garanti uygulamaları bulunmakta olup, farklı olarak kısa vadeli ihracat kredilerine ağırlık verilmektedir.

Çalışmada; AB’deki eximbanklar ve Türk Eximbank incelenmiştir. Üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde; ihracat, ihracat teşvikleri ve ihracat finansmanı konuları ele alınmıştır. İkinci bölümde, AB’deki ihracat finansmanı ve ihracat finansman kuruluşları incelenmiştir. Son bölümde ise, Türkiye’de ihracatın

finansmanı ve Türk Eximbank ile AB'deki eximbankların uygulamalarının karşılaştırılması yapılmıştır. Bu çalışmayla; Türk Eximbank'ın, AB'deki eximbanklarda olduğu gibi, ihracat kredi sigortası ve garanti uygulamalarına devam ederek, kısa vadeli kredi programlarını ticari bankalara bırakması gerektiği sonucuna varılmıştır.

ABSTRACT

EXPORT FINANCE, EXPORT FINANCING AGENCIES IN EU AND TURKEY AND TURK EXIMBANK AS THE TURKISH MODEL

NESLIHAN ATAY

Exporting, is an important factor to a country's economy due to its effect on economic growth. Therefore, countries export development and export financing establish various institutions to promote support in order to pursue policies. According to the current legal framework of each country of each country in their own economic situation is improving its export financing mechanisms. The purpose of supporting state-sponsored export financing institutions or entities that are created with the generally accepted approach is known as eximbanks.

Eximbanks play an active role in export financing. In EU (European Union) eximbanks applications comprise export credit insurance and guarantee programs. Such as in the EU, in Turkey Turk Eximbank acting as the Turkey's official export support institution offers export credit insurance and guarantee programs and apart from that Turk Eximbank also extends export credits (both short term and long term) to Turkish exporters as a main export financing scheme.

The study aims to examine Turk Eximbank and the eximbanks in the EU. Consisting a total of three parts, the first part of this study addresses exports, export promotion and export financing. In the second part export financing agencies and export financing are examined within the EU. In the third and final chapter, export

financing applications at Turk Eximbank is described and a comparison between the applications of Turk Eximbank and export financing agencies in the EU, is made. With this study, it has been concluded that Turk Eximbank should continue with the export insurance and guarantee applications like the export agencies operating in the EU and leave the credit disbursing issues to the commercial banks in Turkey.

ÖNSÖZ

Hazırlamış olduğum bu çalışmanın amacı; Türk Eximbank'ın, ihracatın gelişimindeki önemini inceleyerek, bu kapsamda, gelecek dönemde Türk Eximbank uygulamalarının değişimine ilişkin görüş oluşturmaktır.

Çalışmam süresince desteği için danışman hocam Sayın Doç. Dr. Cem SAATÇİOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her anında olduğu gibi, çalışmamın her aşamasında da desteklerini bir an olsun esirgemeyen sevgili aileme minnettarım.

Ülkemiz ihracatının gelişiminde önemli bir konuma sahip olması dolayısıyla; çalışmaktan onur duyduğum Türk Eximbank'ın saygıdeğer yöneticileri ve çalışma arkadaşlarıma, bilgi ve destekleri ile her zaman yanımda olmalarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmam süresince kaynaklarından yararlandığım tüm kişi, kurum ve kuruluşlar ile emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunarım.

Kayıt olduğum ilk günden bugüne kadar tüm sorularımı sabırla yanıtlayan ve ilgilerini esirgemeyen tüm Enstitü çalışanlarına teşekkür ederim.

Çalışmamın tüm ilgililere yararlı olmasını dilerim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
TABLolar LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İHRACAT, İHRACAT TEŞVİKLERİ VE İHRACAT FİNANSMANI

1.1. İHRACAT KAVRAMI	3
1.1.1. İhracatın Tanımı ve Teorik Çalışmalar	4
1.1.2. İhracatın Önemi	8
1.1.3. İhracatın Ekonomik Kalkınmadaki Rolü	9
1.2. İHRACAT TEŞVİKİNİN TANIMI, ÖNEMİ, EKONOMİYE ETKİSİ VE İHRACAT TEŞVİK ARAÇLARI	11
1.2.1. İhracat Teşvikinin Tanımı	11
1.2.2. İhracat Teşvikinin Önemi	13
1.2.3. İhracat Teşvikinin Ekonomiye Etkisi	14
1.2.4. Uluslararası Çerçeve İhracat Teşvik Tedbirleri	16

1.2.4.1. GATT (General Agreement Trade and Tariff - G�m�ruk Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) erevesinde İhracat Teşvik Tedbirleri.....	17
1.2.4.2. DT� (Dünya Ticaret �rg�t�) erevesinde İhracat Teşvik Tedbirleri	20
1.2.4.2.1. Yasaklanmış Sübvansiyonlar.....	22
1.2.4.2.2. Karşı Tedbir Alınabilir Sübvansiyonlar.....	23
1.2.4.2.3. Karşı Tedbir Alınmasını Gerektirmeyen Sübvansiyonlar.....	23
1.2.4.3. OECD (Organization for Economic Co-Operation and Development - Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği �rg�t�) erevesinde İhracat Teşvik Tedbirleri.....	24
1.2.5. İhracat Teşvik Araçları.....	26
1.2.5.1. İhracatta Prim Sistemi	26
1.2.5.2. İhracatta Vergi İadesi, Vergi İndirimi ve Vergi Muafiyeti	27
1.2.5.3. Devlet Pazarlama Yardımları.....	27
1.3. İHRACAT FİNANSMANI.....	28
1.3.1. İhracat Finansmanının Tanımı.....	28
1.3.2. İhracat Finansmanının İhracatın Teşvikindeki �nemi.....	31
1.3.3. İhracat Finansmanında Bankaların Rolü.....	32
1.3.4. Eximbanklar.....	33
1.3.4.1. Dünya'da Eximbankların Kurulmaya Başlanması.....	34
1.3.4.2. Gelişmiş ve Gelişmekte Olan �lkelerde Eximbanklar.....	36
1.3.4.3. Eximbankların Ortak �zellikleri.....	38

1.3.4.4. Berne Birliği (Berne Union- The International Union of Credit and Investment Insurers - İhracat Kredi Sigorta Kuruluşları Birliği).....	39
--	----

İKİNCİ BÖLÜM

AB'DE İHRACATIN FİNANSMANI VE FİNANSMAN KURULUŞLARI

2.1. AB'DE İHRACAT TEŞVİKLERİ.....	43
2.2. AB'DE RESMİ DESTEKLİ İHRACAT FİNANSMANI.....	46
2.3. AB'DEKİ RESMİ DESTEKLİ İHRACAT FİNANSMAN KURULUŞLARI.....	47
2.3.1. COFACE (Compaigne Française d'assurance pour le Commerce Exterieur - Fransa).....	54
2.3.2. EULER HERMES (Euler Hermes Kreditversicherungs AG -Almanya).....	55
2.3.3. ECGD (Export Credits Guarantee Department - İngiltere)	56
2.3.4. ATRADIUS (Atradius Credit Insurance N.V. – Hollanda)	57
2.3.5. CESCE (Compania Espanola de Seguros de Credito a la Exportacion S.A. - İspanya)	58
2.3.6. SACE (Istituto per i Servizi Assicurativi del Credito all'Esportazione - İtalya)	58
2.3.7. ONDD (Office National du Ducroire - Belçika)	59
2.3.8. EKF (Eksport Kredit Fonden - Danimarka)	60
2.3.9. EKN (Eksportkreditnamnden - İsveç)	60
2.3.10. OEKB (Oesterreichische Kontrollbank Aktiengesellschaft - Avusturya)	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE İHRACAT FİNANSMANI, FİNANSMAN KURULUŞLARI VE TÜRK EXİMBANK ÖRNEĞİ

3.1. TÜRKİYE’DE UYGULANAN İHRACAT TEŞVİK POLİTİKALARININ TARİHSEL GELİŞİMİ.....	61
3.1.1. 1923 – 1960 Dönemi.....	61
3.1.2. 1960 – 1980 Dönemi.....	66
3.1.3. 24 Ocak 1980 Kararları ve 1990 Yılına Kadar Olan Dönem.....	69
3.1.4. 1990-2009 Dönemi.....	72
3.2. TÜRKİYE’DE İHRACATIN FİNANSMANI VE FİNANSMAN KURULUŞLARI	75
3.3. TÜRKİYE’DEKİ TEK RESMİ DESTEKLİ İHRACAT FİNANSMAN KURULUŞU TÜRK EXİMBANK.....	81
3.3.1. Türk Eximbank’ın Kuruluşu ve Amaçları.....	81
3.3.2. Türk Eximbank’ın Faaliyet Alanları.....	83
3.3.3. Türk Eximbank’ın Kaynakları.....	84
3.3.4. Türk Eximbank’ın Kredi, Garanti ve Sigorta Programları.....	85
3.3.4.1. Krediler.....	85
3.3.4.1.1. Kısa Vadeli İhracat Kredileri.....	88
3.3.4.1.1.1. Sevk Öncesi İhracat Kredileri.....	88
3.3.4.1.1.2. Dış Ticaret Şirketleri Kısa Vadeli İhracat Kredileri	89
3.3.4.1.1.3. İhracata Hazırlık Kredileri	89
3.3.4.1.1.4. KOBİ (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme) İhracata Hazırlık Kredileri	89

3.3.4.1.1.5. Sevk Öncesi Reeskont Kredileri	90
3.3.4.1.1.6. Kısa Vadeli İhracat Alacakları İskonto Programı	90
3.3.4.1.2. Özellikli Krediler	91
3.3.4.1.2.1. Yurtdışı Mağazalar Yatırım Kredisi	91
3.3.4.1.2.2. Gemi İnşa ve İhracatı Finansman Programı	92
3.3.4.1.2.3. Özellikli İhracat Kredisi	92
3.3.4.1.2.4. Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetlerine Yönelik Teminat Mektubu Programı	92
3.3.4.1.2.5. Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri Köprü Kredisi	93
3.3.4.1.3. Döviz Kazandırıcı Hizmetler Kapsamındaki Krediler	93
3.3.4.1.3.1. Turizm Pazarlama Kredileri	93
3.3.4.1.3.2. Uluslararası Nakliyat Pazarlama Kredileri	94
3.3.4.1.3.3. Döviz Kazandırıcı Hizmetler Kredisi	94
3.3.4.1.4. Dünya Bankası Kaynaklı Kredi	94
3.3.4.1.5. Avrupa Yatırım Bankası Kaynaklı Yatırım Kredisi	94
3.3.4.1.6. Yurtdışı Fuar Katılım Kredisi	95
3.3.4.2. Ülke Kredi ve Garanti Programları	96
3.3.4.3. İhracat Kredi Sigortası Programları	97
3.4.4.3.1. Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programı	97
3.4.4.3.2. Orta ve Uzun Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programı	100
3.3.4.3.3. Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri Teminat Mektuplarının Haksız Nakde Çevrilme Sigortası Programı	102
3.3.5. Türk Eximbank'ın AB Çerçevesinde İncelenmesi	102

SONUÇ.....106

KAYNAKÇA.....111

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No:</u>	<u>Sayfa No:</u>
Tablo 1 : Berne Birliği Üyeleri	41
Tablo 2 : AB'deki Resmi Destekli İhracat Finansman Kuruluşları.....	48
Tablo 3 : AB'deki Resmi Destekli İhracat Finansman Kuruluşlarının Faaliyet Nakit Akışları - Tüm İşlemler (milyon SDR).....	49
Tablo 4 : AB'deki Resmi Destekli İhracat Finansman Kuruluşlarının Net Faaliyet Nakit Akışları - Orta-Uzun Vadeli İşlemler (milyon SDR).....	50
Tablo 5 : AB'deki Resmi Destekli İhracat Finansman Kuruluşlarının Net Faaliyet Nakit Akışları - Kısa Vadeli İşlemler (milyon SDR).....	51
Tablo 6 : AB'deki Resmi Destekli İhracat Finansman Kuruluşlarının Faaliyet Nakit Akış Hızı - Sigorta ve Garanti İşlemleri – Tüm Vadeler (milyon SDR).....	52
Tablo 7 : AB'deki Resmi Destekli İhracat Finansman Kuruluşlarının Faaliyet Nakit Akış Hızı – Doğrudan Kullanılan İhracat Kredileri - Tüm Vadeler (milyon SDR)	53
Tablo 8 : Türk Eximbank Kısa Vadeli Kredilerinin Yıllara Göre Dağılımı	86
Tablo 9 : Türk Eximbank Kısa Vadeli Kredilerinin Sektörel Dağılımı (%).....	87
Tablo 10: Türk Eximbank Kısa Vadeli Kredilerinin Ülke Gruplarına Göre Dağılımı (%).....	87
Tablo 11: Türk Eximbank Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Kapsamında Sigortalanan Sevkiyat Tutarlarının Yıllara Göre Dağılımı	99
Tablo 12: Türk Eximbank Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Kapsamında Sigortalanan Sevkiyatların Ülke Gruplarına Göre Dağılımı (%).....	100

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKA	: Ausföhrkredit-Gesellschaft mbH
Ar-Ge	: Araştırma-Geliştirme
ASEI	: Asuransi Ekspor Indonesia
ASHRA	: Israel Export Insurance Corporation Ltd.
AT	: Avrupa Topluluğu
ATRADIUS	: Atradius Credit Insurance N.V.
AYB	: Avrupa Yatırım Bankası
BERNE BİRLİĞİ	: İhracat Kredi Sigorta Kuruluşları Birliği
BERNE UNION	: The International Union of Credit and Investment Insurers
CEB	: Ceska Exportni Banka
CESCE	: Compania Espanola de Seguros de Credito a la Exportacion S.A.
CGIC	: Credit Guarantee Insurance Corporation of Africa Ltd.
CHARTIS	: Chartis Global Trade Political Risk
CHUBB	: Chubb Political Risk
COFACE	: Compaigne Française d'assurance pour le Commerce Exterieur
COSEC	: Companhia de Seguro de Creditos S.A.
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
DTŞŞ	: Dış Ticaret Sermaye Şirketi
ECGC	: Export Credit Guarantee Corporation of India Ltd.
ECGD	: Export Credits Guarantee Department
ECICS	: Ecics Ltd.

ECIC SA	: Export Credit Insurance Corporation of South Africa Ltd.
ECIO	: Export Credit Insurance Organization
EDC	: Export Development Canada
EEC	: European Economic Community (Avrupa Ekonomik Topluluğu)
EFIC	: Export Finance and Insurance Corporation
EFIL	: Export Finance Intermediary Loan (İhracat Finansmanı Aracılık Kredisi)
EGAP	: Export Guarantee and Insurance Corporation
EKF	: Eksport Kredit Fonden
EKN	: Exportkreditnamnden
ERG	: Export Risk Guarantee
ERP	: European Recovery Programme (Avrupa İyileşme Programı)
EU	: European Union (Avrupa Birliği)
EULER HERMES	: Euler Hermes Kreditversicherungs AG
EXIMBANK	: Export - Import Bank
EXIMBANKA SR	: Export-Import Bank of the Slovak Republic
EXIM J	: National Export-Import Bank of Jamaica Limited
FCIA	: Fcia Management Company Inc.
FINNVERA	: Finnvera Plc.
FOB	: Free on Board (Güvertede Teslim)
GATT	: General Agreement Trade and Tariff (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması)
GIEK	: Garanti-Instituttet for Eksportkreddt
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
HDTM	: Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı
HISCOX	: Hiscox Political Risk
HKEC	: Hong Kong Export Credit Insurance Corporation

IBRD	: International Bank for Reconstruction and Development (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası)
ICIEC	: The Islamic Corporation for the Insurance of Export Credit and Investment
IFTRIC	: Israel Foreign Trade Risks Insurance Company
IMF	: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
ITC	: International Trade Center (Uluslararası Ticaret Merkezi)
ITO	: International Trade Organization (Uluslararası Ticaret Örgütü)
İGEME	: İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi
İSMMMOM	: İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
JEXIM	: The Export-Import Bank of Japan
KDV	: Katma Değer Vergisi
KEIC	: Korea Export Insurance Corporation
KFW	: Kreditanstalt für Wiederaufbau
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
KREDEX	: Kredidi ja Ekspordi Garanteerimese S.A.
KUKE	: Export Credit Insurance Corporation
MECIB	: Malaysian Export Credit Insurance Berhad
MEHIB	: Hungarian Export Credit Insurance Pte Ltd.
MEXIM	: Export Import Banka of Malaysia Berhad
MIGA	: Multilateral Investment Guarantee Agency
MITI	: Ministry of International Trade and Industry
NAFTA	: The North American Free Trade Agreement (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması)
NCM	: Nederlandsche Credietverzekering Maatschappij N.V.
NEXI	: Nippon Export and Investment Insurance
ODA	: Official Development Assistance (Resmi Gelişme Yardımı)

ODD	: Office du Ducroire
OECD	: Organization For Economic Co-Operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
OEKB	: Oesterreichische Kontrollbank Aktiengesellschaft
OKK	: Ortaklık Konseyi Kararı
ONDD	: Office National du Ducroire
OOF	: Other Official Flows (Diğer Resmi İşlemler)
OPIC	: Overseas Private Investment Corporation
PWC	: PricewaterhouseCoopers Deutsche Revision AG
ROM EXIMBANK	: Banca de Export Import a Romaniei Eximbank S.A.
SACE	: Istituto per i Servizi Assicurativi del Credito all'Esportazione
SBCE	: Seguradora Brasileira de Credito a Exportação S/A
SCM	: Agreement On Subsidies and Countervailing Measures (Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması)
SDR	: Special Drawing Rights (Özel Çekme Hakları)
SDTŞ	: Sektörel Dış Ticaret Şirketi
SERV	: Swiss Export Risk Insurance
SID	: Slovene Export Corporation Inc.
SINOSURE	: China Export and Credit Insurance Corporation
SLEIC	: Sri Lanka Export Credit Insurance Corporation
SOVEREIGN	: Sovereign Risk Insurance Ltd.
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TEBC	: Taipei Export-Import Bank of China
THAI EXIMBANK	: Export-Import Bank of Thailand
TL	: Türk Lirası
TOBB	: Türkiye Odalar Borsalar Birliği
TPKK	: Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu

TÜRK EXIMBANK : Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.
TÜSİAD : Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
UNCTAD : United Nations Conference on Trade and Development
(Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı)
US EXIMBANK : The Export Import Bank of United States of America
WTO : World Trade Organization (Dünya Ticaret Örgütü)
ZURICH : Zurich Surety, Credit and Political Risk

GİRİŞ

İhracat; ÷lkeye döviz girişı sağlaması, ödemeler dengesine olumlu yönde etkisi, ihracata yönelik sanayileşme ile istihdam sağlaması nedeniyle büyük öneme sahiptir. Ülkelerde; kalkınmanın ihracat geliri ile finansmanı, en sağlıklı yol olarak gör÷lmektedir.

Gelişmekte olan ÷lkelerde uygulanan ekonomi politikasının temel amacı, ÷lkenin kalkınmasının ve sanayileşmesinin sağlanmasıdır. Bu nedenle bu ÷lkelerde, "dışa dönük" politikalar izlenmekte ihracata ağırlık verilmektedir. Gelişmiş ÷lkeler ise, Dünya düzeni içinde varolan yerlerini koruyabilmeleri açısından ihracata önem vermektedirler.

İhracatçıların sevkiyat öncesi ve sevkiyat sonrası dönemde, nakdi ve gayri nakdi finansman ihtiyacı ile riske karşı korunma gereksinimi duymaları, devlet desteğine ihtiyacı doğurmaktadır. İhracatın ÷lkeler için büyük önem arz etmesi nedeniyle de bu doğrultuda; her ÷lke, devlet desteği ile kendi iktisadi ve ticari koşullarına göre, mevcut yasal çerçevede, kendi ihracat finansman mekanizmasını geliştirmektedir.

Bu çalışmada; ÷lke ekonomisini önemli derecede etkileyen faktörlerden biri olan ihracat ile ihracat teşvikleri, ihracatın gelişimini ve desteğini sağlayan ihracat finansman kurum ve kuruluşları konu edilecektir. İhracat finansman kuruluşları, Dünya'da genel kabul görmüş bir yaklaşımla "eximbank" olarak adlandırılmaktadır. Çalışmada da AB'deki eximbanklar ve Türk Eximbank incelenecektir.

Türk Eximbank, Türkiye'de tek resmi ihracat finansman kuruluşu olarak faaliyet göstererek önemli bir misyon üstlenmiştir. Bu doğrultuda, sağladığı nakdi ve gayri nakdi desteklerle ÷lke ihracatındaki rolü yüksektir.

Üç bölümden oluşan çalışmanın; birinci bölümünde, ihracatın tanımı, ekonomik kalkınmadaki rolü, ihracat teşvikleri ile uluslararası çerçevede ihracatı teşvik tedbirleri ve ihracat finansmanının tanımı, önemi, Dünya'da eximbankların kurulmaya başlanması ile eximbankların özellikleri konuları, ikinci bölümünde, AB'de ihracatın teşvikleri ile ihracatın finansmanı ve bazı ihracat finansman kuruluşları, üçüncü bölümde, Türkiye'de uygulanan ihracat politikaları ve ihracat teşvik yöntemlerini tarihsel gelişimi ile Türkiye'de ihracatın finansmanı ve Türk Eximbank konuları detaylı olarak incelenecektir.

Çalışmanın sonuç bölümünde; Türkiye ihracatında önemli bir misyon üstlenmiş olan Türk Eximbank'ın, elde edilen veriler doğrultusunda, gelecek dönemdeki uygulamalarına ilişkin görüş ortaya konulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

İHRACAT, İHRACAT TEŞVİKLERİ VE İHRACAT FİNANSMANI

Bu bölümde; ihracatın tanımı, ihracat teşvikleri, ihracat finansmanı, Dünya’da “eximbank” (export and import bank)’ların ortaya çıkması ve eximbankların özellikleri konuları incelenmektedir.

1.1. İHRACAT KAVRAMI

Bir ülkenin kendi ihtiyaçlarının tümünü tek başına karşılayabilmesi zor olduğundan, ülkeler, birbirleriyle ticaret yaparak bu ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmışlardır. Ülkeler arasında yapılan ticaret, uluslararası ticaret ya da dış ticaret olarak adlandırılmaktadır.

Ülke ekonomilerinde dış ticaret yapılmasının amacı; iç piyasada bulunmayan veya bulunduğu halde yüksek maliyetli olan mal ve hizmetlerin dış piyasalardan sağlanması ve iç piyasada fazla olan mal ve hizmetlerin dış piyasaya transferi ile de refah seviyesinin yükseltilmesidir. Nihai hedef ise, refah seviyesinin yükseltilmesidir.¹

Ülkeler arasında yapılan dış ticaret kaçınılmaz zorunluluklarının bir sonucudur. Uluslararası ekonomik işlemlerin büyük bir çoğunluğu önceleri sınırlı sayıdaki mal ve hizmetlerden oluşmaktaydı. Zamanla, yeni ihtiyaçların, teknolojik ilerleme ve uluslararası haberleşme ve ulaştırma olanaklarının gelişmesi bu

---

¹ Cem Saatçioğlu, “Dış Ticaretin Önündeki Engeller ve Çevresel Kriterler İle Dış Ticaret İlişkisi” Dış Ticaret Müsteşarlığı (Çevrimiçi), <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/engeller.doc> , 02/12/2009.

işlemlerin kapsamını ve boyutlarını artırmıştır. Son yarım asır içinde batılı sanayileşmiş ülkelerde kurulan bazı şirketler, dev çok uluslu şirketler haline gelerek, ulusal sınır ve siyasal rejim farkı tanımayarak tüm dünya ülkelerine yayılmışlardır.²

Dış ticaret veya uluslararası ticaret; farklı ülkelerde ikametgahı, iş merkezi olan veya farklı devletlerin vatandaşlığına sahip olan gerçek ve tüzel kişiler arasındaki mal ve hizmet değişimini ifade etmektedir.³

Uluslararası pazarlara girişte yönetsel ve finansal kaynaklara yönelik yatırımı göreceli olarak daha düşük olan ihracat, işletmenin mamullerinin dış pazarlara sunulması ve bu pazarlarda satılmasıdır. Dış pazarlarda yer almanın en kolay ve en az riskli yolu olan ihracat, bir işletmenin mallarının geçerli olan ihracat ve gümrük kuralları çerçevesinde satılması olarak tanımlanmaktadır.⁴

İhracat, bir ülkenin mal ve hizmetlerine yabancıların yapmış oldukları harcamalar olup, ülkenin harcama akımına katkı sağlamaktadır. Oysa, ithalat, ülkedeki yerleşik kişilerin yabancı mal ve hizmetlere yaptıkları ödemelerdir. O nedenle ülkede harcama akımından ayrılan bir sızıntı niteliğindedir.⁵

1.1.1. İhracatın Tanımı ve Teorik Çalışmalar

Bir ülkede üretilen malların diğer ülkelerdeki alıcılara satılmasına ihracat adı verilmektedir.⁶

İhracat, kısaca yurtdışına mal satmak şeklinde tanımlanabilir. Bugünün ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyinde hiçbir ülke yalnızca kendi ürettiklerini tüketme yolu ile kalkınmasını gerçekleştiremez. Günümüzde hiçbir ülkenin

---

² Halil Seyidoğlu, **Uluslararası İktisat**, Güzem Yayınları, İstanbul, 1993, s.2.

³ Cemal Şanlı, **Uluslararası Ticari Aktlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, Beta Yayınları, İstanbul, 1996, s. 23.

⁴ Frank Bradley, **International Marketing Strategy**, Prentice Hall, U.S.A., 1995, s.349.

⁵ Seyidoğlu, **a.g.e.**, 1993, s.167.

⁶ Erdoğan Alkin, **Uluslararası Ekonomik İlişkiler**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990, s.11.

hammadde kaynakları, enerji kaynakları, üretim kapasitesi ve sahip olduğu teknoloji yalnızca kendine yeterli olacak yapıda değildir.⁷

İhracat; ülkede, bir taraftan mal eksikliği yaratırken, öbür taraftan iç piyasadaki talebi artırarak satın alma gücü fazlalığı yaratmaktadır.

İhracat, kazanç elde etmek amacıyla müşteri gruplarının gereksinimlerini, isteklerini ve tercihlerini tatmin etmek için işletme olanaklarının değerlendirilmesi, planlanması, kullanılması ve denetlenmesi eylemlerinin uluslararası alanda yürütülmesidir.⁸

Uluslararası pazarda faaliyette bulunmanın en eski ve geleneksel yolu olan ihracat, ulusal sınırların dışındaki potansiyel müşterilerin saptanması, satışın yapılması ve satışı yapılan malların alıcıya ulaştırılması aşamalarından oluşmaktadır.⁹

Ülkeler arası ticaret ile ülke içi ticaret arasında farklılıklar bulunmaktadır. Dış ticaretin neden yapıldığı, dış ticaretin bileşenleri ve dış ticaret fiyatlarını kapsayan teoriye uluslararası ticaret teorisi veya dış ticaret teorisi denir. Uluslararası ticaret teorisine ilişkin analizler ve varsayımlar; ülkelerin birbirleriyle yapmakta oldukları ticaretin temelini, dış ticaretin bileşimini ve reel fiyat ilişkilerini açıklayan bilimsel yöntemlerdir.¹⁰

---

⁷ Nedim İbrahimhakkıoğlu, **Planlı Dönemde İhracatı Teşvik Politikası**, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, Ankara, Eylül 1986, s.1.

⁸ Nursun BEŞELİ, “KOBİ’lerin Dış Pazarlara Açılabilmesi İçin Alternatif Yöntemler”, **İGEME’den Bakış**, İGEME, Ankara, Nisan-Haziran 1997, s. 36.

⁹ Gerald Albaum v.d., **International Marketing and Export Management**, Addison Wesley Publishing Company, England, 1990, s.95.

¹⁰ Luis A.Rivera Batiz, Paul M. Romer, “Economic Integration and Endogenous Growth” **The Quarterly Journal of Economics**, C.VI, May 1991, Cambridge, USA, s.531.

Uluslararası ticaretin bilimsel olarak ilk olarak incelemesi, Adam Smith'in 1776'da yayınladığı "Ulusların Zenginliği" ile başlamıştır. Bu çalışma aynı zamanda Klasik İktisat Ekolü'nün de temeli olarak kabul edilmektedir.¹¹

Klasik teoriden önceki ekonomik ve siyasal doktrin, Merkantilizm'dir.¹²

Merkantalist akımın ortaya çıkması büyük ölçüde Avrupa'da ulus devletlerin ortaya çıkmaya başladığı 16. yüzyılla birlikte dünyada yaşanan sosyal, kültürel ve politik alandaki önemli değişmelere dayanmaktadır. Merkantalist düşünce akımı, 16. ve 17. yüzyıl sonlarına kadar etkili olmuştur.

Merkantilist dönemden önce Dünya'da yaygın bir dış ticaret olayından söz etmek güç olup, bunun belki tek istisnası ortaçağda Uzak Doğu ile Avrupa arasında yaşanan İpek Yolu ticaretidir.¹³

İpek Yolu ticareti, ülkeler arasında yapılan ticaretin can damarı olmuş ve bu yol üzerindeki ülkeleri zenginleştirmiştir. 16. yüzyılda Amerika ve Ümit Burnu'nun keşfedilmesi İpek Yolu önemini yitirmesine neden olmuştur. Gemicilikte ilerlemeye sağlayan Avrupa devletleri keşfedilen bölgelerdeki zenginlikleri kendi ülkelerine taşımışlardır. 18. yüzyılda başlayan Sanayi Devrimi ile ülkeler arasında yapılan ticaret iyice gelişmiştir. Avrupa'da karayolları yapılmaya başlanmıştır. Merkantalizmin karşısına iktisadi doktrin çıkmıştır. Ticarete serbest dolaşım savunulmaya başlanmıştır.

Uluslararası iktisat bilimi, gerek teori gerekse politika alanında oldukça hızlı bir gelişme göstermiştir. Adam Smith'den başlayarak özellikle David Ricardo, John Stuart Mill, Alfred Marshall, Eli Heckscher, Bertil Ohlin, John Maynard, Keynes,

---

¹¹ Reha Mustafa Başkan, "1980 Sonrasında Türkiye'nin İhracat Yapısı ve İmalat Sanayinin Rolü", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2005) s.16,17.

¹² Başkan, a.g.e., s.17.

¹³ Başkan, a.g.e., s.17.

Jacob Viner ve Paul Samuelson'u bilimsel gelişmeye başlıca katkıda bulunanlar olarak belirtmek gerekir.¹⁴

1750'li yıllarda ticari kapitalizmin sınai kapitalizme dönüşmesiyle liberalizme geçiş zorunluluğu, devletin aşırı müdahalesinin olumsuz etkileri, burjuvazinin genişlemesiyle sosyal ve ekonomik dengelerin bozulması, vb. sebepler merkantilist akımın sonunu hazırladıysa da ihracat ve dış ticaret olgularının ulus ekonomilerine bir daha silinmemek üzere eklendiği dönem de merkantilizmle başlamıştır.¹⁵

18. ve 19. yüzyılda lokomotifin, buharlı gemilerin ve telgrafın keşfi ticaretteki zorlukların azalmasını sağlamıştır. 19. yüzyılın sonlarında petrolün keşfedilmesi ile petrolün sanayide ve taşıtlarda kullanılması, ayrıca havacılığın gelişmesi ülkeler arasında yapılan ticareti kolaylaştırmıştır.

19. yüzyılda Sanayi Devrimi sonrasında sermaye birikimi konusunda piyasaların dengesi bozulmuş, monopol ve oligopol piyasalar giderek yaygınlaşmıştır. Uluslararası ticaretin gelişmesi, çalışma hayatı ile ilgili sorunlar ve ekonomik istikrarsızlığın daha sıklıkla ve ağır bir şekilde tekrarlanması devleti iktisadi hayata müdahaleye ve düzenleyici politikalar uygulamaya yöneltmiştir. Bu durumda devlet müdahalesi bir zorunluluk olarak görülmüştür. Devlet çeşitli sınıfları korumak, ekonomide meydana gelen dengesizlikleri gidermek ve iktisadi hayatın akışına hız ve yön vermek için müdahale etmeye başlamıştır. Günümüzde de devletler gerektiğinde işçiyi, üreticiyi, tüketiciyi korumak, harcamalarını artırmak veya azaltmak gerekli gördüğü alanlara yatırım yapmak suretiyle ekonomiye etkiye bulunmaktadır.¹⁶

Ülke ekonomisinin büyüyüp gelişmesi, sadece iç piyasa ile değil dışa açılıp ihracatını artırarak "ihracata dayalı sanayileşme" ile daha fazla gerçekleşeceğinden,

---

¹⁴ Halil Seyidoğlu, **Uluslararası İktisat-Teori Politika ve Uygulama**, 15. bs., Güzem Can Yayınları, İstanbul, 2003, s.14.

¹⁵ Peter Groenewegen, "Political Economy and Economics", **The New Palgrave: A Dictionary of Economics** Ed.by. John Eatwell, Murray Milgate and Peter Newman, Macmillan, London, 1987, s.905.

¹⁶ Gülden Ülgen, **İktisat Bilimine Giriş**, Der Yayınları, 4. bs., İstanbul, 2010, s.50.

günümüzde hemen hemen tüm ülkeler "dışa açık ekonomi" modelini benimsemişlerdir.

1.1.2. İhracatın Önemi

Dünyada ihracat hacminin artması, ülkelerin ekonomilerinin gelişmesini destekleyen en önemli unsurlardan biridir. Ülkeler; ticaret yoluyla verimli oldukları sektörlerle ağırlık verme olanağına sahip olmakta, verimli olmadıkları üretim alanlarını ithalat ile daha düşük maliyetle ikame etme olanağını sağlamaktadırlar. Söz konusu uzmanlaşma sayesinde küçük ekonomiler de sınırlı kaynaklarını belirli malların üretimine tahsis ederek o malların üretiminde ölçek ekonomisinden yararlanıp gelişimlerini sürdürmektedirler.

Seçilmiş mukayeseli üstünlük alanlarında, firmalar üretimlerini genellikle geniş dış pazarlara yönelik yapacakları için, iç piyasanın darlığı sorunu sınırlayıcı olmaktan çıkmakta, kapasite iç piyasa ile sınırlı olmayınca, her türlü ölçek ekonomilerinden yararlanma olanağı doğmaktadır.¹⁷

Özellikle kriz dönemlerinde, yerel ve ulusal pazarların daralması halinde; ihracat, anahtar faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁸

İhracat yoluyla kazanılan döviz gelirleri, ödemeler bilançosu dengesi sorunlarının çözümünde, dış kaynak yetersizliklerinin giderilmesinde ve kalkınma için gerekli sermaye mallarının ithalinde diğer döviz kazandırıcı faaliyetlere göre en sağlam ve güvenli kaynak olarak gösterilmektedir.¹⁹

---

¹⁷ Ahmet İncekara, "Türkiye'de Sanayileşme Stratejileri ve İhracata Yönelik Stratejiye Geçiş", (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1985), s.61.

¹⁸ Nisfet Uzay, **İhracatı Teşvik Politikalarının Etkinliği: Kayseri İmalat Sanayi Örneği**, Kayseri Ticaret Odası Yayını, Yayın No:42, Kayseri, 2002, s.4.

¹⁹ ITC, **The Financing of Exports From Developing Countries**, ITC, Geneva-Switzerland, 1984, s.3.

İhracata dayalı sanayileşme stratejisi uygulanarak, ülkede ihracat artışı sağlanacak ve ihracata dayalı yeni istihdam alanları oluşacak, kazanılan dövizler, ödemeler bilançosu dengesi sorunlarının çözümünü ve dış kaynak yetersizliklerinin giderilmesini sağlayacak ve kalkınma için gerekli sermaye mallarının ithali için gerekli döviz kazanılmış olacaktır. Bu nedenle de ihracat ve ihracatın finansmanı önem taşımaktadır.

Dış ticaret ile sanayileşme karşılıklı olarak birbirini güçlendirmesinden dolayı aralarında yakın ilişki vardır. Dış ticaretle olan ilişkilerine göre sanayileşme politikaları, "ithal ikamesi" ve "ihracata dayalı sanayileşme" olarak iki grupta toplanabilir. İthal ikamesini esas alan sanayileşme politikasının amacı, ithalatın yerine yerli üretimin getirilmesidir.

İthal ikamesi izlenen gelişmekte olan ülkelerde, ihracatın geliştirilmesi amacıyla verilen teşvikler fazla önem arz etmemektedirler. İthal ikamesinin izlendiği ekonomilerde, iç piyasa için üretim daha kârlı olmakta ve ihracat ihmal edilmektedir. Fakat "ihracata dayalı sanayileşme"de, ihracatın geliştirilmesi birinci planda gelmekte ve üretim sadece iç piyasa için değil; uluslararası piyasalar için yapılmaktadır.

1.1.3. İhracatın Ekonomik Kalkınmadaki Rolü

Kalkınmanın temel şartı, sermaye birikimidir. Bunu, ticari kapasitenin ihracat lehine gelişmesi olarak da ifade edebiliriz. Çünkü, kalkınma için gerekli olan girdilerin finansmanının sağlanması, bir anlamda ihracat hacmine bağlıdır. Gerekli harcamalar ihracattan sağlanan dövizlerle karşılandığı takdirde, dış finansmana diğer bir deyişle, borçlanmaya gerek kalmayacaktır.²⁰

---

²⁰ Ayşenur Narlı, **İhracatı Teşvik Tedbirlerinin Tarihsel Gelişimi**, T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü, Ankara, 1989, s.10.

1950'lerden itibaren az gelişmiş ülkeler, ekonomik kalkınmalarını hızlandırmak ve sanayileşmeyi sağlamak amacıyla ekonomilerinde ithal ikamesi politikasına ağırlık vermeye başlamışlardır. İthal edilmekte olan mallar, uygulanan koruyucu ve özendirici önlemlerle, ülke içinde üretilecektir. Böylece, ithalatlarının yapısı değişecek, kalkınmaları için hayati önem taşıyan sermaye ve ara malları ithalatına daha fazla yer verilebilecektir. Ancak bu politika, daha sonraki yıllarda az gelişmiş ülkelerde ekonomik sorunlar yaratmıştır. Oluşan bu sorunların kaynağı olarak ithal ikamesi politikasının büyümeyi yavaşlattığı, kaynak israfına yol açtığı, dışa bağımlılığı artırdığı, ihracat endüstrileri aleyhine çarpıklık doğurduğu ve ülkeye yabancı bir sermaye yapısı yarattığı öne sürülmüştür. Birçok az gelişmiş ülkede ithal ikamesi yoluyla sanayileşme çabalarının başarısızlığa uğraması ya da bu politikanın ekonomik darboğazlar yaratması; neo-klasik iktisatçıları veya bu iktisatçıların görev aldığı kuruluşları, az gelişmiş ülkelere ithal ikamesini terk ederek ihracata dayalı sanayileşme stratejilerini benimsemelerini önermeye yöneltmiştir.²¹

İhracata yönelik sanayileşme politikası, ihracat için üretime ağırlık verildiği ve üretilmiş ürünlerin ihracatını kolaylaştırmak için teşvik tedbirlerinin uygulamaya konulduğu bir sistem olarak tanımlanmaktadır.²²

İhracata yönelik sanayileşme politikası, ülke ekonomisine birçok yönden katkıda bulunmaktadır. Özellikle az gelişmiş ülkelerde ihracatın teşviki ve ihracata mâli yardımlar kazandırmaktadır. Dünya ekonomisi açısından kaynakların karşılaştırmalı üstünlüklerine göre tahsisine yol açarak, uluslararası uzmanlaşmaya katkıda bulunmaktadır.²³

İhracatın artışına bağlı olarak, ülkeye gelen dövizler, ödemeler dengesini olumlu yönde etkilemekte, yeni iş alanları ve dolayısıyla istihdam oluşmakta böylelikle sanayi de gelişmektedir.

---

²¹ Ahmet Kılıçbay, **Türkiye'nin Ekonomi Politikaları**, Der Yayınları, İstanbul, 1997, s.233.

²² Rıdvan Karluk, **Türkiye'de İhracat Yönelik Dış Ticaret Politikası ve İhracatın Yapısal Analizi**, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, Yayın No:237/158 Eskişehir, 1981, s.94.

²³ Hüseyin Şahin, **Türkiye Ekonomisi**, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2000, s.188.

İhracatın, ödemeler dengesini düzeltici, istihdam artırıcı ve ekonomik gelişmeyi sağlayıcı ve hızlandırıcı etkileri karşısında; gelişmiş, gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkeler ihracatı teşvik önlemleri almakta, ihracata finansman kolaylıkları sağlanmasına büyük önem vermektedirler.²⁴

İhracat; ülkelerin ekonomik kalkınmasında, ekonomik büyümenin finansmanını sağlaması nedeniyle önemli bir faktördür.

1.2. İHRACAT TEŞVİKİNİN TANIMI, ÖNEMİ, EKONOMİYE ETKİSİ VE İHRACAT TEŞVİK ARAÇLARI

1.2.1. İhracat Teşvikinin Tanımı

Ekonomik literatürde teşvik kavramı; belirli ekonomik faaliyetlerin daha fazla ve hızlı gelişimini sağlamak amacıyla, kamu tarafından çeşitli yöntemlerle verilen maddi ve/veya gayri maddi destek, yardım ve özendirmeler olarak tanımlanmaktadır.²⁵

İhracatı artırıcı özelliği olan tedbirlerin bütünü ihracat teşvikidir.²⁶

---

²⁴ Halil Seyidoğlu, **Uluslararası Finans**, 2. bs., Güzem Yayınları, İstanbul, 1997, s.362.

²⁵ Ahmet İncekara, **Türkiye’de Teşvik Sistemi**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları , Yayın No:1995-10, 10. bs., İstanbul ,1995, s.9.

²⁶ M.Ziya Süer, **İhracat Teşvikleri ve En Son Şekliyle İhracata Yönelik Devlet Yardımları**, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayınları, Ankara, 1998, s.7.

İhracat teşviklerinin verilmesindeki genel amaç ve esaslar, ülkelerin iç dinamiklerine ve tespit ettikleri dış ticaret hedeflerine göre değişmekle birlikte şu şekilde sıralanabilir:

- İhracatı artırmak,
- Ödemeler dengesini iyileştirmek,
- İstihdamı artırmak,
- İhraç ürünlerine uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandırmak,
- Kapasite kullanım oranlarını artırmak,
- İhracat pazarlarını geliştirmek/genişletmek,
- Döviz harcamalarını en aza indirmek,
- Teknolojik düzeyi artırmak.²⁷

İhracat teşvikleri, ekonominin genel dengesi içerisinde belirli malların ya da sektörlerin öncelik ve önem sırasına göre ekonomi ve toplum lehine olacak şekilde devlet tarafından açık ya da açık olmayan şekilde olarak desteklenmesidir.²⁸

İhracat teşvikleri ile ulusal ekonomiyi olumsuz etkileyebilecek faktörlere karşı koruyucu ve özendirici önlemler alınmaktadır.

Devletlerin teşvik uygulamalarına yönelmesinin amacı, öncelikle mevcut sanayilerini güçlü sanayi ülkelerinin rekabetinden korumaktır. Diğer faktörler ise, ülkede para ve sermaye piyasalarının gelişmemiş olması, yüksek teknoloji ürünlerinin üretiminin yapılamaması, ihracat imkânlarının yetersiz oluşu, yatırımcıların eğitim ve deneyim bakımından yetersiz olmaları, işsizlik, yatırım ve

---

²⁷ Mehmet Melemen, “İhracat Teşviklerinin 1980-1994 Yılları Arasında Türkiye Uygulaması ve Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerdeki Uygulamalar ile Mukayese Edilmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1995), s.4.

²⁸ Melemen, **a.g.e.**, s.8.

üretim olanaklarının kısıtlı olması ile gelişmişlik bakımından farklılığın bulunmasıdır.²⁹

Ülkelerin ihracata yönelik üretimi teşviklerinde farklılıklar gözlemlenmektedir. Gelişmiş ülkelerde; genellikle, ihracat teşviklerinde dünya ihracatından aldıkları payı koruma ve yüksek katma değerli, yüksek teknolojlü ürünlerinin ihracatını artırma amaçlanmaktadır. Bunun yanı sıra, Ar-Ge (Araştırma-Geliştirme) faaliyetleri ve çevrenin korunmasına ilişkin desteklere önem verilmektedir. Kalkınmasını tamamlamış bu ülkelerde, gizli - gayri nakdi ve dolaylı teşvikler uygulanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde ise hedef; genellikle, gelişmiş ülkeler düzeyine bir an önce ulaşmak olduğundan, teşviklerin amacı, endüstriyel kalkınmaları için gerekli teknolojiler ve üretim ekipmanlarını uluslararası piyasalardan satın alabilmeleri için ihracat yoluyla kaynak yaratmaktır. Bu nedenle de gelişmekte olan ülkelerde; yatırım, üretim ve ihracatı artırma amaçlanmaktadır. Bunun hızlı sağlanması önem taşımaktadır. Bu nedenle kalkınmasını tamamlamış olan kalkınma çabası içinde olan bu ülkelerde açık-nakit ve dolaysız teşvikler uygulanmaktadır.

1.2.2. İhracat Teşvikinin Önemi

Teşvikler, her türlü üretim sonucunda mal ve hizmetin; maliyetini düşürerek ihracatçının piyasadaki gücünü artırabilmesini sağlamaktadır. Hükümetin teşvik programları, ihracatçının rekabet gücünü artırması nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Ancak hedefe ulaşılabilmesi için; hükümetin, teşvik programlarını, kaynakların etkin bir şekilde faydalanmayı sağlayacak şekilde geliştirmesi gerekmektedir.

---

²⁹ Murat Yaralı, “Uluslararası Anlaşmalardaki Kısıtlamalar Dikkate Alınarak Ülkemizde Telekomünikasyon Alanında Üretimin, Ar-Ge Faaliyetlerinin ve İhracatın Artırılmasında Teşvik Yöntemlerinin Analizi”, (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Telekomünikasyon Kurumu, Ankara, 2004), s.4.

Gelişmekte olan ülkelerde ihracatın temelini tarım ürünleri ve maden ihracatı oluşturmaktadır. Bu ürünlerde üretim ve tüketimin sınırlı olması, miktar ve değerinin artma olanağının olmaması ticaretin sınırlı düzeyde kalmasına neden olmaktadır. Bu nedenle ihracat ürünlerinin sınırlı sektörlerde kalmamasının sağlanması için teşviklerin önemi yüksektir.

İhracat teşvik tedbirleri, ihracat endüstrilerinin kârlılığını artırmak suretiyle, ekonominin kıt kaynaklarını, dış pazarlara yöneltme amacına hizmet eden önlemlerdir. İhracatı teşvik tedbirleri ile, toplam ihracat hacmi artırılarak ihracatın tarım ürünlerinden, yüksek teknoloji gerektiren sanayi ürünlerine doğru dönüşümü sağlanmaya çalışılır.³⁰

Dış ticaretin bütün ülkeler lehine gelişebilmesi için, gelişmekte olan ülkelerin özellikle ekonomik yapısı güçleninceye kadar ihracatı teşvik uygulamaları konusunda desteklenmesi gerekmektedir. Özellikle sübvansiyonlar ve tarifeler konusunda sağlanabilecek bir esneklik gelişmiş ülkelerle rekabet edebilme açısından daha adil bir düzen sağlamaktadır.³¹

İhracatı teşvik tedbirleri, güçlü olan dış pazar koşullarının iç pazardaki dengeyi bozmaması için alınan tedbirlerdir olup, bu bağlamda bir telafi mekanizması niteliğindedirler.³²

1.2.3. İhracat Teşvikinin Ekonomiye Etkisi

İhracatı teşvik tedbirleri; ihracat, ödemeler bilançosu dengesi, yatırımlar, istihdam ve ekonomik büyüme üzerinde etkili olmaktadır. Üretim maliyeti, kapasite kullanımı ve stoklar üzerindeki etkiler ile üretim, tüketim ve ticaret yapısını

---

³⁰ Halil Seyidoğlu, **Türkiye’de İhracatı Teşvik Önlemleri ve Etkileri Türkiye Ekonomisi ve İstikrar Politikaları: 1980-1985**, Marmara Üniversitesi Türkiye Ekonomisi Araştırma Merkezi Yayını, Araştırma No:6, İstanbul, 1986, s.3.

³¹ İsmail Çiloğlu, “Teşvik Sisteminin Değerlendirilmesi”, **Hazine Müsteşarlığı Hazine Dergisi**, Ankara, 8 Ekim 1997, s.15.

³² Erdal Türkkan, “Dışa Açılmada Sanayi Politikaları” **1987’den 1988’e Türkiye Ekonomisi Semineri**, Ankara Sanayi Odası, No:36, Ankara, 1988, s.112.

etkilenmesi “statik etkilerdir”. Rekabet etkisi, ölçek ekonomileri etkisi, teknolojik gelişme etkisi, dış ekonomilerin etkisi, yabancı sermayenin ve yatırımların özendirilmesi ile sermaye etkisi “dinamik etkilerdir”. Dinamik etkiler; sürekli oldukları, orta ve uzun vadede ekonomide değişimler oluşturduklarından dolayı ülke kalkınmasını etkilemektedir. Bu nedenle dinamik etkiler, statik etkilerden daha büyük öneme sahiptirler.

İhracata yönelik bir dış ticaret stratejisi, ihracatta ve ekonomik büyümedeki performansın yükselmesini sağlamaktadır. İhracat teşvik tedbirlerinin uygulanmasını takiben ihracatın ve GSMH (Gayri Safi Milli Hasıla)’nın daha yüksek hızlarda arttığı anlaşılmaktadır. İhracata yönelik strateji; aynı zamanda istihdam, kaynakların etkin dağılımı ve gelir bölüşümü üzerinde de olumlu etkiler meydana getirmektedir. İhracatta uygulanan teşvik tedbirlerinin etkinliğinin olduğundan söz edebilmek için, bu tedbirlerin sonucunda ihracat artmalı, ekonomide optimal bir kaynak dağılımı sağlanmalı ve sosyal kârlılığın gerekleri yerine getirilmelidir. Sosyal kârlılık, ihracatın ve ithal ikamesinin teşvikler ile korunması ile mümkün olmaktadır.³³

İhracat, çeşitli yöntemlerle teşvik edilirken ithalatta bulunan ülkelerin misilleme yapma şansları asgaride tutulmalı ve yeni ürünlerin ihracatına teşvik tedbirleri uygulanırken ölçülü davranılmalıdır. Yabancı pazarlara girmenin getireceği ek giderler uygun teşviklerle karşılanmalıdır. İhracatçılara gerekli teşvikler sağlanırken tıpkı genç sanayilerin tarife ile korunmasında olduğu gibi, teşvikler yeni pazarlar kazanılıncaya kadar devam etmeli ve sonsuza dek sürmemelidir. Ekonomide ihracatı teşvik tedbirlerinin amacı, ihracat pazarlarına üretim yapan üreticileri, aynen tarife ve miktar kısıtlaması ile iç üreticileri rakip ülkelerin rekabetinden korumada olduğu gibi sakınmaktır. Tarife ve miktar kısıtlamaları bir anlamda ithal ikamesi

---

³³ Bela Balassa, “Export Incentives and Export Performance in Developing Countries: A Comparative Analysis” **World Bank Staff Working Paper**, No:248, World Bank, Washington, D.C., 1977, s.43.

üreticilerine dolaysız bir şekilde mâli yardım sağlarken, ihracatı teşvik tedbirleri de yerli ürünlere dış pazarlarda rekabet gücü kazandırmaktadır.³⁴

Bunlara ek olarak, ihracat teşvikleri, ithalat kısıtlamalarına kıyasla genel bir niteliğe sahip olup karmaşık düzenlemeler içermemektedir. Ayrıca, ihracat amacıyla ithalat, doğrudan yabancı yatırımcı için çekici koşullar yaratmakta; ülkenin uluslararası sermaye piyasalarındaki kredi değerliliğini artırmaktadır.

1.2.4. Uluslararası Çerçevde İhracat Teşvik Tedbirleri

Gelişmiş, sanayileşmiş serbest piyasa ekonomilerine sahip olan ülkelerde, ihracatı teşvikte amaç, tamamlayıcı ve uygulamaya yönelik olması ile sosyo-ekonomik yapı değişikliğinin amacına uygun olarak geliştirilmesidir.³⁵

Temelleri, İkinci Dünya Savaşı'na kadar uzanan, fakat 1980'li yıllarda teknoloji ve iletişim alanındaki gelişmelerle adından sıkça söz ettirmeye başlayan küreselleşme olgusuyla birlikte, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel olarak bütünleşen bir dünya meydana gelmektedir. Küreselleşme olgusu, kendini zaman içinde iki yönde geliştirmiştir. Bunlardan biri, bütünleşme ve tek bir dünya olmayı amaçlayan; ülkeler arasındaki gümrük tarifeleri ve diğer ticaret kısıtlamalarının azaltılmasını ve kaldırılmasını öngören GATT Anlaşması, yani evrenselleşme, diğeri ise, birbiri ile gerek ekonomik gerekse coğrafi benzerlik gösteren ülkeler arasındaki ticaretin serbestleştirilmesine yönelik ekonomik entegrasyonlar, yani bölgeselleşme hareketleridir.³⁶

---

³⁴ Rıdvan Karluk, **Uluslararası Ekonomi Teori ve Politika**, 7. bs., Beta Basım, İstanbul, Eylül 2003, s.220.

³⁵ Aysun Çelik, "İhracat Teşvikleri Bazı Dünya Ülkeleri ve Türkiye Uygulamasının Karşılaştırılması", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1999), s.16.

³⁶ F.Bahar Şanlı, "Küreselleşme ve Ekonomik Entegrasyonlar", Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları; 2004, **T.C. Fırat Üniversitesi, Elazığ**, 2004, s.1, T.C. Fırat Üniversitesi (Çevrimiçi), <http://web.firat.edu.tr/daum/docs/23/25%20%20K%C3%9CRESELLE%C5%99EME%20VE%20EKO%20NOM%C4%B0K%20..F.%20Bahar%20%20C5%9Eanl%C4%B1---7%20syf.....%C3%96DEND%C4%B0--160---166.doc>, 20 Ocak 2010.

İkinci Dünya Savaşı'ndan önce ülkeler korumacı politikalar izlemekteydiler. İşsizlik, ödemeler dengesi sorunlarıyla baş edebilmek için karşılıklı olarak tarife yükseltmekteydiler. Dış ticaret anlaşmaları, ikili anlaşmalar şeklinde yürütülmekteydi. Bu durumdan özellikle sanayileşmiş ülkeler rahatsızlık duymaktaydılar. Çünkü bu ülkelerde ekonomik hayatın canlılığı büyük ölçüde dış piyasanın varlığına bağlıydı ve ticarete haksız rekabet koşullarının ortaya çıktığı gözlemlenmekteydi. Uluslararası ve mâli sistemin temeli, İkinci Dünya Savaşı bitmeden 1944 yılında, Bretton-Woods konferanslarında atılmış olup, bu konferansta

IMF (International Monetary Fund - Uluslararası Para Fonu) ve Dünya Bankası (The World Bank) kurulmuştur.³⁷

1944 yılında toplanan Bretton Woods konferansında uluslararası para sistemleri konusundaki yapılan çalışmalarda, ITO (International Trade Organization - Uluslararası Ticaret Örgütü) Örgütü'nün kurulması için de çalışmalar başlatılmıştır.

1.2.4.1. GATT (General Agreement Trade and Tariff - Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) Çerçevesinde İhracat Teşvik Tedbirleri

1930 yıllarında yaşanan ekonomik bunalımın tekrarını önlemek için İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, dünya ekonomisinin; Dünya Bankası (The World Bank) ve Uluslararası Para Fonu'ndan sonra üçüncü temel kuruluşunu oluşturmak amacıyla, önde gelen ülkelerce Mart 1948'de Küba'nın Havana kentinde, ITO Anlaşması imzalanmıştır. Fakat bu kuruluşun fonksiyonlarının, ülkelerin iç ekonomi politikalarına müdahale etme niteliği taşıdığı gerekçesiyle, anlaşmayı imzalayan ülkelerin hükümetleri tarafından benimsenmemiş, bu nedenle de ITO'nun kuruluşu gerçekleşmemiştir. ITO'nun ülkeler tarafından onaylanmasına kadar geçecek sürede,

---

³⁷ İGEME (İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi), **GATT-URUGUAY Raund Uluslararası Ticarete ve Çevrelerine Etkileri**, İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi Araştırma Geliştirme Başkanlığı, Ankara, Eylül 1997, s.1.

belirli mallar üzerinde tarife indiriminde bulunmak, bu indirimleri uygulamaya koymak amacıyla 1946–1947 yıllarında müzakereler yapılmış ve 23 ülke tarafından Ekim 1947’de Cenevre’de ‘geçici’ olarak nitelendirilen GATT (General Agreement Trade and Tariff - Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) imzalanmıştır. ITO’nun kurulamamasından dolayı, geçici olma özelliğine rağmen GATT, 1948–1994 yılları arasında uygulanmıştır.³⁸

Dünya’da uluslararası ticaret sistemi, ilk kez GAAT ile oluşturulmuş, uluslararası ticaretin serbestleşmesi ile gümrük tarifeleri ve ticaret kısıtlamalarının düzenlenmesi hedeflenmiştir.

GATT’ın amacı; üye devletlerin adil ve tam rekabet şartlarında ticaret yapabilecekleri serbest ve açık bir ticaret sistemi oluşturmaktır. Bu doğrultuda hedef, tarifelerin ve tarife dışı engellerin azaltılmasını sağlamaktır.³⁹

GATT, dünya ticaretine şu prensiplerin girmesini sağlamıştır:

- GATT’a üye ülkeler, ulusal sanayilerin dış rekabete karşı korunabileceğini kabul etmektedirler. Bu korumanın düşük düzeyde gümrük tarifeleri ile yapılabileceği kabul edilerek, istisnalar dışında miktar kısıtlamaların kullanılması yasaklanmıştır (Yerli endüstrinin tarifelerle korunması).
- Ülkeler kendi sanayilerini korumak amacıyla uyguladıkları tarifeleri indirmek ya da mümkünse kaldırmak zorundadırlar. Ülkelerin beyan ettikleri ulusal tarife listeleri GATT hukuk sisteminin ayrılmaz bir parçası olarak bağlanmış olup, tekrar yükseltilememektedir (Tarife Taahhütleri).
- İthal veya ihraç edilen malların tabi olduğu gümrük tarifelerinin

---

³⁸ M. Cem Kozlu, **Uluslararası Pazarlama İlkeler ve Uygulamalar**, 4. bs., Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, No:243, Ankara, 1993, s.15.

³⁹ Cem Saatçioğlu, “Dış Ticaretin Önündeki Engeller ve Çevresel Kriterler İle Dış Ticaret İlişkisi” (Çevrimiçi), Dış Ticaret Müsteşarlığı, <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/engeller.doc> , 02 Aralık 2009.

lkeler arasında farklılık göstermeyerek, eşit olarak uygulanması gerekmektedir (En çok kayrılan ülke prensibi). Bu kuralın istisnaları;

- Bölgesel ticaret düzenlemeleri yapmış olan ülkeler aralarındaki ticareti tercihli tarifelerle ya da tarifesiz olarak yürütmektedirler.
  - Gelişmiş lkeler, gelişmekte olan ülkelerle yaptıkları ticaretlerinde Genelletirme Preferanslar Sistemi kapsamında, ithalatta tercihli gümrük tarifesi yada sıfır gümrük uygulayabilmektedirler.
- İthal edilmiş ürünlerle bunlara eşdeğer ürünler arasında ülke içi vergiler ve kurallar arasında ayrımcılık yapılmasının yasaklanması gerekmektedir. Böylelikle gümrük vergisi ödeyerek ulusal pazara giren ithal bir ürüne, yerli bir üründen daha yüksek vergiler uygulanması engellenmektedir (Ulusal ayrımcı muamele ilkesi).⁴⁰

Ancak GATT, bu temel ilkeleri bozan sınırlamalar da getirmiştir:

- demeler dengesi sorunu ile karılaan gelimi ve gelişmekte olan ülkelerin geçici koruyucu önlemler alabilmeleri,
- İki veya daha fazla sayıda ülkenin bölgesel entegrasyona giderek kendi aralarında gümrük birliği oluturabilmeleri,
- Haksız ticaret yapan bir ülkeye karşı, bu haksızlığa uğrayan ülkenin anti-damping ve telafi edici vergiler yoluyla yerli sanayinin koruyucu önlemler alması,
- Dokuma ve hazır giyim sektöründe özellikle gelişmekte olan ülkelerden gelen ihracatı sınırlamak için sanayilemi ülkelerin kotalar tahsis edebilmeleri.

Bugüne kadar, GATT kapsamında 8 müzakere yapılmıştır. İlk yıllarda sadece gümrük tarifelerinde indirimler gerçekleştirilmiştir. Kennedy ve Tokyo Round

---

⁴⁰ ITC (International Trade Center), **Business Guide to the World Trading System**, ITC, Ceneva/Switzerland, 1999, s.8-9.

müzakerelerinde tarife dışı tedbirlere ve GATT sisteminin işleyişine yer verilmiştir. Örneğin; Kennedy görüşmelerinde dampainge karşı anti damping kodu benimsenmiş, Tokyo görüşmelerinde ise tarife dışı engeller ele alınmıştır.⁴¹

Düzenlenen müzakerelerden, 1986 yılında başlayıp 1994 yılına kadar süren Uruguay Round'unda önemli kararlar alınmıştır.

Uruguay Turu, yapılan müzakerelerin en kapsamlısı ve uzun süreli olmuş ve DTÖ'nün kurulmasıyla birçok yeni anlaşmanın imzalanmasını sağlamıştır. Uruguay Turu sonucunda varılan anlaşma ile, uluslararası ticaretin serbestleştirilmesini ve düzenli işleyişini amaçlayan bir anlaşma niteliğinde olan GATT, kurumsal bir yapıya kavuşturulmuş ve 1 Ocak 1995 tarihinde DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü (WTO - World Trade Organization)) kurulmuştur.⁴²

Uruguay Turu olarak anılan müzakere süreci önceki turlara kıyasla çok daha geniş kapsamlı olmuştur. Bu turdan önceki yedi müzakere turunda hedeflenen gümrük vergilerinin azaltılması iken, Uruguay Turu'nda gümrük vergilerinin azaltılmasının yanı sıra, Dünya ticaretindeki kural ve disiplinlerin güçlendirilmesine yönelik ve tüm ülkelerin taraf olduğu 29 anlaşma bir paket halinde kabul edilmiştir. Uruguay Turu'nun diğer çok taraflı müzakerelerden farkı, hizmet ticareti, fikri mülkiyet hakları, ticaretle bağlantılı yatırım tedbirleri gibi yeni konuların da müzakereler kapsamına alınmış olmasıdır.⁴³

1.2.4.2. DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) Çerçevesinde İhracat Teşvik Tedbirleri

Uruguay Turu sonuçlarını oluşturan bütün metinleri kapsayacak biçimde DTÖ'yü kuran anlaşma ile DTÖ'nün, GATT'ın yerine geçmesi kabul edilmiştir.

---

⁴¹ İGEME, a.g.e., s.1.

⁴² R. Barış Tekin, **Döviz Kurundaki Gelişmelerin Türkiye İmalat Sanayi İhracat Fiyatlarına Yansıması**, Türkiye İhracatçılar Meclisi, İstanbul, 2004, s.16.

⁴³ HDTM (Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı), **Avrupa Topluluğu ve Türkiye**, 2. bs., Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Ankara, 1993, s.146.

Ticaret kurallarını düzenleyen uluslararası tek örgüt durumundaki DTÖ, 1 Ocak 1995 tarihinden itibaren faaliyetlerini sürdürmektedir.

DTÖ anlaşmaları temel olarak şu şekilde gruplanabilir:

- Mal Ticareti,
- Hizmet Ticareti,
- Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları,
- Çoklu Anlaşmalar.

Teşviklere dair hükümler, mal ticareti anlaşmalarının altında yer almaktadır.⁴⁴

DTÖ anlaşmasında “teşvik” yerine “sübvansiyon” ifadesi kullanılmaktadır. Anlaşmanın 6, 16, 23. maddeleri sübvansiyonlara dair genel hükümleri içermektedir. 1979 Tokyo Turu sonucunda imzalanmasının ardından 1980’den bu yana yürürlükte olan ve Uruguay Turu Nihai Senedi ile, bazı eklemeler yapılarak geliştirilmiş olan “Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması”, sübvansiyonların uygulanmasına yönelik esaslar ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir. Ayrıca koruma önlemlerinin ve sübvansiyonların bozucu etkilerini giderebilmek için önceki metinlerden farklı olarak sübvansiyonun ilk kez net bir tanımı yapılmıştır.⁴⁵

Uruguay Turu Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması’na göre, anlaşmaya taraf ülkelerden birinde hükümet ya da herhangi bir kamu kuruluşu tarafından, mal ve hizmet üretimine aşağıdaki şekil ve şartlarda yapılan mâli katkılar sübvansiyon olarak kabul edilmektedir:

- Devlet uygulamasının hibe, kredi ve hisse katılımı gibi doğrudan fon transferleri içermesi veya potansiyel olarak doğrudan fon ya da yükümlülük transferleri,
- Vadesi dolmuş bir hükümet gelirinin affedilmesi veya tahsil

---

⁴⁴ Nil Karaca, “GATT’den Dünya Ticaret Örgütü’ne”, **Maliye Dergisi**, Sayı:144, Ankara, Eylül-Aralık-2003, s.84.

⁴⁵ İsmail Aydoğuş, **Türkiye’nin Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Devlet Yardımları**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, 2000, s.36.

edilmemesi (vergi ertelemeleri gibi mâli teşvikler),

- Hükümetin genel altyapı sağlanması dışında mal ve hizmet üretimi veya satın alınması,
- Hükümetin bir fon mekanizmasına ödeme yapması, özel bir organa ilk iki maddede belirtilen hükümet faaliyeti olarak nitelendirilen işlevleri yerine getirmesi için görev vermesi,
- Genel Anlaşma'nın 16. Maddesi'nde belirtilen anlamda bir gelir veya fiyat desteği alması,
- Bu yolla bir çıkar sağlanması.

Anlaşma sübvansiyonları şu kategoriler altında sınıflandırılabilir:

- Yasaklanmış sübvansiyonlar,
- Karşı tedbir alınabilir sübvansiyonlar,
- Karşı tedbir alınmasını gerektirmeyen sübvansiyonlar.

1.2.4.2.1. Yasaklanmış Sübvansiyonlar

İhracat performansı şartına bağlı olan veya ithal yerine yerli mal kullanım şartlı olan sübvansiyonlardır.

DTÖ çerçevesinde sağlanan anlaşmalarda, yerli ürünle ithal ürün arasında ayırım yapan yardımlar, doğrudan ihracat performansını destekleyen dolayısıyla serbest rekabette olması gereken kaynak akışının tersine gitmesine neden olacak türde sübvansiyonlar yasaklanmıştır. Yasaklanmış sübvansiyonlarla ilgili uyuşmazlıklar, yeni uyuşmazlıkların çözüm yöntemlerine tabi olmaktadır.⁴⁶

Sübvansiyonun yasak olduğu tespit edilirse hemen durdurulması istenmekte, sübvansiyon uygulamasına son verilmediği takdirde ise şikayetçi taraf, telafi edici önlem alabilmektedir.

---

⁴⁶ Barbaros İnceci, **Devlet Yardımları**, Rekabet Kurulu Yayını, Ankara, 2000, s.113.

1.2.4.2.2. Karşı Tedbir Alınabilir Sübvansiyonlar

Bu grup altında herhangi bir taraf ülkenin öteki taraf ülkelerin çıkarlarına sübvansiyonlar yoluyla zarar vermesinin önlenmesi amaçlanmaktadır. Herhangi bir ürün için uygulanan sübvansiyon oranının mal değerinin % 5'ini geçtiği durumlarda veya bir sanayi dalının uğradığı işletme zararlarını karşılayacak sübvansiyon verildiği zaman ciddi zararın olduğu kabul edilmektedir. Bu tür durumlarda, söz konusu sübvansiyonun şikâyetçi ülkenin yerli sanayisine zarar vermediğinin kanıtlanması yükümlülüğü sübvansiyonu uygulayan ülkeye düşmektedir.

1.2.4.2.3. Karşı Tedbir Alınmasını Gerektirmeyen Sübvansiyonlar

Uruguay Turu Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması'nın 2. Maddesi'nde; spesifik olmayan sübvansiyonlar ile bu Madde çerçevesinde spesifik olan ancak araştırma-geliştirme, geri kalmış bölgelerin desteklenmesi ve çevre koruma amacına yönelik sübvansiyonları, karşı tedbir alınmasını gerektirmeyen sübvansiyonlar olarak kabul edildiği belirtilmiştir. Bu tür sübvansiyonların geçici olarak uygulanması öngörülmüş ve uygulamanın sürdürülmesine yönelik bir karar alınmadığı için karşı tedbir alınmasını gerektirmeyen sübvansiyonlar ortadan kalkmıştır.⁴⁷

---

⁴⁷ İnceci, a.g.e., s.113.

1.2.4.3. OECD (Organization for Economic Co-Operation and Development - Ekonomik Kalkınma Ve İşbirliği Örgütü) Çerçevesinde İhracat Teşvik Tedbirleri

İhracatın finansmanı, ihracat kredilerinin yanısıra, ODA (Official Development Assistance) Resmi Gelişme Yardımı, Diğer Resmi İşlemler (Other Official Flows –OOF), leasing anlaşmaları, borçlular tarafından bono ihracı, borcun yeniden finansmanı ve banka kredileri ile sağlanmaktadır.⁴⁸

Kredi, piyasada var olan koşullara kıyasla daha düşük faiz oranı veya daha uzun vade seçenekleri gibi daha cazip şartlarda ise, ihracatın sübvansiyonla edilmesi söz konusudur. Bu durum devlet müdahalesini göstermektedir. Finansal sübvansiyonlar; ihracatın arz fiyatını düşürücü ve yerli üretimi motive edici etki yaratması nedeniyle, gümrük tarifeleri ve doğrudan ihracatın desteklenmesi gibi koruyucu önlemler olarak kabul edilmektedir.

GATT'ın 16. maddesi 1955 yılından itibaren ihracat sübvansiyonlarına yasak getirmiştir. GATT'ın Teşvikler ve Karşı Önlemler Kuralı 1979 yılında uyarlanmaya başlanmıştır. Özellikle endüstriyel mallar için yasaklama teyit edilmiş ve bu kuralın ekinde ise sermayenin elde edilme maliyetinden daha uygun şartlarda ihracat kredileri sunulmasından bahsedilmektedir. OECD (Organization For Economic Co-Operation and Development - Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) çatısı altında gerçekleştirilen anlaşma 1978 yılında başlamış olup, bu OECD yasası olmaktan ziyade katılımcıların bu centilmenlik anlaşması niteliğindedir. Söz konusu anlaşmanın katılımcıları Avustralya, Kanada, Avrupa Topluluğu, Japonya, Kore, Yeni Zelanda, Norveç, İsviçre ve Amerika'dır. Katılımcılar ihracat kredilerine devlet desteği ile ilgili bilgileri üye olmayan ülkelerle de paylaşmayı üstlenmişlerdir. Katılımcı ülke, karşılıklılık ilkesine dayanarak, üye olmayan bir ülkenin rekabetçi bir durumda finansman şartları ve koşulları için kendisinin resmi desteğini talep

---

⁴⁸ Andre C. Raynould, **Financing Exports To Developing Countries**, OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) Staff, 1992, s.13-14.

etmesine karşılık vermelidir. Aynı durum, üye olmayan ülkenin katılımcı ülkeye karşı sorumluluğudur. Anlaşmada sözü edilen resmi destek hükümet tarafından ya da hükümet yararına olarak gerçekleştirilip, ihracatı yapılacak malları, hizmetleri, geri ödemesi 2 yıl ya da daha fazla olan finansal kiralamaları kapsamaktadır.

Resmi destek çeşitli şekillerde sağlanmaktadır;

- İhracat kredi garantisi veya sigortası,
- Resmi finansman desteği
  - doğrudan kredi finansmanı ve yeniden finansman
  - faiz oranı desteği,
- Yukarıda bahsedilenlerin herhangi bir şekilde kombinasyonu.

Ordu ekipmanları ve tarım ürünleri anlaşma kapsamı dışında bırakılmaktadır.

İhracat Kredileri ile ilgili şartlar ve koşullarda Anlaşma resmi destekli veya desteksiz tüm ihracat kredilerinin şartları ile ilgili bazı limitler (sınırlamalar) koymaktadır. Peşin ödeme, maksimum resmi destek ve yerel maliyet ile ilgili şartlar aşağıda belirtilmektedir:

- Katılımcılar, resmi desteğe tabi olan mal ve hizmet alıcılarının, ihracat kontrat değerinin %15'ini peşin ödemesini şart koşar.
- Bu tip peşin ödemeler için resmi destek, sadece kredi öncesi risklere karşı kullanılan sigorta ya da garanti şeklinde olur.
- Katılımcı ülkeler ihracat kontrat değerinin %85'ini aşmayacak şekilde resmi destek vereceklerdir. Bu da üçüncü ülkenin arzını kapsayacak fakat yerel maliyetlerini dışlayacak şekilde olmalıdır.
- Destek verilebilecek yerel maliyetler peşin ödeme miktarını aşmayacaktır.⁴⁹

---

⁴⁹ OECD, **Export Credit Financing Systems in OECD Member Countries and Non-Member Economies**, OECD Publishing, 2004, s.8.

1.2.5. İhracat Teşvik Araçları

İhracat teşvikleri her ülkenin ekonomik durumuna göre düzenlendiğinden uygulamalarda farklılıklar bulunmaktadır. Ancak niteliklerine göre incelendiğinde şu şekilde gruplanabilir:

- İhracatta prim sistemi,
- İhracatta vergi iadesi, vergi indirimi ve vergi muafiyeti,
- Devlet pazarlama yardımları,
- İhracat finansmanı.

Yukarıda belirtilen teşvik araçları aşağıda incelenecek olup, İhracat finansmanı ise diğer teşvik araçlarından farklılık gösterdiğinden, ayrı olarak daha detaylı incelenecektir.

1.2.5.1. İhracatta Prim Sistemi

Bu sistemin esası, ihracatçılara genel anlamda devlet tarafından yapılan nakdi ödemelere dayanmaktadır. Sistem, bu haliyle, kısmi bir devalüasyon niteliğinde olup ithalatın miktar kısıtlamaları ve gümrük vergileri ile baskı altında tutulduğu ülkelerde uygulanmaktadır.⁵⁰

Prim ödemeleri ihracatçıya veya imalatçıya yapılmaktadır.

İhracatta prim sisteminin farklı uygulama şekilleri bulunmaktadır. Bunlar;

- İhracatçıya döviz tutma yetkisinin verilmesi,
- İhracatçıya döviz tahsisi yapılması,
- Çoklu kur uygulaması,

---

⁵⁰ Rıdvan Karluk, **İhracatta Vergi İadesi**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:1984-4, İstanbul, 1984, s.7.

▪ İhracat bonoları ve sertifikaları uygulamasıdır.⁵¹

1.2.5.2. İhracatta Vergi İadesi, Vergi İndirimi ve Vergi Muafiyeti

Vergi iadesi gibi doğrudan sübvansiyon uygulamaları ihracata yönelmeyi amaçlayan birçok gelişmekte olan ülkede, iç fiyatları dış fiyatlar düzeyine indirebilmek için ilk başvuru olan uygulamalardır. Bu tür uygulamalar, yapay bir rekabet gücü oluşturduğundan iç ve dış fiyat farkının yapısal nedenlerini ortadan kaldırmalarına olanak tanımaktadır.⁵²

İhracat vergi iadesi ve vergi indirimi uygulamasında ihraç edilen malların vergileri kısmen veya tamamen ihracatçıya geri ödenmektedir.

Vergi muafiyeti uygulamasında ise, yapılan ihracat herhangi bir vergiye tâbi olmamakta veya vergiye tâbi ise de ihracat taahhüdü karşılığında vergiden muaf olmaktadır .

Birçok ülkede üretim ve satış aşamalarında KDV (Katma Değer Vergisi), muamele vergisi, satış vergisi gibi dolaylı vergiler alınmaktadır. Bu gibi vergiler ülke ihracatçıları, bu vergileri daha düşük oranlarda uygulayan veya hiç uygulamayan ülke ihracatçıları karşısında, fiyat rekabeti açısından zorlanmasına neden olmaktadır. Bu nedenle telafi sağlamak amacıyla ihracata yönelik işlemler, genellikle bu tür vergilerden muaf tutulmaktadır.⁵³

1.2.5.3. Devlet Pazarlama Yardımları

Tecrübesiz ve küçük boyutlu firmaların kendi imkanlarıyla dış Pazar araştırması yapması güç ve masraflı olmaktadır. Hükümetler, normal idari ve ekonomik faaliyetleriyle bu tür pazarlama bilgilerini daha kolay, daha süratli ve daha

---

⁵¹ Osman Barbaros Kemer, **Bir Dış Ticaret Politika Aracı Olarak İhracat Teşvikleri Teori-Uygulama**, Alfa Yayınları, İstanbul, Nisan 2003, s.32.

⁵² İncekara, **a.g.e.**, 1995, s.110.

⁵³ Seyidoğlu, **a.g.e.**, s.8.

ucuza temin edebilmektedirler. Bu nedenle özellikle gelişmekte olan ÷lkelerde, pazarlama konusunda teşvik bir zorunluluk olarak g÷r÷lmektedir.⁵⁴

Özellikle gelişmekte olan ÷lkelerdeki pazarlama konusunda devlet yardımı önem taşımaktadır. Firmaların kendi imkânlarıyla pazar araştırması yapabilmesi devletin bu bilgileri temin etmesine kıyasla çok daha kısıtlı olacağından, bu konuda devlet yardımı gerekmektedir. Bu yardımlar genellikle, pazarlama araştırması ve pazarlama desteği ya da yurtdışı fuar katılım desteği, Ar-Ge yardımı, çevre korunmasına ilişkin destekler, yurtdışında şube, ofis ya da mağaza açılması gibi faaliyetlere yönelik mâli yardımlar olup, ihracatın geliştirilmesini amaçlamaktadır.

Yukarıda belirtilen ihracat teşvik araçlarından, ihracat finansmanı, özellik arz etmesi nedeniyle diğer teşvik araçlarından daha detaylı olarak aşağıda incelenenecektir.

1.3. İHRACAT FİNANSMANI

İhracatçı; ihracatına ilişkin finansmana ve mal bedelini alamama riskine karşı korunmaya gereksinim duymaktadır. İhracat finansmanının amacı da, risklere karşı ihracatçıyı korumak ve ihracatın ucuz ve kolay gerçekteşmesini sağlamaktır. Bu nedenle ihracatın finansmanı, önem taşımakta ve özellik arz etmekte olup, birçok ÷lkede bankaların konuya ilişkin kredi, sigorta ve garanti programları bulunmaktadır.

1.3.1. İhracat Finansmanının Tanımı

İhracatçının, dışsatım sürecinde finansmana ihtiyacı olmaktadır. İhracatın finansmanı; ihracatçının ihracat taleplerine cevap verebilmesi için ihtiyaç hissettiği

---

⁵⁴ Avni K. Demirci, “Türkiye’de Yatırım ve İhracatı Teşvik Politikaları”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C.İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1991), s.89.

finansman veya ihracatçının mal ve hizmet sevk etmeden önce ve sevk ettikten sonra ihraç işlemi ile ilgili olarak ihtiyaç duyduğu fonların sağlanmasıdır.⁵⁵

İhracatçı bu finansmana ihracat işlemlerinin iki farklı aşamasında ihtiyaç duymaktadır. İlk olarak ihtiyaç duyabileceği dönem ihracatçının siparişleri aldığı malların üretimi veya satın alması ve satış için nakil ambarına konulmasına kadar olan dönemdir. Eğer ihracat talebi nakit karşılığı ise, ihracatçının malların sevkinden sonra başka bir finansman ihtiyacı olmayabilmektedir. Sevkiyat öncesi finansman ihracatçının işletme sermayesi veya ticari fonları için gerekebilmektedir. İhracatçının finansmana ihracatın ikinci aşaması olarak ihtiyaç duyabileceği dönem sevkiyat sonrası aşamadır. Ancak bu aşamada uluslararası rekabet söz konusu olduğunda ve alıcı kredi talebinde bulunduğu ihracatçının finansman ihtiyacı olmaktadır.⁵⁶

İhracatçının yararlanabileceği çeşitli finansman türleri bulunmaktadır. Finansman türleri şu başlıklar altında toplanabilir:

- Kendi öz kaynakları,
- Ticari bankalardan sağlayacağı krediler,
- İthalatçıdan alacağı avans,
- Yabancı kaynaklardan sağlayacağı kredi.⁵⁷

İhracatçının özkaynakları güçlü ise, finansman ihtiyacını kendisi karşılamaktadır. Fakat gelişen iş hacmi karşısında kendi kaynaklarının yetersiz kalması durumunda, dış kaynakların sağladığı avantajları alarak, diğer finansman alternatiflerini kullanmaktadır.

İthalatçılar genellikle mallar eline geçmeden ödeme yapmak istememekte ve ödeme süresi en uzun olan alternatifleri tercih etmektedir. Diğer yandan ihracatçılar

---

⁵⁵ Beratiye Öncü v.d., **İhracat Kredi Sigortası ve Türkiye Değerlendirmesi**, İGEME, Ankara, 1987, s.1.

⁵⁶ Öncü, **a.g.e.**, s.2.

⁵⁷ Cevat Gerni, **Dış Ticaretin Finansmanı**, TOBB (Türkiye Odalar Borsalar Birliği), Ankara, 1990, s.45.

ise, genellikle en uygun ihracat finansmanı şekillerinin ne olduğu ve benzeri konularda uzmanlaşmış bankaların danışmanlığı ve hizmetlerine başvurmaktadır.⁵⁸

İhracatçılar, ihracat işlemlerini yürütebilmek için ödemenin en hızlı biçimde yapılmasını istemektedirler. Ayrıca, ithalatçının borcunu ödeme riskine karşı garanti aramaktadırlar. Bu nedenle ihracatın finansmanı, ihracatçıların karşı karşıya kaldığı risklerin yönetilmesi işlemlerini de kapsamaktadır. Bu bağlamda ihracatın finansmanı; ihracatçılara, ihraç konusu mal veya hizmetin üretim aşamasından, ihraç bedelinin tahsiline kadar olan süre içinde fon sağlanması ve ihracatçıların karşı karşıya olduğu risklerin sigorta/garanti uygulamaları kapsamına alınarak minimuma indirilmesidir.

İhracat finansmanı, ihracatçıların, cari sistemlerini gözden geçirmelerini sağlamak ve gelişen ülkelerin ihracatlarının ithalatçılara karşı vadeli ödeme kolaylıkları uygulama olanaklarını artırma çabalarına katkıda bulunma amacına yöneliktir.⁵⁹

İhracatın finansmanı, ihracata konu olan mal ve hizmetlerin üretim aşamasından başlayıp, gerekli finansal kaynakların sağlanmasına, ihracat işleminin tamamlanıp, mal bedellerinin tümüyle ödenmesine kadar olan finansman işlemlerini kapsamaktadır. Diğer bir deyişle ihracat katma değeri taşıyan, tüm üretim-imalat faaliyetlerine, fon sağlanmasıdır.⁶⁰

İhracatın finansmanı kapsamında, ihracatçının karşı karşıya kaldığı risklerin yönetilmesi işlemleri de yer almaktadır. Bu bağlamda, ihracatın finansmanı ihracatçıya ihraç konusu mal veya hizmetin üretim aşamasından, ihraç bedelinin tahsiline kadar olan süre içinde fon sağlanması ve ihracatçının karşı karşıya olduğu risklerin minimuma indirilmesi veya üçüncü kişilere devredilmesi işlemlerini kapsamaktadır.

---

⁵⁸ M. Cihat Danışma, **İhracat Finansman Yöntemleri**, Devlet Yatırım Bankası, Ankara, 1987, s.1.

⁵⁹ Gerni, **a.g.e.**, s.52.

⁶⁰ Aziz Konukman, "Dış Ticaret Finansmanı ve Türkiye'deki Uygulama", **Dış Ticarete Durum Dergisi**, Türk Dış Ticaret Derneği, İstanbul, Mayıs-Haziran 1990, s.7.

Gelişmiş ülkelerde, bankacılık hizmetleri ihracatın finansmanında büyük olanaklar sağlamak ve bankacılık sisteminin bu konudaki önemi giderek artmaktadır.

1.3.2. İhracat Finansmanının İhracatın Teşvikindeki Önemi

İhracat finansmanı ile ilgili teşvikler; çalışma sermayesi ile ihracat kredilerini ve ihracat kredi sigortasını içermekte olup; ihracata yönelik yatırımların teşvikini de kapsamaktadır. Diğer bir deyişle, finansman ile ilgili teşvikler, ihracatın finansmanı ile ilgili hususların dışında uzun vadeli sermaye yatırımlarını da içermektedir.

Dünya ülkelerinde ihracatın finansmanı büyük ölçüde teşvik tedbirlerine dayanmakta olup; bunlara ek olarak, ihracatçılar, alternatif finansman yollarından da yararlanabilmektedirler.⁶¹

Uluslararası rekabetin yoğunlaştığı bir ortamda, ihracat için yapılan çeşitli yardımlar (sübvansiyonlar), cazip politika araçları olarak ortaya çıkmaktadır.⁶²

Devletin ihracatı sübvansiyon etmesi, ulusal firmaların nispi olarak durumlarını iyileştirerek, piyasa paylarının genişlemesine ve daha fazla kazanç sağlamalarına imkân tanımaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde ihracatın geliştirilmesi ve ihracatta yapısal değişimin gerçekleştirilmesi için, hükümetlerin gerekli ve yeterli tedbirleri almaları bir zorunluluk olarak görülmektedir. İhracat artışının sağlanmasında, kısa ve orta dönemde döviz politikası etkili olmakla beraber; uzun dönemde hükümetlerin ihracatın geliştirilmesi amacıyla uyguladıkları tedbirler daha etkili olmaktadır.⁶³

---

⁶¹ Şahin, a.g.e., s.321.

⁶² James A. Brander , Barbara J. Spencer, "Export Subsidies and International Market Share Rivalry", **Journal of International Economics**, No:18 (1985).83-100, North-Holland 1985, s.83.

⁶³ Anne O. Krueger, **Foreign Trade Regimes and Economic Development Liberalization Attempts and Consequences**, Ballinger Publishing Company, Cambridge MA USA, 1979, s.103.

İhracatçılara imtiyazlı şartlarda kredi, ithalat kolaylıkları, gümrük muafiyetleri ve indirimleri, kazanılan dövizlerin belli bir oranı üzerinde serbest tasarruf yetkisi gibi teşvik önlemleri uygulamaları geliştirmekte olan ülkelerde ihracata yönelmede önemli rol oynamaktadırlar.⁶⁴

Bu teşvikler, firmalara mâli yardım niteliğinde olmakta; dolaylı ve dolaysız olarak, herhangi bir ürünün ihracatını artırmada; veya rakip yabancı malların ithalatını azaltmada gelir veya fiyat desteği sağlamaktadırlar.

Özellikle az gelişmiş ülkelerde, ihracatçılar emek maliyetinin düşük olması ve hammaddenin ucuz fiyatlarla temini gibi konularda üstünlüğe sahip olmalarına rağmen, ihracat siparişlerini karşılarken gereksinim duydukları finansmanı uygun miktarda ve uygun maliyette elde edebilmeleri, ülkede uygulanan politikaların, teşviklerin, finansman kaynaklarının ve finansal kurumlarının yetersizliği nedeniyle işletme düzeyinde çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Bu da, az gelişmiş ülkelerdeki ihracatçıların uluslararası pazarlarda süregelen rekabet koşulları altında rekabet edebilme gücünü zayıflatarak ihracat performansına olumsuz yönde etki yapmaktadır. Dolayısıyla da bu durum, gelişmiş ülkelerdeki yüksek performansa sahip ihracatçılar için tahsis edilen kredilerin maliyetlerinin düşük olmasına neden olmakta ve daha da güçlenmelerini sağlamaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki bu durum göstermektedir ki; ihracat artışının devamlılığının sağlanması ihracatın finansmanı ile mümkün olmaktadır. İhracatın yapılabilmesinin finansman olanaklarına bağlı olması da ihracat finansmanının önemini göstermektedir.

1.3.3. İhracat Finansmanında Bankaların Rolü

Şirketlerin uluslararası boyutta faaliyetlerini sürdürebilmeleri için istikrarlı ve avantajlı finansman kaynaklarına ihtiyaçları vardır. Ayrıca işlemler uzak mesafeler arasında yapıldığından iç ticaretteki gibi, aynı anda bir taraf malı teslim ederken

---

⁶⁴ ITC, a.g.e, s.3.

diğer tarafın ödemede bulunması bulunmasına olanak bulunmamaktadır. İthalatçı, kendisini güvenceye almak için önce malı devralmayı sonra ödeme yapmayı arzularken, ihracatçı bunun tersini istemektedir. Kısaca, tarafların ihtiyatlı davranmalarını gerektirecek birçok neden vardır.⁶⁵

Bankalar, güven sorununun çözümünde ve finansman desteği sağlanmasında ihracat işleminde yer almaktadırlar.

Gelişmiş ya da gelişmekte olan ülke ihracatçıları genellikle benzer sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu yüzden birçok sistem problemlere benzer şekilde yaklaşmakta ve ortak çözümler farklı sistemler tarafından kabul edilmektedir. Sistemler arasındaki en büyük benzerlik, ilgili ihracat kredi kuruluşu aracılığı ile devletin bu sistemin içinde yer alması ve ticari bankaların da sistemin işleyişinde etkin rol oynamasıdır.⁶⁶

Gelişmekte olan ülkelerde; ihracatçıların finansman gereksinimi, ticari bankaların bu konudaki sıkı uygulamaları nedeniyle genellikle devlet destekli ihracat finansman kuruluşlarından sağlanmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde, bankacılık hizmetleri ihracatın finansmanında büyük olanaklar sağlamaktadır. Bu nedenle de bankacılık sistemi bu konuda yüksek öneme sahiptir.

1.3.4. Eximbanklar

Ticari bankaların temel işlevi iç ticareti finanse etmektir. Dış ticaretin finansmanı ise karmaşık ve uzmanlaşmış bir banka sisteminin varlığını gerektirmektedir. Bu ihtiyacın karşılanması için Eximbanklar kurulmuştur. Bu bankalara; ihracatın finansmanı ile birlikte, ihracat kredi sigortaları sağlama ve çeşitli

---

⁶⁵ Halil Seyidoğlu, **Uluslararası Finans**, 3. bs., Güzem Yayınları, İstanbul, 2001, s.359.

⁶⁶ Zekai Özdemir; "Dış Ticaret Finansman Tekniklerinden Factoring ve Forfaiting İşlemleri", **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, No:10, Kocaeli, 2005, s.195.

finansman kuruluşlarından finansman sağlamak için bir tür kefalet anlamında gelebilecek garanti programları sunma gibi fonksiyonlar verilmiştir. Eximbanklar, genellikle kamu kuruluşu olarak karakterize edilmişlerdir.

İhracat desteği; genelleştirilmiş bir yaklaşımla, ihracatçının ihraç edeceği malın üretim öncesinden başlayarak üretim, pazarlama ve nihai tüketiciye ulaşma süreçlerinde çeşitli yöntemlerle özendirilmesidir. Bu çerçevede, çeşitli kamu kuruluşları, banka ve sigorta kuruluşlarının yanı sıra, fuar ve sergi düzenleyen, reklam desteği sağlayan, enformasyon temin eden kuruluşlar da ihracatı destekleyen kuruluşlar olarak nitelendirilebilir. İhracat destek kuruluşları, özellikle ihracatın finansmanı alanında faaliyet gösteren ve ihracat sürecini nakdi (kredi) ve gayri nakdi (sigorta ve garanti) yöntemlerle teşvik eden kuruluşlar olup, söz konusu kuruluşların "eximbank" olarak adlandırılması bugün Dünya'da genel kabul görmüş bir yaklaşımdır.⁶⁷

Eximbanklar fonksiyonları ve misyonları itibariyle ticari bankalardan farklı kuruluşlardır. Ticari bankalar ihracatı finanse eden kuruluşlardır, fakat iç ticareti finanse etmeye yoğunlaşmışlardır. İhracat finansmanının özel uzmanlaşmış bir mekanizma gerektirmesi nedeniyle eximbanklar kurulmuştur.

1.3.4.1. Dünya’da Eximbankların Kurulmaya Başlanması

20. yüzyılın başında imparatorlukların dağılmaya başladığı dönemlerde uluslararası ticarete vadeli satışların rekabet edebilme gücünü artırdığının anlaşılması ile vadeli satışlar tercih edilmeye başlanmıştır. Vadeli satışlarda; finansman, sigorta veya garantiye gereksinim duyulması da bu alanda faaliyet gösterecek kuruluşların gerekliliğini de beraberinde getirmiştir. Birinci Dünya Savaşı ve 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı ile uluslararası ticarete tıkanıklar ortaya

---

⁶⁷ Türk Eximbank, **1987-1997 Dış Ticaretin Finansmanında 10. Yıl**, Türk Eximbank, Ankara, 1997, s.13.

çıkması ile Dünya'da devlet destekli ihracat finansman kurumları oluşmuş ve hızla yaygınlaşmıştır.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında ihracat kredi sigortası ve garantisi sağlamak amacıyla, 1917 yılında Almanya'da HERMES, savaş sonrasında 1919 yılında İngiltere'de ECGD (Export Credits Guarantee Department), 1925 yılında Hollanda'da NCM (Nederlandsche Credietverzekering Maatschappij N.V.) kurulmuştur. 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'ndan sonra, 1933 yılında İsveç'te EKN (Exportkreditnamnden), 1934 yılında ABD(Amerika Birleşik Devletleri)'de US Eximbank (The Export Import Bank of United States of America) ve İsviçre'de ERG (Export Risk Guarantee) ihracat finansmanını sağlamak amacıyla kurulmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra savaşın yarattığı yıkıntının giderilmesi ile ilgili faaliyetler yanında, az gelişmiş ülkelerin kalkınma sorunlarına ilgi de önemli ölçüde artmıştır. Yeniden yapılanma ve kalkınma süreci açısından ihracat olgusunun taşıdığı önem, kendisini devlet destekli ihracat finansman kurumlarının giderek yaygınlaşmasında göstermiştir. Bir başka deyişle, 1950'li ve 1960'lı yıllarda ihracat finansman, sigorta ve garanti kuruluşlarının gelişmekte olan ülkelerde de kurulmasına ilişkin girişimler hız kazanmıştı. Bu dönem içinde 1950'de Japonya'da JEXIM (The Export-Import Bank of Japan), 1956'da Güney Afrika Cumhuriyeti'nde CGIC (Corporate Guarantee and Insurance Company), 1957'de İsrail'de IFTRIC (Israel Foreign Trade Risks Insurance Company) ve Hindistan'da ECGC (Export Credit Guarantee Corporation of India Ltd.), 1962'de Pakistan'da ECGS kurulmuştur. Bu dönemde ortaya çıkan kuruluşlar, Avrupa'da öncü olan kuruluşlardan iki noktada farklılık göstermektedir. İlk farklılık, kuruluşların işlevinden kaynaklanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde kurulan ihracat destek kuruluşları; bu ülkeler ihracat finansmanına gerekli desteği verecek ekonomik yapıdan ve bankacılık sisteminden çoğunlukla yoksun oldukları için, ihracatı çeşitli kredi programları ile destekleme işlevi üstlenmişlerdir. İkinci önemli farklılık ise, gelişmekte olan ülkelerde kurulan ihracat destek kuruluşlarının sermaye yapılarında görülmektedir. Bu ülkelerdeki kuruluşların sermayelerinin bir kısmı veya tamamı devlete aittir ya da kuruluşun sermayesi devlete ait olmasa bile bazıları ihracat

sigortası ve garanti işlemlerini devlet adına yürütmektedirler.⁶⁸

Her ülke kendi iktisadi ve ticari koşullarına göre mevcut yasal çerçevede kendi ihracat finansman mekanizmasını geliştirmektedir. Bu da aşağıda belirtildiği gibi çeşitli şekillerde oluşturulmaktadır;

- Devlete bağlı ihracat finansman kurumları,
- Devlet ve özel kesim ortaklığında kurulan ihracat finansman kuruluşları,
- Acente olarak kurulan ancak devletle işbirliği halindeki ihracat finansman kuruluşları,
- Tümüyle özel sermayeye ait olan kuruluşlar.

1.3.4.2. Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Eximbanklar

Ülkelerin ihracat kredi sistemleri özleri itibarıyla benzer olmakla birlikte detaylarda birbirinden farklılık göstermektedir. Her ülkenin sistemi, kendi ticari ve politik ortamında kendi koşulları ile geliştirilmişlerdir. Ülkenin ekonomik yapısı, başlıca sanayi kollarının ve pazarlarının durumu, bankacılık ve sigortacılık sektörlerinin gelişmişlik derecesi ülkenin ihracatçısına sunulan imkanlar ile programlar belirlenmektedir. Fakat, her ülkenin ihracatçıların karşılaştığı sorunların benzer nitelikte olmasından dolayı farklı ülkelerdeki eximbanklar problemlere karşı birbirine benzer ve ortak çözümler uygulamaktadırlar. Sistemler arasında, en büyük benzerlik, ilgili ihracat kredi kuruluşu aracılığıyla devletin desteği ve ticari bankaların da sistem işleyişinde etkin rol oynamasıdır.

Gelişmiş ülkelerin ihracatçıları ile gelişmekte olan ülkelerin ihracatçıların sağladıkları finansman imkanları karşılaştırıldıklarında; gelişmiş ülkelerde mamul mal üretim ve ihracatın gelişmiş bir ticari bankacılık sistemi ile finansmanı, sağlanan finansmana uygulanan düşük faiz oranı, orta ve uzun dönem ihracat kredilerinin

---

⁶⁸ Türk Eximbank, **a.g.e**, s.16-17.

kamu kaynakları dışından da karşılanabilmesi ve ihracat sektöründe yeterli banka teminatı sağlayabilme gibi çeşitli üstünlüklere sahip olduğu görülmektedir.⁶⁹

İhracatçıları, alacaklarının ödenmemesi riskine karşı korumaya yardımcı olmak için sunulan olanaklar olarak tanımlanan ihracat sigorta ve garanti programlarıyla birçok ülkede gayri nakdi devlet desteği sağlanırken, gelişmekte olan ülkelerde ise ayrıca kredilerle de nakdi finansman imkanı da devlet tarafından sağlanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde, ihracatçıları ve ihracata destek sağlayan bankaları doğacak risklerden korumak için düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan düzenlemeler sigorta kavramına dayanmakta, ihracata konu olan malın ve hizmetin alıcı ve satıcıları ile gerekli fonu sağlayan ticari bankacılık sistemi arasında köprü işlevi görmesini sağlamaktadır.

Gelişmiş ülkelerde ihracat kredi sigortası ve garantisi sağlama amacı ile oluşturulan sistem ticari bankacılık sisteminin gelişmiş olması nedeni ile bu ülkelerde kolaylıkla işlemektedir. Ticari bankalar ihracatın finansmanı yönünde ağırlık verirken, eximbanklar ise ihracat kredi sigortası ve garantisi faaliyetlerini üstlenmiştir. Bir diğer ifade ile bir tarafta finansman, öbür tarafta sigorta ve garanti faaliyetlerinden sorumlu ikili bir kurumsal yapı oluşmuştur. Ancak, gelişmekte olan ülkelerde ihracat desteği daha geniş çaplıdır. Gelişmekte olan ülkelerde ihracatçıları uluslararası piyasalarda rekabet edebilecek güce sahip olabilmek için işletme sermayesi eksikliği dolayısıyla da banka desteğine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu nedenle bu ülkelerde ihracat kredisi de önem taşımaktadır. Ancak, gelişmekte olan ülkelerde ticari bankalar kredi verme konusunda genellikle gelişmiş ülke bankalarından daha katı kriterlere sahiptir. İhracatçıları kredi kullanabilmek için ticari bankaların katı kriterlerini karşılamak, garanti ve ipotek vermek zorundadırlar. Ayrıca, bu ülkelerdeki ticari bankalar riskli bir işi üstlenmek istememektedirler. Bu nedenle, gelişmekte olan ülkelerde ihracatçıları uygun maliyetli finansman gereksinimi sağlamak amacıyla devlet desteği ile çalışan “Kredi, Garanti ve Sigorta

---

⁶⁹ Nuri Avcı, “Gelişmekte Olan Ülkelerde Dış Ticaretin Finansmanı” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1995), s.143.

Kuruluşları” kurulması zorunlu bir hal almaktadır. Bu durumda, gelişmekte olan ülkelerin ihracatçılarının, ihracat finansman gereksinimi devlet destekli ihracat finansman kuruluşları desteği ve ticari bankaların birlikte çalışmaları sağlanmak durumundadır.

1.3.4.3. Eximbankların Ortak Özellikleri

Eximbankların kuruluşu, ülke ihracatının desteklenmesi amacına yönelik olup, bu amaca yönelik olarak; kredi programları ile nakdi, sigorta ve garanti programları ile alacağın ödenmemesi riskine karşı güvence oluşturan gayri nakdi destek sağlanmaktadır. Eximbankların uygulamaları genel olarak bakıldığında birbirine benzer olmakla birlikte her ülkenin kendi ekonomik ve politik durumuna göre detaylarda bazı farklılıklar göstermektedir. Her ülkede ihracatçıların sorunlarının benzer nitelikte olması nedeniyle eximbanklar problemleri benzer yollarla çözmekte ya da ortak çözümler uygulamaktadırlar.

Eximbanklar devlet desteklidirler. Mülkiyetleri genellikle devlete ait veya karma şeklindedir. Sermayesi devlete ait olmasa dahi, ihracat sigortası ve garanti işlemlerini devlet garantisi ile yapmaktadırlar.

Gerek devlet kurumları, kamu tüzel kişileri veya kamu fonları tarafından, gerekse devlet adına hareket eden sigorta şirketleri veya finans kurumları tarafından yerine getirilen faaliyetler neticesinde politik riskler nedeniyle doğacak zararlar devlet tarafından üstlenilmektedir. Esasen risk doğduğu anda meydana gelen zararın büyüklüğü, özellikle politik risklerle ilgili herhangi bir hesabın yapılabilme imkânının olmaması ve ödenen tazminatların daha sonra ilgili ülkelere veya bu ülkelerdeki alıcılardan tahsilinin zaman gerektirmesi, kapsanan riskler nedeniyle meydana gelecek zararların devlet tarafından üstlenilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.⁷⁰

---

⁷⁰ Türk Eximbank, a.g.e, s.18.

Eximbanklar, ihracat finansmanı alanında uzmanlaşmış kuruluşlardır. Bilgi ve teknik olanaklarının yüksek seviyede olması ile ihracatçılar ve bankalar için yol gösterici olmasını sağlamaktadır. Kaynakları çoğunlukla sermayelerinden, hükümet tarafından sağlanan muhtelif fonlardan ve işlemlerden elde ettikleri gelirlerden oluşmaktadır. Ayrıca yurtiçi piyasalardan borçlanabilecekleri gibi uluslararası piyasalardan da kaynak sağlayabilmektedirler. Tahvil ihracı da önemli bir kaynak oluşturmaktadır.

Eximbank kredilerinde vade ve faiz oranı, ticari bankalara kıyasla daha uzun vadeli ve daha düşük faizlidir.

İhracat finansman kuruluşları, kredi programlarında kredi maliyetlerini düşük tutabilmek ve daha çok ihracatçıya ulaşabilmek için genellikle ticari bankaların aracılık etmesini tercih etmektedirler. Ticari bankalar yaptıkları bu işlemlerden dolayı düşük oranlarda komisyon almaktadırlar. Ticari bankaların fonlarının yetersiz kalacağı büyük hacimli işlemlerde veya riski yüksek işlemlerde eximbanklar devreye girmektedir. Sigorta ve garanti işlemleri ise ihracat finansman kuruluşları tarafından doğrudan yapılmaktadır.

1.3.4.4. Berne Birliği (Berne Union - The International Union of Credit and Investment Insurers - İhracat Kredi Sigorta Kuruluşları Birliği)

Berne Birliği (Berne Union-The International Union of Credit and Investment Insurers - İhracat Kredi Sigorta Kuruluşları Birliği) 1934 yılında Fransa'daki Societe Fraiçaise d'Assurances pour le Credit, İtalya'daki Societa Italiana Assicurazione Crediti, İspanya'daki Compania Espenola de Seguros de Credito y Caucion S.A. ve İngiltere'deki Export Credits Guarantee Department tarafından kurulmuştur. Birliğin yasal statüsü İsviçre yasalarına göre belirlenmiştir.

Başlangıçta, kuruluş sadece üyelerinin özel alıcılara yapılan ihracat işlemlerindeki ticari riskin sigortalanması faaliyetlerini düzenlemiştir. 1934-1945 dönemini kapsayan İkinci Dünya Savaşı yıllarında siyasi ve ekonomik riskler daha çeşitli ve yaygın olma özelliğini kazandığından, 1946 yılında Berne Birliği faaliyet alanını yeniden gözden geçirmiştir. Bu tarihten sonra devlet kontrolündeki şirketler ve devlet adına siyasi riskleri kapsayan özel sigorta kuruluşları birliğe katılmaya başlamıştır.

Birliğin amaçları şu şekildedir:

- İhracat kredi sigortası esaslarının uluslararası alanda kabul edilmesi ve serbest rekabete dayalı uluslararası ticaretin gelişmesi için, kredi şartlarının belirli kıstaslar çerçevesinde düzenlenmesi. Birlik, bazı malların ihracı durumunda maksimum süreleri belirlemiştir. Örneğin, ağır sanayi mallarında beş yıl, dayanıklı tüketim mallarında bir yıl, tarım ürünlerinde 180 gündür.
- Uygun bir yatırım ortamı yaratmak amacıyla uluslararası işbirliğinin sağlanması, yurtdışı yatırım sigortası esaslarının oluşturulması ve geliştirilmesidir.⁷¹

Söz konusu amaçların gerçekleştirilmesi doğrultusunda üyelerin:

- Kendi aralarında bilgi alışverişinde bulunmaları,
- Faaliyetlerini, sürekli olarak birbirlerine danışarak sürdürmeleri ve üzerinde karşılıklı mutabakata varılan projelere katılımında bulunmaları,
- Faaliyet alanına giren konularda diğer ilgili uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmaları söz konusudur.

Birliğe üye ülkeler aşağıda Tablo 1’de görülmektedir:

---

⁷¹ Berne Birliği (Çevrimiçi), <http://www.berneunion.org.uk/value-statement.html> , 06 Ocak 2010.

Tablo 1: Berne Birliği Üyeleri

Kuruluş Adı	Ülke
ASEI (Asuransi Ekspor Indonesia)	Endonezya
ASHRA (Israel Export Insurance Corporation Ltd.)	İsrail
ATRADIUS (Atradius Credit Insurance N.V.)	Hollanda
CESCE (Compania Espanola de Seguros de Credito a la Exportacion S.A.)	İspanya
CGIC (Credit Guarantee Insurance Corporation of Africa Ltd.)	Güney Afrika
CHARTIS (Chartis Global Trade Political Risk)	ABD
CHUBB (Chubb Political Risk)	ABD
COFACE (Compagnie Française d'Assurance pour le Commerce Extérieur)	Fransa
COSEC (Companhia de Seguro de Creditos S.A.)	Portekiz
ECGC (Export Credit Guarantee Corporation of India Ltd.)	Hindistan
ECGD (Export Credits Guarantee Department)	İngiltere
ECICS (Ecies Ltd.)	Singapur
ECIC SA (Export Credit Insurance Corporation of South Africa Ltd.)	Güney Afrika
EDC (Export Development Canada)	Kanada
EFIC (Export Finance and Insurance Corporation)	Avustralya
EGAP (Export Guarantee and Insurance Corporation)	Çek Cumhuriyeti
EULER HERMES (Euler Hermes Kreditversicherungs AG)	Almanya
EKF (Eksport Kredit Fonden)	Danimarka
EKN (Exportkreditnamnden)	İsveç
EXIMBANKA SR (Export-Import Bank of the Slovak Republic)	Slovakya
EXIM J (National Export-Import Bank of Jamaica Limited)	Jamaika
FCIA (Fcia Management Company Inc.)	ABD
FINNVERA (Finnvera Plc.)	Finlandiya
GIEK (Garanti-Instituttet for Eksportkredit)	Norveç
HISCOX (Hiscox Political Risk)	Bermuda
HKEC (Hong Kong Export Credit Insurance Corporation)	Hong Kong
ICIEC (The Islamic Corporation for the Insurance of Export Credit and Investment)	Suudi Arabistan
KEIC (Korea Export Insurance Corporation)	Kore
KUKE (Export Credit Insurance Corporation)	Polonya
MEHIB (Hungarian Export Credit Insurance Pte Ltd.)	Macaristan
MEXIM (Export Import Bank of Malaysia Berhad)	Malezya
MIGA (Multilateral Investment Guarantee Agency)	World Bank Grup
NEXI (Nippon Export and Investment Insurance)	Japonya
OEKB (Oesterreichische Kontrollbank Aktiengesellschaft)	Avusturya
ONDD (Office National du Dueroire)	Belçika
OPIC (Overseas Private Investment Corporation)	ABD
PWC (PricewaterhouseCoopers Deutsche Revision AG)	Almanya
SACE (Istituto per i Servizi Assicurativi del Credito all'Esportazione)	İtalya
SBCE (Seguradora Brasileira de Credito a Exportação S/A)	Brezilya
SERV (Swiss Export Risk Insurance)	İsviçre
SID (Slovene Export Corporation Inc.)	Slovenya
SINOSURE (China Export and Credit Insurance Corporation)	Çin
SLECIC (Sri Lanka Export Credit Insurance Corporation)	Sri Lanka
SOVEREIGN (Sovereign Risk Insurance Ltd.)	Bermuda
TEBC (Taipei Export-Import Bank of China)	Tayvan
THAI EXIMBANK (Export-Import Bank of Thailand)	Tayland
TÜRK EXIMBANK (Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.)	Türkiye
US EXIMBANK (Export-Import Bank of the United States)	ABD
ZURICH (Zurich Surety, Credit and Political Risk)	ABD

Kaynak: Berne Birliği (Çevrimiçi), http://www.berneunion.org.uk/bu_profiles.htm, 06 Ocak 2010.

Berne Birliği üyesi 49 kuruluş, 2008 yılında yıllık yaklaşık 1.5 trilyon ABD Dolar tutarındaki işlem hacmi ile Dünya toplam ihracatının yaklaşık %10'unu desteklemektedir.⁷²

Birlik, üye ülkeler ile yılda birkaç kez toplantılar düzenlemektedir. Birliğin düzenlendiği toplantılarda üye ülkelerin yüksek kalitede bilgi alışverişı sağlanmakta, iyi uygulamalar teşvik edilmekte ve böylelikle uluslararası ticaretin gelişmesi sağlanmaktadır.

Berne Birliği'nin; DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü), Dünya Bankası (The World Bank), IMF (International Monetary Fund-Uluslararası Para Fonu), OECD (Organization For Economic Co-Operation and Development - Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) ile bağlantıları bulunmaktadır.

Türk Eximbank; Berne Birliği'ne 1991 yılında gözlemci üye, performansı ve ihracatın finansmanında artan rolü neticesinde 1994 yılından itibaren de, Birlik'te tam üyeliğe geçmiştir.

---

⁷² Berne Birliği (Çevrimiçi), <http://www.berneunion.org.uk/pdf/Press%20Release%20May%202009.pdf/>, 06 Ocak 2010.

İKİNCİ BÖLÜM

AB'DE İHRACATIN FİNANSMANI VE FİNANSMAN KURULUŞLARI

Çalışmanın bu bölümünde, AB'de ihracatın finansmanı ve nakit akışlarına göre sıralamadaki ilk on ihracat finansman kuruluşu incelenmektedir.

2.1. AB'DE İHRACAT TEŞVİKLERİ

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, uluslararası ekonomik işbirliğinin sağlanarak, dünyada kalıcı bir barış ortamının oluşturulması hedeflenmiştir. Bu dönemde, ülkelerin kalkınma çabalarına yardımcı olmak ve uluslararası ticareti serbestleştirip artırmak amacıyla; yeni kurumların oluşturulması görüşü, önem kazanmıştır. Bu çerçevede, 1947 yılında, 23 ülkenin katılımıyla oluşturulan GATT (General Agreement Trade and Tariff - Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması)'da, 15 Nisan 1994 tarihinde yapılan Uruguay Round'u sonucunda kurumsallaşmaya gidilmiş ve DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) kurulmuştur. Bugün aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 144 ülkeden oluşan Örgüt'ün amacı, uluslararası ticareti serbestleştirerek, güvenli bir temele oturtmak; böylelikle de ülkelerin ekonomik kalkınma ve refahına katkıda bulunmaktır. Nihai hedefi; siyasi birlikteliğin sağlanması olan AB de, kendi üyeleri arasındaki ticaret engellerini kaldırmayı amaçlamakta ve daha güçlü bir ticaret sisteminin oluşturulması amacıyla, DTÖ'nün ticaret alanındaki kurallarının işlerlik kazandırılmasına büyük önem vermektedir. AB Anlaşması'nın devlet yardımlarına ilişkin 87 ve 88. maddeleri hükümetlerin firmalara yönelik yardımlarında DTÖ'nün Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması (Agreement On Subsidies and Countervailing Measures-SCM Anlaşması) ile aynı kuralları benimsemiştir. AB özellikle ihracata yönelik

yasaklanmış sübvansiyonlar konusunda DTÖ ile aynı görüşü paylaşmaktadır.¹

AT (Avrupa Topluluğu) Antlaşması'nın 132. maddesi, üye ülkelerin üçüncü ülkelere yönelik ihracat teşvik tedbirlerinin de tedricen uyumunu öngörmektedir. AB'de ihracat teşvikleri, Topluluğun GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) ve OECD (Organization For Economic Co-Operation and Development - Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) nezdindeki yükümlülükleri dikkate alınarak, önemli ölçüde kredi ve garanti şeklinde sağlanmaktadır. Bunların dışında uygulanan teşvik araçları ise, vergi istisnaları ile yine yaygın bir biçimde kullanılan pazarlama ve dış tanıtım destekleridir. AB'de uygulanmakta olan ihracat teşvikleri; ülkeden ülkeye değişmekte ve farklı koşullara tabi olarak verilebilmekle birlikte, aşağıda kısaca açıklanmakta olan, ihracat kredi ve sübvansiyonları, ihracatta sağlanan vergi istisnası ve indirimleri, ihracat kredi sigorta ve garantileri kapsamında sağlanan teşvik unsurları ve diğer teşvik araçları olarak gruplanabilir:

- Ihracat Kredi ve Faiz sübvansiyonu: Alıcı kredileri, satıcı kredileri, ülke kredileri, sevk öncesi ihracat kredisi, sevk sonrası ihracat kredisi, reeskont kredisi, KOBİ (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme)'lere yönelik ihracat kredileri ve yardımları gibi araçlardan oluşmaktadır.

- Ihracatta Sağlanan Vergi İstisnası ve İndirimleri: Kurumlar vergisi istisnası, vergi indirimi, ihracatta KDV (Katma Değer Vergisi) iadesi, ithalatta KDV muafiyeti, gümrük vergisi muafiyeti bu kapsamda sayılabilir.

- Ihracatta Kredi Sigorta ve Garantileri Kapsamında Teşvik Unsurları: İhracat kredi sigortası, ihracat öncesi üretim sigortası, teminat mektubu sigortası, üretim girdi fiyat sigortası, senet ve bono sigortası, gümrük teminat sigortası, ihracat promosyon faaliyetleri (reklam, piyasa araştırması, tutundurma, tanıtım) sigortası, fuarlara katılım sigortası, alıcı kredilerinde garanti, satıcı kredilerinde garanti, ticari

---

¹ Münevver Kaplan, "Uluslararası Düzenlemeler Çerçevesinde Türk Eximbank İhracat Kredisi ve Sigortası Programlarının Analizi", **Türk Eximbank Basın Bülteni**, Türk Eximbank, Ankara, Kasım 2002, s.2.

risk garantisi, politik risk garantisi, ihracatta kur garantisi, mukavele garantisi gibi araçlardır.

- Toplulukta Sağlanan Diğer Teşvik Araçları: Serbest limanlar, ihracata yönelik kuruluş ve yatırım teşviği, tanıtım ve piyasa araştırması faaliyetlerinin desteklenmesi, teklif destekleme kolaylıkları, rakiplerle aynı koşulları sağlamaya yönelik teşvikler, ekonomik işbirliği çerçevesinde proje yardımları, belgelendirilmeyen giderlerin tazmini, çere maliyetlerinin desteklenmesi, Ar-Ge yardımları, teknik yardımlar, uzman yardımları, danışmanlık hizmetleri, eğitim destekleri toplulukta sağlanan diğer teşvik araçlarıdır.

Avrupa Birliği'nde, üye ülkeler arasındaki ayrımcı ve rekabeti bozucu uygulamaların yasaklanması amaçlanarak, Roma Anlaşması'nda, çeşitli hükümler getirilmiştir. Buna göre; üye ülkeler kendi işletmelerine, sanayi ürünlerine, sanayi gruplarına ve belirli bölgelere üye ülkeler arasındaki ticareti olumsuz etkileyecek nitelikte yardım yapamazlar. Ancak yine Roma Anlaşması'nda, sosyal ve bölgesel dengesizliklerin giderilmesi amacıyla, anlaşmada belirtilen sınırlar çerçevesinde sosyal, bölgesel ve sektörel yardımların yapılabileceği öngörülmektedir. Diğer yandan, üye ülkelerin ve dolayısıyla Avrupa Birliği'nin başta Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya olmak üzere diğer ülkelere karşı rekabet üstünlüğünün korunması amacıyla ihtiyaç duyulan hallerde, Birlik içinde yardım programları uygulanabileceği kabul edilmektedir.²

AB'nin temelini oluşturan Roma Antlaşması'nın 112. Maddesi, üye ülkelerin ihracat teşvik programlarının aşamalı olarak uyumlaştırılmasını öngörmesine rağmen, ihracat teşvikine yönelik faaliyetler, hala ulusal önlemlerle yürütülmektedir. Uyumlaştırma çabaları, sadece karşılıklı bilgi alışverişi ve danışma düzeyinde

---

² Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Vergi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2001, Devlet Planlama Teşkilatı (Çevrimiçi), <http://ekutup.dpt.gov.tr/vergi/oik608.pdf> , 30 Ağustos 2009.

kalmıştır. İhracatın finansmanı ve sigortalanması faaliyetleri ulusal yetki alanında olmasına karşılık, OECD düzenlemelerine tabidir. Topluluğun teşvik programları ise, kapsam ve yapı itibariyle, üye ülke programlarının çok gerisinde kalmıştır.

2.2 AB'DE RESMİ DESTEKLİ İHRACAT FİNANSMANI

1978 yılında uygulamaya konulan ve amacı piyasa şartları dışındaki koşullarla sağlanacak ihracat kredilerinin neden olabileceği haksız rekabeti engelleyerek, bu kredileri belirli bir çerçevede tutmak ve ülkeler arasında yakın işbirliği ve bilgi akışını sağlamak olan "Resmi Destekli İhracat Kredileri ve Kredi Garanti Usullerine İlişkin OECD Uzlaşması" 93/112/AET Sayılı Konsey Kararı ile Topluluğun iç mevzuatı haline getirilmiştir. Üye ülkeler OECD üyesi olarak bu ilkeleri daha önce uygulamaya koymuş bulunmaktadır. 93/112/AET Sayılı Karar'a esas teşkil eden OECD Uzlaşması özellikle kamuya ait kredi ve sigorta kurumlarınca sağlanan orta ve uzun vadeli ihracat kredilerinin limit ve şartlarının belirlenmesini, mal/hizmet ihracatı veya buna eş değer kiralama işlemleri ile ilgili verilen resmi destekli ihracat kredilerini, kurumsal bir yapının içine almayı amaçlamaktadır. Uzlaşma, nükleer enerji tesisleri, hava taşıtları ve gemi inşa alanlarını kapsam dışında tutmaktadır. Bunun yanı sıra, Topluluk içerisinde uyum sağlanması amacıyla orta ve uzun vadeli ihracat kredisi sigortası ve garanti düzenlemelerine yönelik genel kurallar 98/29AT Sayılı Konsey Direktifi'nde yer almaktadır. 84/568/AET Sayılı Konsey direktifi ile de ortak ihracat kredisi sağlayan kurumların karşılıklı yükümlülükleri belirlenmiştir.³

OECD Uzlaşması; bazı gelişmiş ülkelerin, üçüncü ülkelere yönelik ihracata verecekleri resmi kaynaklı kredilerin şartlarını belirlemekte ve rekabetin bozulmasını önleme amacını taşımaktadır.

---

³ DTM (Dış Ticaret Müsteşarlığı), **Avrupa Birliği ve Türkiye**, 6. bs., DTM Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, Ankara, Eylül 2007, s.80-81.

2.3. AB'DEKİ RESMİ DESTEKLİ İHRACAT FİNANSMAN KURULUŞLARI

İhracat finansman kuruluşlarının uygulamalarında; amaç aynı olmakla birlikte, bazı detaylar her ülkeye göre farklılık göstermektedir. AB (Avrupa Birliği), 1960 yılında "Kredi Sigortası Poliçeleri, Garantiler ve Koordinasyon Grubu"nu kurarak üye ülkeler arasında ihracat finansmanı programlarının uyumlaştırılması ve geliştirmekte olan ülkelere ayrılan kaynakların kullanımı ile yetkisi dahilinde danışmanlık hizmetlerini yaygınlaştırmak üzere görevlendirilmiştir. AB bünyesinde, üye ülkelerin uygulamalarında işbirliği sağlanması üzerine hükümetler düzeyinde çalışmalar yapılmaktadır. Üye ülkeler arasında yapılan, ticarete krediler ve özel şartlar gibi konularda karşılıklı bilgilendirme yapma zorunluluğu bulunmaktadır.

AB'deki resmi destekli ihracat finansman kuruluşları faaliyet alanları, mülkiyetleri, kuruluş yılları Tablo 2'de belirtilmektedir.

Tablo 2'deki kuruluşlardan faaliyet alanı kredi olanlar, ihracata yönelik orta ve uzun vadeli kredi kullandırmaktadırlar.

Tablo 2: AB'deki Resmi Destekli İhracat Finansman Kuruluşları

Kuruluş Adı		Faaliyet Alanı	Mülkiyet	Kuruluş Yılı
AKA (Ausfuhrkredit-Gesellschaft mbH)	Almanya	Kredi	Kamu	1952
ATRADIUS (Atradius Credit Insurance N.V.)	Hollanda	Sigorta/Garanti	Özel	1925
CEB (Ceska Exportni Banka)	Çek Cumhuriyeti	Kredi	Kamu	1995
CESCE (Compania Espanola de Seguros de Credito a la Exportacion S.A.)	İspanya	Sigorta/Garanti	Kamu+Özel	1970
COFACE (Compagnie Française d'Assurance pour le Commerce Extérieur)	Fransa	Sigorta/Garanti	Kamu+Özel	1946
COSEC (Companhia de Seguro de Creditos S.A.)	Portekiz	Sigorta/Garanti	Kamu+Özel	1969
ECGD (Export Credits Guarantee Department)	İngiltere	Sigorta/Garanti	Kamu	1919
ECIO (Export Credit Insurance Organization)	Yunanistan	Sigorta/Garanti	Kamu	1988
EGAP (Export Guarantee and Insurance Corporation)	Çek Cumhuriyeti	Sigorta/Garanti	Kamu	1995
EKF (Eksport Kredit Fonden)	Danimarka	Sigorta/Garanti	Kamu	1939
EKN (Exportkreditnamnden)	İsveç	Sigorta/Garanti	Kamu	1933
EULER HERMES (Euler Hermes Kreditversicherungs AG)	Almanya	Sigorta/Garanti	Özel	1917
EXIMBANKA SR (Export-Import Bank of the Slovak Republic)	Slovakya	Sigorta/Garanti/Kredi	Kamu	1997
FINNVERA (Finnvera Plc.)	Finlandiya	Sigorta/Garanti	Kamu	1956
KFW (Kreditanstalt für Wiederaufbau)	Almanya	Kredi	Kamu	1948
KREDEX (Kredidi ja Ekspordi Garanteerimise S.A.)	Estonya	Sigorta/Garanti	Kamu	2001
KUKE (Korporacja Ubezpieczen Kredytyow Eksportowych S.A.)	Polonya	Sigorta/Garanti	Özel	1991
MEHIB (Hungarian Export Credit Insurance Pte Ltd.)	Macaristan	Sigorta/Garanti/Kredi	Kamu	1995
ODD (Office du Dueroire)	Lüksemburg	Sigorta	Kamu	1961
OEKB (Oesterreichische Kontrollbank Aktiengesellschaft)	Avusturya	Sigorta/Garanti/Kredi	Özel	1946
ONDD (Office National du Dueroire)	Belçika	Sigorta/Garanti	Kamu	1939
ROM EXIMBANK (Banca de Export Import a Romaniei Eximbank S.A.)	Romanya	Sigorta/Garanti	Kamu+Özel	1992
SACE (Istituto per i Servizi Assicurativi del Credito all'Esportazione)	İtalya	Sigorta/Garanti	Kamu	1977
SID (Slovene Export Corporation Inc.)	Slovenya	Sigorta/Garanti/Kredi	Kamu	1992

Kaynak: - AB (Çevrimiçi), <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/trade-topics/export-credits/> , 30 Ağustos 2009

- Türk Eximbank, **1987-1997 Dış Ticaretin Finansmanında 10. Yıl**, Türk Eximbank, Ankara, 1997, s.20.

Aşağıda Tablo 3, Tablo 4 ,Tablo 5, Tablo 6 ve Tablo 7’de AB’deki Resmi Destekli İhracat Finansman Kuruluşlarından, son beş yıla ilişkin sıralamada ilk 20 kuruluşa ait yıllık bazda nakit akışları görülmektedir.

Tablo 3: AB’deki Resmi Destekli İhracat Finansman Kuruluşlarının Faaliyet Nakit Akışları (ilk 20 kuruluş) - Tüm İşlemler (milyon SDR)

Kuruluş Adı	Yıllar				
	2004	2005	2006	2007	2008
ATRADIUS (Hollanda)	157.4	459.2	794.9	229.2	184.6
CEB (Çek Cumhuriyeti)	31.4	31.6	24.9	33.3	44.7
CESCE (İspanya)	245.9	834.8	1,517.4	349.4	257.0
COFACE (Fransa)	1,229.4	2,142.5	4,662.1	1,490.6	2,206.6
COSEC (Portekiz)	140.1	19.4	29.0	75.7	13.9
ECGD (İngiltere)	223.6	881.3	977.0	460.4	425.9
ECIO (Yunanistan)	-7.5	-2.3	-2.8	-2.3	-0.9
EGAP (Çek Cumhuriyeti)	5.6	-8.4	11.1	20.3	39.2
EKF (Danimarka)	63.0	155.0	381.1	132.6	116.6
EKN (İsveç)	82.9	310.1	293.5	91.0	95.5
EULER HERMES (Almanya)	736.8	3,891.2	5,622.6	395.6	383.1
EXIMBANK (Macaristan)	-4.3	-5.7	-7.8	-8.8	-9.6
EXIMBANKA SR (Slovakya)	12.4	9.3	-5.1	4.6	-1.5
FINNVERA (Finlandiya)	49.5	244.9	38.8	34.2	43.3
KUKE (Polonya)	4.4	4.3	1.6	1.7	21.8
MEHIB (Macaristan)	1.4	1.3	0.3	1.3	1.9
ODD (Lüksemburg)	1.6	6.0	3.1	4.2	6.7
OEKB (Avusturya)	46.2	16.8	-270.4	-3.7	53.6
ONDD (Belçika)	95.2	99.0	344.7	0.0	158.7
SACE (İtalya)	824.9	2,322.5	4,523.2	655.0	591.9

Kaynak: OECD (Çevrimiçi), <http://www.oecd.org/dataoecd/13/59/39787191.pdf> ,

02 Şubat 2010.

Tablo 3’te AB’deki eximbankların tüm işlemlere ilişkin faaliyet nakit akışlarını göstermektedir. Bu çerçevede 2008 yılına ilişkin düzenlenen tablo 3’te, 2008 yılı nakit akışları incelendiğinde, ilk 10’u sırasıyla şu şekildedir: COFACE (Fransa), EULER HERMES (Almanya), SACE (İtalya), ECGD (İngiltere), CESCE (İspanya), ATRADIUS (Hollanda), ONDD (Belçika), EKF (Danimarka), EKN (İsveç), OEKB (Avusturya).

Tablo 4: AB'deki Resmi Destekli İhracat Finansman Kuruluşlarının Net Faaliyet Nakit Akışları (ilk 20 kuruluş) - Orta-Uzun Vadeli İşlemler (milyon SDR)

Kuruluş Adı	Yıllar				
	2004	2005	2006	2007	2008
ATRADIUS (Hollanda)	182.3	458.7	806.0	241.2	196.7
CEB (Çek Cumhuriyeti)	35.4	36.2	29.9	39.6	50.9
CESCE (İspanya)	234.1	809.5	1,446.6	313.3	231.9
COFACE (Fransa)	1,167.3	2,056.7	4,305.1	1,471.2	2,199.5
COSEC (Portekiz)	141.5	20.6	27.9	74.5	14.8
ECGD (İngiltere)	veri yok	veri yok	veri yok	veri yok	veri yok
ECIO (Yunanistan)	-6.3	-0.7	-2.0	-0.5	0.0
EGAP (Çek Cumhuriyeti)	4.8	-5.6	10.0	13.2	38.7
EKF (Danimarka)	47.6	133.9	345.5	132.6	116.6
EKN (İsveç)	76.5	303.1	290.4	87.6	87.3
EULER HERMES (Almanya)	veri yok	veri yok	veri yok	veri yok	veri yok
EXIMBANK (Macaristan)	veri yok	0.6	-1.0	-0.5	-0.5
EXIMBANKA SR (Slovakya)	3.7	0.8	2.2	-4.2	4.8
FINNVERA (Finlandiya)	48.7	243.2	35.6	40.2	35.2
KUKE (Polonya)	4.2	4.7	1.4	0.8	20.6
MEHIB (Macaristan)	1.4	1.3	0.3	0.0	0.0
ODD (Lüksemburg)	1.0	2.4	0.7	0.8	1.9
OEKB (Avusturya)	16.8	10.9	-272.9	-14.8	43.6
ONDD (Belçika)	77.8	79.2	309.6	0.0	136.3
SACE (İtalya)	veri yok	2,211.5	4,409.7	492.7	388.7

Kaynak: OECD (Çevrimiçi), <http://www.oecd.org/dataoecd/13/59/39787191.pdf>, 02 Şubat 2010.

Tablo 4 AB'deki eximbankların orta-uzun vadeli işlemlere ilişkin net faaliyet nakit akışlarını göstermektedir. Bu çerçevede 2008 yılı nakit akışları incelendiğinde, ilk 10'u sırasıyla şu şekildedir: COFACE (Fransa), SACE (İtalya), CESCE (İspanya), ATRADIUS (Hollanda), ONDD (Belçika), EKF (Danimarka), EKN (İsveç), CEB (Çek Cumhuriyeti), OEKB (Avusturya), EGAP (Çek Cumhuriyeti).

Tablo 5: AB'deki Resmi Destekli İhracat Finansman
Kuruluşlarının Net Faaliyet Nakit Akışları (ilk 20 kuruluş) -
Kısa Vadeli İşlemler (milyon SDR)

Kuruluş Adı	Yıllar				
	2004	2005	2006	2007	2008
ATRADIUS (Hollanda)	-15.1	9.7	0.0	0.0	0.0
CEB (Çek Cumhuriyeti)	0.3	0.2	0.5	0.9	1.3
CESCE (İspanya)	11.7	25.2	70.8	36.0	25.0
COFACE (Fransa)	62.1	85.8	357.0	19.4	7.1
COSEC (Portekiz)	-1.4	-1.2	1.1	1.3	-0.9
ECGD (İngiltere)	veri yok	veri yok	veri yok	veri yok	veri yok
ECIO (Yunanistan)	-1.2	-1.6	-0.9	-1.8	-0.9
EGAP (Çek Cumhuriyeti)	0.8	-2.8	1.1	7.1	0.5
EKF (Danimarka)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
EKN (İsveç)	6.3	7.1	3.1	3.4	8.2
EULER HERMES (Almanya)	veri yok	veri yok	veri yok	veri yok	veri yok
EXIMBANK (Macaristan)	veri yok	-0.1	-0.5	-0.4	-0.2
EXIMBANKA SR (Slovakya)	4.9	5.6	-10.6	5.5	-11.6
FINNVERA (Finlandiya)	0.8	2.1	3.2	-5.5	8.2
KUKE (Polonya)	0.2	-0.4	0.2	0.9	1.1
MEHIB (Macaristan)	0.0	-0.3	0.0	0.2	0.4
ODD (Lüksemburg)	0.6	3.6	2.4	3.8	4.8
OEKB (Avusturya)	43.6	19.4	16.2	25.9	26.7
ONDD (Belçika)	17.4	19.8	35.1	0.0	22.4
SACE (İtalya)	veri yok	-0.1	0.0	0.0	0.0

Kaynak: OECD (Çevrimiçi), <http://www.oecd.org/dataoecd/13/59/39787191.pdf>,
02 Şubat 2010.

Tablo 5'te AB'deki eximbankların kısa vadeli işlemlere ilişkin net faaliyet nakit akışlarını göstermektedir. Bu çerçevede 2008 yılı nakit akışları incelendiğinde, ilk üç sırasıyla şu şekildedir: OEKB (Avusturya), CESCE (İspanya), OND (Belçika). Buna göre, kuruluşların birçoğunun, orta-uzun vadeli işlemlere ağırlık verdiği anlaşılmaktadır.

Tablo 6: AB'deki Resmi Destekli İhracat Finansman Kuruluşlarının Faaliyet
Nakit Akış Hızı (ilk 20 kuruluş) - Sigorta ve Garanti İşlemleri –
Tüm Vadeler (milyon SDR)

Kuruluş Adı	Yıllar				
	2004	2005	2006	2007	2008
ATRADIUS (Hollanda)	167.1	468.5	806.0	241.2	196.7
CEB (Çek Cumhuriyeti)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
CESCE (İspanya)	276.9	865.1	1,544.7	376.2	282.9
COFACE (Fransa)	1,251.2	2,166.0	4,685.7	1,519.9	2,236.3
COSEC (Portekiz)	144.4	23.1	32.4	79.2	17.6
ECGD (İngiltere)	256.0	913.5	1,009.6	492.9	456.2
ECIO (Yunanistan)	-6.0	-0.5	-0.5	0.0	0.9
EGAP (Çek Cumhuriyeti)	7.4	-6.5	15.2	25.1	43.0
EKF (Danimarka)	69.3	160.3	387.9	140.4	125.0
EKN (İsveç)	91.2	319.6	303.3	101.8	107.9
EULER HERMES (Almanya)	792.2	3,947.5	5,678.9	455.7	445.3
EXIMBANK (Macaristan)	1.1	1.3	1.4	1.3	0.8
EXIMBANKA SR (Slovakya)	2.4	1.6	3.9	1.3	5.2
FINNVERA (Finlandiya)	55.4	249.9	46.3	35.1	54.5
KUKE (Polonya)	5.4	5.5	2.8	2.8	23.5
MEHIB (Macaristan)	5.4	0.1	3.6	5.0	9.4
ODD (Lüksemburg)	1.9	6.8	3.7	1.9	7.4
OEKB (Avusturya)	60.4	30.3	-256.7	11.1	70.3
ONDD (Belçika)	113.5	116.9	366.6	0.0	184.1
SACE (İtalya)	861.0	2,357.8	4,558.2	686.8	642.0

Kaynak: OECD (Çevrimiçi), <http://www.oecd.org/dataoecd/13/59/39787191.pdf>,
02 Şubat 2010.

Tablo 6, AB'deki eximbankların sigorta ve garanti işlemlerinde tüm vadelere ilişkin faaliyet nakit akışlarını göstermektedir. Bu çerçevede 2008 yılı nakit akışları incelendiğinde, ilk 10'u sırasıyla şu şekildedir: COFACE (Fransa), SACE (İtalya), ECGD (İngiltere), EULER HERMES (Almanya), CESCE (İspanya), ATRADIUS (Hollanda), ONDD (Belçika), EKF (Danimarka), EKN (İsveç), OEKB (Avusturya).

Tablo 7 : AB'deki Resmi Destekli İhracat Finansman Kuruluşlarının Faaliyet Nakit Akış Hızı (ilk 20 kuruluş) - Doğrudan Kullanılan İhracat Kredileri- Tüm Vadeler (milyon SDR)

Kuruluş Adı	Yıllar				
	2004	2005	2006	2007	2008
ATRADIUS (Hollanda)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
CEB (Çek Cumhuriyeti)	35.7	36.4	30.4	40.5	52.2
CESCE (İspanya)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
COFACE (Fransa)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
COSEC (Portekiz)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
ECGD (İngiltere)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
ECIO (Yunanistan)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
EGAP (Çek Cumhuriyeti)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
EKF (Danimarka)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
EKN (İsveç)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
EULER HERMES (Almanya)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
EXIMBANK (Macaristan)	-0.3	-0.8	-2.9	-2.2	-1.6
EXIMBANKA SR (Slovakya)	11.4	10.0	-6.1	6.6	-1.8
FINNVERA (Finlandiya)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
KUKE (Polonya)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
MEHIB (Macaristan)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
ODD (Lüksemburg)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
OEKB (Avusturya)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
ONDD (Belçika)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
SACE (İtalya)	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

Kaynak: OECD (Çevrimiçi), <http://www.oecd.org/dataoecd/13/59/39787191.pdf>, 02 Şubat 2010.

Tablo 7, AB'deki eximbankların direkt kullanılan ihracat kredileri işlemlerinin tüm vadelere ilişkin faaliyet nakit akışlarını göstermektedir. Bu çerçevede tablo incelendiğinde, sadece CEB (Çek Cumhuriyeti), EXIMBANKA SR (Slovakya), EXIMBANK (Macaristan)'ın ihracatı doğrudan (ticari banka aracılığı olmaksızın) finanse ettiği görülmektedir.

Tablo 3, Tablo 4, Tablo 5, Tablo 6 ve Tablo 7'den de anlaşılacağı üzere AB'de CEB (Çek Cumhuriyeti), EXIMBANKA SR (Slovakya) ve EXIMBANK (Macaristan) hariç olmak üzere ihracatçıların kısa vadeli ihracat kredileri talepleri ticari bankalarca karşılanmaktadır. Eximbank sigorta ve garantileri; ticari bankalarca

kullandırılan ihracat kredileri için tamamlayıcı nitelikte olup, etkin ve geniş kapsamlı olarak sürdürülmektedir. Eximbanklar orta ve uzun vadeli ihracat finansmanı ile ihracat kredi sigortası ve garantisi alanında faaliyet göstermekte, sigorta ve garanti işlemlerine ağırlık vermektedirler.

Tablo 3, Tablo 4, Tablo 5, Tablo 6, Tablo 7’de görülen nakit akışlarına göre ilk on ihracat finansman kuruluşu aşağıda incelenmektedir.

2.3.1. COFACE (Compaigne Française d'assurance pour le Commerce Exterieur - Fransa)

COFACE, 1946 yılında kamu kuruluşu olarak kurulmuştur. Bugün ise anonim şirket statüsünde olup, Groupe Banque Populaire ve Groupe Caisse d'Epargne ortaklığından oluşan Naxitis'e bağlı uluslararası bir kuruluştur . Dünyadaki en büyük üç kredi sigortası şirketinden biridir. COFACE, yurtiçi ve yurtdışı ticaret ilişkilerini kolaylaştırma ve geliştirme misyonunu üstlenmiştir. Bu misyon doğrultusunda; uluslararası şirketlerden, küçük ve orta büyüklükteki şirketlere kadar geniş bir yelpazede hizmet vermektedir.

COFACE’ın faaliyetleri finansman ve sigorta işlemleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bunun yanı sıra hükümet adına resmi kredi sigorta programlarını yürütmektedir. COFACE, özel bir işletme olarak kısa vadeli ihracat kredilerini ticari risklere karşı teminat altına alırken, diğer taraftan da devlet hesabına, bütün ihracat kredi işlemlerini ticari olmayan risklere, orta ve uzun vadeli işlemleri de ticari risklere karşı teminat altına alarak devlet desteğinde bir kamu hizmeti vermektedir. COFACE’ın ihracat kredilerinin sigortalanması uygulamalarında ihracatta kur garantisi de yer almaktadır. Bu durumda döviz dalgalanmalarına karşın ihracatçının aleyhine sonuçlanabilecek riskler sigortalanmaktadır. Kur garanti süresi bir yıla

kadar olabilmektedir ve bu garanti tüm konvertibl niteliğine sahip dövizler için geçerlidir.⁴

COFACE'ın kaynakları, sigorta prim gelirleri, yatırım gelirleri ve sigorta işlemlerini yürütmesi karşılığında devlet tarafından yapılan ödemelerden oluşmaktadır.

2.3.2. EULER HERMES (Euler Hermes Kreditversicherungs AG - Almanya)

EULER HERMES Kreditversicherungs AG; 1917 yılında, iki büyük sigorta firması olan Münchher Rückversicherungs-Gesellschaft ve Globus Versicherungs-AG'nin birleşmesi ile kurulmuştur. Grup, 1949 yılında Deutscher Revisions-und Treuhand AG ile yaptığı işbirliği ile Federal Almanya Hükümeti'nin ihracat kredisi garantörü olmuştur. Bugünkü sermaye yapısında ise en büyük pay sahibi Allianz AGF olup, devlet hissedar değildir. Ancak Federal Almanya hükümeti, her yıl parlamento tarafından belirlenen limit çerçevesinde EULER HERMES'e kaynak aktarmaktadır. EULER HERMES'in amacı, ihracatçıyı koruyarak ihracatın gelişmesini sağlamaktır.

EULER HERMES, Dünyada kredi sigortası işlemlerinde 2009 yılında %36 paya sahiptir.⁵

EULER HERMES, ihracatçıya sağladığı çeşitli garanti ve sigorta programlarıyla ihracatçıları destekleyerek ihracatın artmasına katkıda bulunmaktadır. Federal hükümetin ihracat kredisi, garanti programlarını yürütmekte ayrıca kendi hesabına işlemlerde bulunmaktadır. Kısa vadeli, orta ve uzun vadeli ihracat kredisi

---

⁴ Murat Ürkmez, "İhracatın Geliştirilmesinde Türk Eximbank'ın Rolü ve Avrupa Birliği Katılım Sürecinde Türk Eximbank'ın Yeniden Yapılandırılması İle Banka Personelinin Eğitimi", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2006), s.42.

⁵ EULER HERMES (Çevrimiçi), <http://www.eulerhermes.com/en/euler-hermes-group/euler-hermes-group.html>, 08 Ocak 2010.

garanti işlemleri ile sevk öncesi riski ile ödememe risklerinin tümünü Federal Almanya hükümeti adına teminat altına almaktadır.

Dünya çapında yaklaşık 800 milyar Euro tutarındaki ticari alacağa teminat sağlamaktadır.⁶

Sigorta programının; sevk öncesi veya sevk sonrası sigorta, kur riski sigortası, müteahhitlik hizmetleri sigortası, kiralama sigortası, tahvil sigortası, yatırım risk sigortası türleri bulunmaktadır. Sigorta işlemlerinde; poliçeler işlem bazında veya iki yıllık döneme ilişkin olarak, ihracatçının talebi doğrultusunda tek alıcı ya da birden fazla alıcıyı kapsayacak şekilde düzenlenebilmektedir. Garanti programları ise alıcı kredisi garantisi ve finansman garantisi şeklindedir.

2.3.3. ECGD (Export Credits Guarantee Department - İngiltere)

İngiltere son yirmi yıldan beri ihracatı teşvik amacı ile ihracat kredi sigortasını en yoğun kullanan ülkeler arasındadır⁷.

İngiltere'de ihracat kredilerinin finansmanını yapan resmi bir kuruluş bulunmamaktadır.

ECGD 1919 yılında kamu kuruluşu olarak kurulmuştur. 1991 yılında çıkarılan İhracat ve Yatırım Garantileri Kanunu ile kısa vadeli işlemlerde hükümet doğrudan destek vermeye son vermiştir ve ECGD'nin kısa vadeli sigorta faaliyetleri özelleştirilmiştir. Proje bazındaki ya da uzun vadeli işlemler devlet desteği ile yapılmaya devam edilmektedir.

ECGD'nin misyonu, hükümetin uluslararası politikalarını dikkate alarak ülke ekonomisi yararına ihracatçıları ve yurtdışı yatırımcıları koruyup desteklemektir .

---

⁶ EULER HERMES (Çevrimiçi), http://www.eulerhermes.com/en/financial-news/financial-news_20091109_00100125.html , 08 Ocak 2010.

⁷ Jai S.Mah, "The Export Insurance System and Export Supply of Britain", **Dankook University Working Paper**, Cheonan-South Korea, 2003, s.44.

Yatırım ve proje bazlı hizmet ve mal ihracatı yapan ihracatçılara, sigorta ve finans hizmeti vermektedir. Sermaye ve yarı-sermaye malları ile hizmetlerini ihracat kredi sigortası kapsamında, ticari ve politik risklere karşı sigortalamaktadır. Ayrıca, transfer edilememe, savaş ve sivil ayaklanma, kamulaştırma risklerine karşı yatırım sigortası hizmeti de vermektedir.⁸

ECGD Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'na karşı sorumlu bir kamu kuruluşudur. Başlıca gelir kaynağı sigorta primleridir. Kamu fonlarından faiz oranı desteği sağlanmaktadır. Kamu harcamaları kontrolüne tabi tutulmaktadır.

2.3.4. ATRADIUS (Atradius Credit Insurance N.V. – Hollanda)

1925 yılında ihracat kredi sigortası alanında faaliyet göstermek üzere NCM (Nederlandsche Credietverzekering Maatschappij N.V.) özel sermaye ile kurulmuştur. Daha sonra Gerling Credit Insurance Group ile NCM birleşerek Gerling NCM adıyla faaliyet göstermiş ve 2004 yılında Gerling NCM'nin ünvanı ATRADIUS olarak değişmiştir. ATRADIUS'un bugünkü sermaye yapısında büyük hissedarlar %35 paya sahip Swiss Re ve %33.9 paya sahip Deutsche Bank'tır.

ATRADIUS, ihracat kredi sigortasında Dünya sıralamasında ikincidir.⁹

İhracat kredi sigortası programı ile ihracatçıları korumayı hedeflemektedir. Orta vadeli ihracat kredi sigorta programını da hükümet desteğiyle uygulamaktadır.

---

⁸ ECGD (Çevrimiçi), <http://www.ecgd.gov.uk/index/about-ecgd/mission-and-objectives.htm> , 20 Aralık 2009.

⁹ ATRADIUS (Çevrimiçi), <http://global.atradius.com/corporate/aboutus/annualreportspage.html> , 20 Aralık 2009.

2.3.5. CESCE (Compania Espanola de Seguros de Credito a la Exportacion S.A. - İspanya)

CESCE, 1970 yılında İhracat kredi sigortası ve garanti faaliyetlerinde bulunmak üzere kurulmuştur. İspanya Hükümeti %50.25 pay sahibi olup, diğer pay sahipleri İspanyol bankaları ve sigorta şirketleridir. CESCE ihracat kredi sigortasında riskleri kendi üstlenirken, politik risklere ilişkin ihracat kredi garantisini İspanya Hükümeti üstlenmiştir.

2008 yılında 53 milyon EUR tutarında işlem hacmi gerçekleşmiştir.¹⁰

2.3.6. SACE (Istituto per i Servizi Assicurativi del Credito all'Esportazione - İtalya)

SACE; devlete ait olup, 1977 yılında kurulmuş olup, Maliye Bakanlığı'na bağlıdır. Faaliyetlerinden Hazine sorumludur. İhracat kredi sigortası yapmaktadır. Amacı, ülkesindeki ihracatçı firmaları politik veya ticari risklere karşı sigorta ve garanti programları ile korumaktır.

İhracat kredisi risk sigortası sistemi, ihracat yapılan ülkelerin risk ağırlıklarına göre değişen oranlarda uygulanmaktadır. İhracat risk sigortasının kapsamı düşük ve orta risk seviyesindeki ülkeler için ihracat kredilerinin %90'ını, yüksek risk grubundaki ülkeler için %80'ini aşmayacak şekilde uygulanmaktadır.¹¹

İtalya'da ihracat kredisi konusunda kamu kuruluşu bulunmamaktadır. Ülkede, ihracat kredileri ticari bankalarca kullanılmaktadır.

---

¹⁰ CESCE (Çevrimiçi), http://www.cesce.es/nuevo/html/cesce_micro/cesce.html , 20 Aralık 2009.

¹¹ SACE (Çevrimiçi), <http://www.sace.it/GruppoSACE/content/it/consumer/products> , 20 Aralık 2009.

2.3.7. ONDD (Office National du Ducroire - Belçika)

ONDD, özerk bir kamu kuruluşu olup, mal ve hizmet ihracına ilişkin kısa orta ve uzun vadeli kredileri, sigorta ve garanti programları ile riskleri güvence altına alarak uluslararası ekonomik ilişkilerini geliştirilmesini amaçlamaktadır. Yapılan işlemler, hükümetin garantisi altındadır.

ONDD, kur riski, ticari işlemlerin sigortalaması, ihracatın finansmanı, ve bu amaca yönelik olarak teknik, mâli ve temsil bazında hükümet adına hareket etmeye yetkilidir. Sağlanan sigortalar, esas olarak OECD üyesi ülkeleri kapsamaktadır. ONDD tarafından yapılan taahhütler, hükümetin garantisi altında bulunmaktadır. Alınan risklerin teknik kapasite sınırları aşması halinde ONDD, hükümet adına müdahale yetkisine sahiptir. ONDD'nin AB üyeleri ile ortak sigorta anlaşmaları mevcut olup, Türkiye (Türk Eximbank- Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş), Çek Cumhuriyeti (EGAP - Export Guarantee and Insurance Corporation), Macaristan (MEHİB - Hungarian Export Credit Insurance Ltd.), Hindistan (ECGC - Export Credit Guarantee Corporation of India Ltd), Japonya (MITI -Ministry of International Trade and Industry ve NEXI - Nippon Export and Investment Insurance), Malezya (MECIB - Malaysian Export Credit Insurance Berhad), Norveç (GIEK - Garanti-Instituttet for Eksportkredit), Polonya (KUKI - Export Credit Insurance Corporation), Romanya (ROM EXIMBANK – Banca de Export Import a Romaniei Eximbank S.A.), Singapur (ECICS - ECICS Ltd.), Slovenya (SID - Slovene Export Corporation Inc), Güney Kore (KEIC - Korea Export Insurance Corporation) ve İsviçre (ERG – Export Risk Guarantee) ile ikili anlaşmaları mevcuttur.¹²

ONDD'nin ihracat kredi programı bulunmamaktadır. Ülkede ihracat kredileri, ticari bankalar tarafından kullanılmaktadır.

---

¹² ONDD (Çevrimiçi), [http://www.ondd.be/webondd/Website.nsf/HomePageEn\(Visitor\)?OpenForm](http://www.ondd.be/webondd/Website.nsf/HomePageEn(Visitor)?OpenForm) , 08 Ocak 2010.

2.3.8. EKF (Eksport Kredit Fonden - Danimarka)

EKF, 1939 yılında kurulmuş olup, kamu sermayelidir. ticari ve politik risklere karşı sigorta ve garanti programları uygulamaktadır.

Sigorta ve garanti işlemlerinde %90-95 aralığında destek vermektedir.¹³

2.3.9. EKN (Eksportkreditnamnden - İsveç)

EKN, 1933 yılında kurulmuştur. Sermayesi İsveç hükümetine aittir. İhracatçı firmaların rekabet gücünü geliştirme amacıyla kurulmuştur. İhracat kredi sigortası ve garanti programları uygulamaktadır.

Kapsanan risk oranı Ticari riskler için %85-90 aralığında, politik riskler için %90-95 aralığındadır.¹⁴

2.3.10. OEKB (Oesterreichische Kontrollbank Aktiengesellschaft - Avusturya)

OEKB, 1946 yılında Avusturya ekonomisini desteklemek ve sanayiini geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Hissedarları Avusturya'nın ticari bankalarıdır.¹⁵

OEKB, orta ve uzun vadeli proje finansmanı ile sigorta ve garanti programları uygulamaktadır. Bu programlar ile ülke ekonomisini desteklemeyi ve firmaların ihracat ve projelerinde uluslararası rekabet gücünü geliştirmeyi amaçlamaktadır.

---

¹³ EKF (Çevrimiçi), <http://www.ekf.dk/eksportkaution> , 08 Ocak 2010.

¹⁴ EKN (Çevrimiçi), <http://www.ekn.se/templates/Main.aspx?id=22> , 08 Ocak 2010.

¹⁵ OEKB (Çevrimiçi), <http://www.oekb.at/en/Pages/default.aspx> , 08 Ocak 2010.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE İHRACATIN FİNANSMANI, FİNANSMAN KURULUŞLARI VE TÜRK EXIMBANK ÖRNEĞİ

3.1. TÜRKİYE’DE UYGULANAN İHRACAT TEŞVİK POLİTİKALARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Bu bölümde, Türkiye’de uygulanan ihracat politikaları ve ihracat teşvik yöntemlerinin tarihsel gelişimi üç ayrı dönem olarak incelenecektir. İlk incelenecek dönem, Türkiye’de sanayi teşviki ile ilgili ilk yasal ve planlı kararın çıkarıldığı Cumhuriyet sonrası dönem ile başlamakta ve planlı kalkınma döneminin başladığı 1960’lı yılları içermektedir. İkinci olarak, 24 Ocak 1980 Kararları ve dışa dönük ihracat teşviklerini artırıcı politikaların artırıldığı, 1990 yılına kadar olan dönem, üçüncü olarak ise 1990 yılından 2009 yılına kadar olan dönem incelenecektir. Daha sonra ise, Türkiye’de ihracat finansman kuruluşları ve Türkiye’de ihracatın kurumsallaşmış tek asli teşvik unsuru olan Türk Eximbank detaylı olarak incelenecektir.

3.1.1. 1923 – 1960 Dönemi

17 Şubat 1923 tarihinde Cumhuriyetin ekonomik bağımsızlık temelini oluşturmak ve ulusal kalkınma mücadelesinin niteliğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen “Birinci İktisat Kongresi”, dönemin önemli bir mihenk taşıdır.¹

---

¹ G. Müge Varol, “Cumhuriyetin 80.Yılında 1923-2003 Türk Dış Ticaretinin Gelişiminin Kısa Tarihçesi”, **Dış Ticaret Dergisi**, Özel Sayı, DTM, Ankara, Ekim 2003, s.153.

1923 yılında İzmir’de yapılan “Birinci İktisat Kongresi”nde alınan kararlar doğrultusunda, 1927 yılında “Teşvik’i Sanayi Kanunu” çıkarılmıştır. Millî Sanayinin geliştirilmesini amaçlayan bu Kanun, 15 yıllık bir süre için yürürlüğe konulmuştur.

Bu dönemde, özel sektöre ağırlık veren bir kalkınma stratejisi uygulanmıştır. 1925 yılında “Sanayi ve Maadin Bankası” kurulmuştur.²

1923–1929 yılları arasında Lozan Antlaşması’nın bağlayıcı hükmü gereğince dış ticaret konusunda herhangi bir düzenleme yapılamamıştır. 1929 yılına gelindiğinde karşılaşılan sorunlardan biri, dış ticaret açığının kapatılması idi. Bu açığın kapatılması için ya ihracat artırılabilecek ya da ithalat harcamaları azaltılacak veya her ikisi bir arada gerçekleştirilecekti. 1929 yılındaki ortam içerisinde, ihracat gelirlerini kısa dönemde yeterince artırabilmek zordu. Çünkü dış talep yeterli olsa bile, ihraç ürünlerinin ağırlığını oluşturan tarım sektöründe kısa sürede büyük arz sıçramaları yapmak mümkün değildi. Üstelik 1929 yılı dış ticaret hadlerinin aleyhe döndüğü bir yıldır. Böyle olunca dış ticaret konusunda koruyucu bir politika izlenmeye başlanmıştır.³

Türkiye’de 1929 yılında ilk defa ulusal bir gümrük tarifesi uygulanmaya başlanmıştır. 1930 yılında 1705 sayılı “Ticarette Tağşişin Men’i ve İhracatın Murakabe ve Korunması” isimli kanunun çıkması ile, Cumhuriyet döneminde ihracatın artırılmasına yönelik ilk ciddi adım atılmıştır.⁴

1930’lu yıllarda; Dünya ekonomisi büyük bir buhran içine sürüklenirken, Türkiye ekonomisi dışa kapanarak, devlet eliyle milli sanayileşme hamlesi gerçekleştirmeye yönelmiştir. 1930’lu yıllardan itibaren; genel olarak koruyucu ve

---

² İhsan Gülay, “Dışa Açılmada İhracatın Teşvik Aracı Olarak Döviz Kuru Politikası ve Dış Ticaret Stratejisi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1991), s.81.

³ S. Yahya Tezel, **Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi 1923-1950**, 2. bs., Yurt Yayınları, Ankara, 1986, s.207.

⁴ Rıdvan Karluk, **Türkiye’de İhracata Yönelik Dış Ticaret Politikası ve İhracatın Yapısal Analizi**, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Yayın No:237/158, Eskişehir, 1981, s.290-291.

devletçi bir iktisat politikası izlenirken, dış ticaret konusunda da devletin sıkı kontrolü açıkça görülmektedir.⁵

1930 yılında yürürlüğe giren 1567 Sayılı “Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu” ile, kambiyo kontrol rejimi getirilmiştir. 1932 yılında çıkarılan “Takas Komisyonları Teşkiline Dair Kanun”, dış ticaretin kontrol altına alınmasını sağlamaya yöneliktir. Bu kanun ile, ithalatçı ithal ettiği mal kadar ihracat yapmakla yükümlü tutularak, ihracat artışı sağlanmaya çalışılmıştır.

Hükümetin dış ticaret ile ilgili bir başka faaliyeti de, ihraç ürünlerinin dünya piyasalarında tanıtılmasına yöneliktir. Bu amaçla, 1934 yılının Mayıs ayında, “Türkofis” kuruldu. Bu devlet kuruluşu, dış piyasalar hakkında istihbarat toplayacak, Türk ihraç ürünlerinin üretim, pazarlama ve standart koşullarını inceleyecek, sergiler düzenleyecek ve çeşitli araştırmalar yapacaktı.⁶

1934 yılında; ilk sanayileşme planı olan, “Birinci Beş Yıllık Sanayileşme Planı” uygulamaya konulmuştur.

Ana amacı; yurt içinde üretilen hammaddeleri işlemeye yönelik endüstrilerin kurulmasını sağlamak olan bu plan kapsamında, daha önce tanınan bazı gümrük muafiyetleri iptal edilmiştir.⁷

Birinci Beş Yıllık Sanayileşme Planı döneminde; demir çelik, çimento, şeker, kağıt, dokuma, kömür, cam gibi bazı imalat sanayi sektörlerinde gelişmeler olmuş, demiryolları geliştirilmiş, Ziraat Bankası’nın gelişimi sağlanmış, Etibank ve Sümerbank kurulmuş, dolayısıyla Plan, başarılı olmuştur.

---

⁵ Varol, **a.g.e.**, s.155.

⁶ Tezel, **a.g.e.**, s.153.

⁷ DTM (Çevrimiçi),

<http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detayrk&yayinID=632&icerikID=727&dil=TR> ,
09 Ocak 2010.

1939-1943 dönemi için öngörülen “İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı”, İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması nedeniyle uygulanamamıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcında; Türkiye’de, iktisadi kalkınmanın temeli atılmış ve ekonomik canlanma başlamıştı. 1939’a kadar devletin çabası, ülke ekonomisini kalkındırmaktı. İkinci Dünya Savaşı sırasında ise, ülkenin savunma zorunluluğu ön plana gelmiş ve yarı seferberlik tutumu oluşmuştur. Bu dönemde, kaynaklar öncelikle seferberlik harcamalarına aktarılmıştır. Fakat, büyük çapta savunma harcamaları gerektiği için mâli olanaklara ek olarak, Merkez Bankası emisyonu artırılmış, bunun sonucu olarak ülkede önemli çapta enflasyon oranı artışı olmuştur. Fiyat artışlarını durdurmak için Ocak 1940'da “Milli Korunma Kanunu” çıkartılmıştır. Milli Korunma Kanunu, ekonomi politikasını önemli ölçüde etkileyen temel metin olmuştur.⁸

Milli Korunma Kanunu ile, ithalat ve ihracata yönelik devlet denetimi getirilmiştir. Bu nedenle; söz konusu Kanun, dış ticarete sınırlamanın getirildiği ilk kanun olarak kabul edilmektedir.

1940 yılında, üretimi devlet tekelinde olan malların ihracatında muamele vergisine istisna getiren 3848 Sayılı Kanun son şekliyle yürürlüğe girmiştir. İlk ihracat teşviği olarak sayılabilecek hükmü içeren bu Kanun, 1956 yılına kadar yürürlükte kalmıştır.⁹

1941 yılında, 2/15843 Sayılı Kararname ile dış ticarete ikili kur sistemi uygulanmaya başlanmıştır.¹⁰

1949–1952 döneminde ihracat, geniş ölçüde serbestleştirilmiştir. İhraç mallarında tütün, krom, bakır, zeytinyağı, ülke ekonomisinin ihtiyaçları, iç ve dış

---

⁸ Turgay Payamoğlu, “Türkiye’de 1980-1990 Döneminde Sanayileşme Stratejileri ve İmalat Sanayii”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul, 1995), s.9.

⁹ Yavuz Mollasalihoğlu, “İhracat Teşvikleri”, **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı:13, Yıl:4, DTM, Ankara, Nisan 1999, s.3.

¹⁰ Tezel, **a.g.e.**, s.157.

piyasa şartları, satışın yapılacağı piyasanın durumu, ihracat yapılan ülkelerin Türkiye ile ticari ve ekonomik ilişkileri göz önünde tutularak lisansa bağlanmıştır. İhracatında güçlük çekilen malların ihracına karşılık ithal hakkı tanınmıştır.¹¹

İhracat ile ilgili vergi muafiyelerine yönelik; geniş kapsamlı ilk düzenleme, 1956 yılında çıkarılan, 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun 6. ve 7. maddelerinde yapılmıştır.

1950–1960 döneminin başlarında dış ticarete liberasyona gidilmiştir. Bunun sonucunda ithalat hızla artmış, ithalatın finansmanında birikmiş döviz rezervleri kullanılmıştır. 1953–1958 tarihleri arasında ihracata konu olan mallar, lisansa bağlı mallar ve serbest mallar olarak iki ayrı listede toplanmıştır. Ancak bu dönemde de ihracatın artırılmasına yeterli önem verilmemiş ve bunun sonucunda dış ödemeler açığı hızla artmıştır. 1950 sonrasında ekonomide liberalleştirme çabalarına rağmen, iç piyasaya yönelik üretim tesislerinin kurulması ile ithalatta canlanma olmuş, ancak üretim ve pazarlama dışı dönük olmadığı için ihracat artışı ve geleneksel ürünler dışında mal ihracı gerçekleştirilememiştir.¹²

Türk Lirasının değerinin yüksek tutulması, ihracatı olumsuz etkileyen faktörlerden biri olmuştur. Bu nedenle, çeşitli dönemlerde devalüasyonlar yapılmıştır. 7 Eylül 1946 tarihinde büyük oranlı olan ilk devalüasyon ve daha sonra 4 Ağustos 1958 tarihindeki istikrar tedbirleri ile tekrar devalüasyon yapılmış, ancak istenen sonuç alınamamıştır.

Sonuç olarak; 1923–1960 döneminde ihracatla ilgili yapılan düzenlemeler, mâli mevzuat içinde dağınık olarak bulunmuş ve yetersiz kalmıştır. Bu dönemde; ihracatın artırılmasından ziyade, yerli sanayinin kurulmasına ağırlık verilmiş, ihracatla ilgili olarak yapılan düzenlemeler ve çalışmalar etkili olamamıştır. 1947

---

¹¹ Rıdvan Karluk, **Türkiye Ekonomisi**, 6. bs., Beta Yayınları, İstanbul, 1999, s.446.

¹² Ahmet Kılıçbay, **Türk Ekonomisi**, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1985, s.115.

yılından itibaren, dış ticaret bilançosu açık vermeye başlamış ve bu açık kronikleşerek günümüze kadar gelmiştir.¹³

3.1.2. 1960 – 1980 Dönemi

27 Mayıs 1960 hareketinden sonra, Türkiye’de siyasi ve ekonomik değişimler yapılmıştır. 1961 Anayasası ile planlı kalkınma sürecine girilmiş ve bu çerçevede Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur. DPT, kalkınma planlarının hazırlanması, yürütülmesi, değiştirilmesi ve takibi ile görevlendirilmiş ve uygulanacak iktisat politikaları 1963 yılından başlayarak beşer yıllık kalkınma planları ile yürütülmüştür.

Planlı dönemin başlangıcında ciddi bir ihracat politikası olmasa da, bir ithalat politikası uygulanmaya başlandığı ifade edilebilir. Aslında bu politika, “ithal ikameci politika” olarak adlandırılan bir yatırım politikasıdır.¹⁴

1963 yılında başlayan beş yıllık kalkınma planlarının hepsinde ihracatın artırılması gereği üzerinde durulmuş ve bu amaçla birbirine yakın önlemlerin alınması planlarda yer almıştır. Aşağıda bu planlarda ihracatın geliştirilmesi amacına yönelik önemli noktalar kısaca belirtilmiştir:

- İhraç mallarının uluslararası standartlara uygunluğunun sağlanması,
- İhraç mallarındaki ambalaj yetersizliğini gidermek amacıyla, modern ambalaj tesislerinin kurulması,
- Kalite kontrolünün geliştirilmesi,
- Dış pazarlarla ilgili piyasa araştırmaları ve tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi,

---

¹³ Kılıçbay, a.g.e., 1985, s.116.

¹⁴ A.Yavuz Ege, “Türkiye’nin Dış Ticaretinin Bugünü ve 21. Yüzyıla Doğru Muhtemel Gelişmeler” **Dış Ticaret Dergisi**, Özel Sayı, DTM, Ankara, Ekim 1998, s.2.

- Mamul ihraç ürünlerinden alınan bütün dolaylı vergilerin iade edilmesi,
- İhracatçıların ve ihracatçı birliklerinin dış ülkelerde temsilcilikler açması ve fuarlara katılması teşvik edilmesi; potansiyel ihraç ürünlerinin yurtdışında etkin tanıtımının sağlanması; bu amaçla fuar ve sergilere katılım özendirilerek, yurtdışında pazarlamaya yönelik şirketleşmelerin teşvik edilmesi,
- İhracatçı birliklerinin kuruluşunun teşvik edilmesi,
- İşlenmiş tarım ürünlerinin ihracatı teşvik edilmesi,
- İhracat kredi sisteminin daha etkin hale getirilmesi,
- İhracat sigorta sisteminin geliştirilmesi,
- İhracatçının ihtiyaç duyduğu bilgiye (ticari ve pazarlama) ulaşmasını sağlamak amacıyla İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi'nin yeniden düzenlenmesi,
- Bütün kamu kuruluşları, gösterilecek ihracat hedeflerine uygun şekilde düzenlemeler gerçekleştirmeleri,
- İkame politikaları ve ithalat rejimi, ihracata dönük sanayilerin geliştirilmesine dönük olarak organize edilmesi,
- İhracı yasak mallar dışındaki tüm malların ihracının, serbest bırakılması,
- İhracatçı Birliklerine üye olma zorunluluğunun kaldırılması,
- İhracat esnasında miktar, fiyat ve kalite denetimi dışında denetim yapılmaması,
- İhracatla ilgili bürokratik işlemler kolaylaştırılıp, merkezileştirilmesi,
- Döviz tahsisleri, ihracat taahhüt değerleri ile ilişkilendirilmesi,
- İhracatta vergi iadesi sistemi, dış pazarlarda rekabet şartları zorlaşan, özellikle sanayi ürünlerine yöneltilmesi.¹⁵

---

¹⁵ Mollasalihoğlu, a.g.e., s.3.

1963'ten itibaren, planlı dönemle birlikte ihracat teşvikine özel önem verilmeye başlanmıştır. Ancak içe dönük ekonomi politikaları uygulanması nedeniyle teşviklerin ihracata etkisi yüksek olmamıştır.

3 Eylül 1970 tarihli ve 13598 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmış olan 7/1198 sayılı Banka ve Müstakrize Faiz Farkı Ödemesi Yapılmasına Dair Karar'la, serbest döviz karşılığında yapılacak ihracat finansmanı için açılacak kredilerde faiz farkı ödemesi amacıyla TCMB (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası A.Ş.)'de Selektif Kredi Fonu oluşturulmuştur. Böylece Türkiye'de kısa vadeli ucuz ihracat kredisi olanağı ilk kez uygulamaya konularak, serbest döviz ile yapılacak ihracatın finansmanı için açılacak kredilere uygulanan yüzde 3 faizin TCMB nezdindeki Selektif Kredi Fonu'ndan karşılanacağı diğer kısmının ise, borçludan alınacağı kabul edilmiştir. Bu uygulamanın Teşvik Dairesi'nden belge almak koşuluyla kesin ve geçici vergi iadesi listelerinde yer alan ürünlerin ihracına yönelik hazırlık ve üretim dönemlerindeki kredi işlemlerine de uygulanması esası benimsenmiştir. Adı geçen malların, ülke içinde serbest dövizle satılması halinde bunlar da, ihracat olarak kabul edilmiştir.

1970'lerde petrol fiyatlarının artması ile Dünya ekonomisinin bunalıma sürüklendiği dönemde, kısa dönemli borçlanmalarla büyüyen ve ithalatı artmaya devam eden Türk ekonomisinin, 1977'de dış dengeleri büyük çapta bozulmuştur. 1977'de ihracat önemli oranda gerilerken, ithalat yüzde 13 artmış, böylece dış ticaret açığı 4 milyar doları aşarken, ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 30'lara düşmüştür. Dengelerin bu denli bozulması dış kredilerin kesilmesini ve ithalatın tümünün peşin ödeme ile karşılanması gereğini doğurmuştur. Bu şekilde dış kaynakların önünün kesilmesi, 1978 ve 1979 yıllarında ithalatın durgunlaşmasına ve büyümenin durmasına yol açmış, ihracatta ise artış eğilimi başlamıştır. 1977-1980 arası dönemde ekonominin dengelerini düzeltmek yolunda birçok önlemler alınmıştır. Uygulanan ekonomi politikalarının hedefleri; ihracatın artırılması, enflasyonun düşürülmesi ve KİT (Kamu İktisadi Teşebbüsleri) açıklarının bütçe üzerindeki yükünün ortadan kaldırılması idi. Ancak alınan önlemler ekonomideki

kötüye gidişi durduramamış ve 24 Ocak 1980’de alınan kararlarla Türkiye ekonomisinde yeni bir dönem başlamıştır.¹⁶

3.1.3. 24 Ocak 1980 Kararları ve 1990 Yılına Kadar Olan Dönem

1970’lerin sonunda doruk noktasına ulaşan ekonomik bunalımın aşılması amacıyla 24 Ocak 1980 tarihinde bir istikrar ve yapısal uyum programı uygulanmaya konulmuştur. Esas itibariyle ekonominin içinde bulunduğu darboğazı aşmasını öngören programda öncelik, ödemeler dengesinin sağlıklı bir yapıya kavuşturulmasına verilmiş ve bu amaçla dış ticaretin liberalleştirilmesine, ihracatın ve özellikle sanayi ürünleri ihracatının artırılmasına yönelik tedbirler alınmıştır.¹⁷

1980 öncesi Türkiye’de ithal ikameci politikalar uygulanmaktaydı. Türkiye, 1980 sonrası liberalizasyon sürecine girdikten sonra, dış ticaret politikası da değişmiştir. İthal ikame üretim tarzı yerine, ihracata yönelik üretime geçilmiş ve ithal ikamesine neden olan politikalar büyük ölçüde yeniden düzenlenmiştir.

Türkiye gibi ithal ikamesi sanayileşme stratejisi uygulayan, iç tasarrufları ve gelir düzeyi düşük ekonomilerde oluşturulan sınai kapasitelerin, sadece iç ekonomiyi hedef almasının, büyüme/kalkınma sürecinin tıkanmasına neden olduğu görülmüştür. 1980’lerdeki sanayileşme stratejisi değişikliği, Türkiye için, borçlu bir ülkenin zorunlu bir dışa açılma hikayesidir.¹⁸

24 Ocak 1980 kararları; enflasyonu kontrol altına almak, yabancı finansman açığını kapatmak, daha dışa dönük ve piyasa odaklı bir ekonomik sisteme ulaşmak amacıyla ilan edilmiştir. 24 Ocak Kararları ile sanayileşme stratejisinin değiştirilerek ithal ikamesine dayalı sanayileşme stratejisinin terk edilip, bunun yerine yerli

---

¹⁶ Murat Taşkın, “1923-2003 Döneminde Türkiye Cumhuriyeti’nin Dış Ticaret Politikaları, **Dış Ticaret Dergisi**, Özel Sayı, DTM, Ankara, Ekim 2003, s.131.

¹⁷ Ömer Abuşoğlu, **Döviz Kuru Politikası ve İhracat Üzerine Etkisi 1980-1988 Dönemi**, TOBB Yayınları, No:154, Ankara, 1990, s.3.

¹⁸ Ahmet İncekara, Ferda Yerdelen Tatoğlu, **Türkiye Ekonomisinde Son Yıllarda Yaşanan Yüksek Oranlı Büyüme Rakamlarının İç Piyasa Üzerindeki Etkileri**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:2008-56, İstanbul, 2008, s.22.

hammadde kaynaklarına öncelik veren dışa açık bir sanayileşme stratejisinin benimsenmesi ve ihracatın teşvik tedbirlerine konu olması gündeme gelmiştir. Bu kararlar çerçevesinde, ihracata dayalı büyümenin teşvik edilmesi için Türkiye'nin ihracatta rekabet gücünü artırabilmek amacıyla ihracat sübvansiyonları sağlanmış ve Türk Lirası'nın reel olarak değer yitirmesine izin verilmiştir. Bu strateji değişikliğinin altında yatan neden, ithal ikameci sanayileşme politikasının yarattığı yüksek gümrük duvarları ile korunma sonucu rasyonel kaynak dağılımının gerçekleştirilememesi ve iç pazara dönük, dünya pazarlarında rekabet şansına sahip olamayan bir sanayinin, dış rekabete açık bir üretim yapısına ulaştırabilmenin amaçlanmasıdır.¹⁹

Türkiye, 24 Ocak 1980 Kararları ile, dış ticaret politikası açısından yeni bir döneme adım atmıştır. Bu süreç dışa kapalı yapıdaki ekonomi anlayışında dünya ile bütünleşmeyi hedefleyen liberal bir ekonomi anlayışına geçişi de beraberinde getirmiştir.²⁰

24 Ocak Kararları ile, serbest piyasa koşullarında işleyen ve dışa açık bir ekonomi modeli uygulamaya konmuştur. Söz konusu Kararlar doğrultusunda oluşturulan politikalar ile ihracatın artırılması, fiyat sisteminin serbestleştirilmesi, yabancı sermaye girişinin artırılması ve faizlerin serbest bırakılması amaçlanmıştır. 24 Ocak Kararları ile hedeflenen, iç piyasaya dönük, ithal ikameci politikalarla kurulmuş bir sanayi yapısını, dışa dönük, ihracat amaçlı bir yapıya dönüştürmek idi. Bu anlamda 24 Ocak 1980, Türkiye ekonomi politikaları açısından bir dönüm noktasıdır. 24 Ocak 1980 tarihinde yürürlüğe giren İstikrar Programı ile kambiyo politikası serbestleştirilerek günlük kur ayarlamaları ile TL'nin sürekli değer kaybettiği bir sürece girilmiş, ithal kotalarının kaldırılmaya başlanması ile ithalat rejimi serbestleşmeye başlamış, ihracat destekleri ekonomi politikalarının temel

---

¹⁹ E.Haluk Ayhan, "Geçmişten Günümüze İhracat Teşvikleri", **İGEME'den Bakış**, İGEME, Ankara, Temmuz-Eylül 2000, s.21.

²⁰ F. Bahar Şanlı, "1990'lardan Günümüze Türkiye'nin İhracatındaki Genel Değişim ve Küreselleşen Dünya'da Türkiye'nin İhracat Politikası", **Mali Çözüm Dergisi**, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası (İSMMM), Sayı:67, İstanbul, Nisan-Mayıs-Haziran 2004, s.13, İSMMM (Çevrimiçi), <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/67MaliCozum/18%20Bahar%20sanli.pdf>, 20 Ocak 2010.

araçlarından biri olmuştur. 1980 sonrası politikalarla ihracat, 1980-1984 arasındaki dönemde yüzde 314 oranında artmış, ancak ithalatta da artış olması sebebiyle dış açıklar 1980 sonrası dönemde de devam etmiştir. 1980 sonrasında ihracat; esnek kur politikası ile sürekli değer kaybeden bir Türk Lirası politikası, ihracata düşük faizli kredi, ihracatçının sanayiide kullandığı girdilerin gümrük indirimleri ve muafiyetleri ile ucuz tutulması ve döviz tahsisinde kolaylıklar yoluyla sürekli desteklenmiştir.²¹

1980'den sonra ihracatı teşvik politikası kapsamındaki başlıca teşvik araçları; vergi iadesi, kaynak kullanımı destekleme fonu, vergi resim harç istisnası, gümrük muafiyetli ithalat, ihracat sayılan satış ve teslimler, ucuz maliyetli ihracat kredileridir.

1980'li yıllarda başlayan dışa açılma politikaları, 1 Mart 1985 tarihinde Türkiye'nin, GATT'ın en önemli aşamalarından birisi olan, Sübvansiyonlar Kodu'nu imzalaması ile önemli bir aşamaya ulaşmıştı. Türkiye, GATT'ın Sübvansiyonlar Kodu'nu imzalayarak dış ticaretin desteklenmesinde sübvansiyonların kaldırılmasını kabul etmiş idi. Bu durumda, Türk dış ticaretinin Dünya'daki uygulamalara paralel bir şekilde GATT tarafından kabul edilen ve gelişmiş ülkelerin yıllardır kullandıkları özendirme yöntemleriyle desteklenmesi gerekiyordu. İşte bu nedenlerle; dış ticaretin, ihracat kredi garantisi ve sigortası gibi gelişmiş ve genel kabul görmüş tekniklerle desteklenmesi amacıyla 1987 yılında, kısaca "Türk Eximbank" olarak anılan "Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş." kurulmuştur.²²

1980–1983 döneminde ihracatta vergi iadesi, ucuz maliyetli ihracat kredileri ve gümrük muafiyetli hammadde ithali gibi teşvikler önem kazanmıştır. 1984–1986 döneminde ise ihracatta vergi iadesi oranları azaltılmış ve düşük maliyetli ihracat kredilerine son verilmiştir. Bu dönemde; yukarıda belirtilen teşviklerin yerine, ihracatçıya kaynak kullanımı destekleme fonundan prim ödemeleri ile Katma Değer Vergisi (KDV) istisnası, ihracatta navlun sübvansiyonu, vergi, resim ve harç istisnası

---

²¹ Taşkın, a.g.e., s.131.

²² Mehmet Tomanbay, **Dış Ticaret Rejimi ve İhracatın Finansmanı**, Hatipoğlu Yayınevi, Ankara, 1995, s.95.

şeklinde teşvikler uygulamaya konulmuştur. 1984 yılından sonra ise, ihracatta vergi iadesi oranları kademeli olarak azaltılmış ve 1989 başından itibaren uygulamadan tamamen kaldırılmış ve ihracata yönelik düşük maliyetli krediler uygulamasına tekrar başlanmıştır. 1987 sonrasında özellikle TCMB reeskont kaynaklı ihracat kredilerinin yanı sıra, Türk Eximbank'ın ihracat kredileri ve ihracat kredi sigortaları artış göstermiştir.²³

3.1.4. 1990-2009 Dönemi

Ülkelerin dış ticaret politikaları üzerinde, üyesi buldukları veya üyeliği hedefledikleri uluslararası ekonomik ve ticari bütünleşmelerin etkileri sürekli olarak artarken, 1990'larda ve 2000'li yıllarda Türkiye'nin dış ticaret politikalarını şekillendiren iki temel bütünleşme, DTÖ (Dış Ticaret Örgütü) üyeliği ve Avrupa Birliği ile girilen Gümrük Birliği olmuştur. Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliği'nin tamamlanması ve uygulanmasına ilişkin; usul, esas ve süreleri belirleyen 1/95 Sayılı Karar, 6 Mart 1995'de Ortaklık Konseyi toplantısında kabul edilmiştir. 1/95 Sayılı Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Kararı çerçevesinde sanayi ürünleri ile işlenmiş tarım ürünlerinin serbest dolaşımına imkan veren Gümrük Birliği 22 yıllık bir geçiş döneminin ardından 1 Ocak 1996 tarihinde tamamlanmıştır. 11-12 Aralık 1999'da Helsinki'de gerçekleştirilen Avrupa Konseyi Zirve Toplantısında Türkiye'ye adaylık statüsü tanınmış ve taraflar arasındaki ilişki, tam üyelik hedefi doğrultusunda yönlendirilmiştir.²⁴

1 Ocak 1996 tarihinden itibaren Gümrük Birliği'ne girilen dönem, Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğinin gerektirdiği koşulların yerine getirilmesi için istenen düzenlemelerin yapıldığı bir süreç olarak tarif edilebilir.²⁵

---

²³ Coşkun Can Aktan, "Türkiye'de Rant Kollama Faaliyetleri", **Amme İdaresi Dergisi**, C.XXVI, Sayı:4, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara, Aralık 1993, s.119.

²⁴ Taşkın, **a.g.e.**, s.131.

²⁵ Demet Çak, Murat Çak, **Gümrük Birliği'nin Getirdikleri ve Götürdükleri: Dış Ticaret Vergileri ve İhracat Gelirleri Analizi**, İTO Yayınları, Yayın No:2007-68, İstanbul, 2007, s.35.

Gümrük Birliği ve sonrasında AB'ye tam üyelik doğrultusunda uygulanan politikalar, Türkiye'nin dış ticaret politikalarının şekillendirilmesi açısından önemli bir çerçeve oluşturmaktadır.

Türkiye'nin dış ticaret politikalarına yön veren bir diğer önemli iktisadi bütünleşme ise; Dünya Ticaret Örgütü'ne üyeliğidir. Türkiye, 1947'de imzalanan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasına (GATT) 1951'de İngiltere'nin Torquay kentinde yapılan Tarife Görüşmeleri sonucunda, 21 Aralık 1953 tarih ve 6202 sayılı yasa ile taraf olmuştur. GATT; imzalanmasının ardından 1994'e kadar Dünya ticaretine genel bir çerçeve çizmiş ve ticareti uluslararası kabul gören kurallara bağlayarak ticaretin serbestleştirilmesine katkıda bulunmuştur. Uluslararası ticaretin serbestleştirilmesini ve düzenli işleyişini amaçlayan bir anlaşma niteliğindeki GATT, kurumsal bir yapıya kavuşturularak 01 Ocak 1995 tarihi itibariyle Dünya Ticaret Örgütü'ne dönüştürülmüştür. Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan Türkiye, DTÖ üyeliğinin gerekleri doğrultusunda, belirlenen takvim çerçevesinde, sanayi ürünlerinde tarife indirimleri gerçekleştirmiş, tarım ve tekstil sektörlerinin kademeli olarak mevcut kurallara uygun faaliyet göstermelerini sağlamak amacıyla düzenlemeler yapmış, ticaretle bağlantılı yatırım tedbirleri, fikri mülkiyet hakları ve hizmet ticareti konularında DTÖ tarafından oluşturulan uluslararası ticaret sistemine dahil olmuştur. Bugün, tarım ve sanayi mallarının ticaretine yönelik yeni düzenlemelerden, ticaretin kolaylaştırılması çabalarına, yatırım, çevre, rekabet, kamu alımları, elektronik ticaret ve fikri mülkiyet haklarına kadar birçok konu DTÖ bünyesinde, uluslararası platformlarda ele alınmaktadır. 1990'lı ve 2000'li yıllarda DTÖ üyesi olarak Türkiye'nin ticaret politikaları da söz konusu platformlarda alınan kararlar doğrultusunda şekillendirilmektedir.²⁶

1994 yılı sonunda imzalanan DTÖ Anlaşması'na taraf olmamız, ayrıca AB ile Gümrük Birliği sürecine girilmesi nedeniyle, ihracatın gerçekleştirilmesini müteakip yapılan direkt parasal ödeme şeklindeki “nakdi teşvikler” ya da diğer bir ifadeyle, günümüzde “ihracat performansına bağlı ve yasaklanmış sübvansiyonlar olarak

---

²⁶ Taşkın, a.g.e., s.131.

kabul edilen teşvikler”, 1994 yılı sonunda bir kez daha gündeme gelmemek üzere yürürlükten kaldırılmıştır.²⁷

Kamu gelir-gider dengesindeki sorunlar ve Dünya Ticaret Örgütü, Avrupa Birliği, Gümrük Birliği gibi uluslararası kuruluşlara karşı olan yükümlülüklerimizin etkisi ile, doğrudan nakdi teşvik araçları, son yıllarda bazı istisnalar dışında uygulamadan kaldırılmış, özel seçici teşvik stratejisi bırakılarak vergisel teşviklerin ağırlıklı olduğu genel teşvik uygulamasına geçilmiştir.

Gümrük Birliği, Türkiye’de ihracata yönelik verilen devlet yardımları konusunda önemli değişiklikler yapılmasına neden olmuştur. İhracat yardımlarına izin verilmemekte, destek verilebilmesi, ancak; piyasa araştırması, danışmanlık, dağıtım şebekesi kurulması, ticaret fuarlarına katılma gibi alanlarda mümkün olabilmektedir.²⁸

Ülkemiz ihracatının yapısı incelendiğinde; birçok alanda, yurtiçi üretimin yeterli düzeyde olmaması veya ihracatçıların ihtiyaç duyduğu hammadde ve yarı mamulleri istenilen nitelik, kalite ve fiyata sağlayamıyor olması nedeniyle, ihracatın büyük ölçüde ithalata bağımlı bir sektör olduğu görülmektedir. Uluslararası taahhütlerimiz nedeniyle, doğrudan teşviklerin uygulanamamasının sonucu olarak, ihracatçı firmaların girdi maliyetlerinin düşürülmesine yönelik olarak rekabet gücünü artırıcı yöntemlerin kullanılması, ülkemiz ihracatının geliştirilmesi açısından büyük önem kazanmıştır.²⁹

Ülkemizde yürürlükte olan ihracat destekleme enstrümanları, kredilendirilmeden hibe yardımlara uzanan oldukça geniş bir yelpaze içinde yer almaktadır. Doğrudan nakdi hibe yardım uygulamaları; 94/6401 sayılı “İhracata Yönelik Devlet Yardımları”na ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı ve bu karara dayanarak

---

²⁷ Musa Demir, **İhracat ve İhracat Teşvikleri**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2003, s.328.

²⁸ Chris Rumford, **State Aid to Industry: Turkey and The Customs Union**, Çev. Ayşe Berktaş Hacimirzaoğlu, Türk Ekonomi Bankası, İstanbul, 1997, s.93.

²⁹ Ziya Altunyaldız, Feridun Başer, “Türkiye ve Avrupa Birliği’nde Dahilde İşleme Rejimi Uygulamaları”, **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı:13, DTM, Ankara, Nisan 1999, s.2.

çıkarılan, Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu tebliğleri ile yürütülen ve başlıcaları Tarımsal İhracat İadeleri, Sanayi Geliştirme Yardımı, Ar-Ge Yardımı, Fuar Yardımı, Yurt Dışı Ofis-Mağaza Yardımı, Çevre Yardımı, Eğitim Yardımı, İstihdam Yardımı, Pazar Araştırması, Patent ve Endüstriyel Tasarım Yardımı şeklindeki programlardan oluşmaktadır. Bu yardımların ortak özelliği; Dünya Ticaret Örgütü tarafından öngörülen, devlet yardımı kriterlerini taşımalarıdır. İhracat destekleme enstrümanlarından; en yaygın şekilde kullanılan, gümrük vergilerinden muafiyet sağlayan, “Dahilde İşleme Rejimi”dir. Son yıllarda mahsup sistemi, prim ödemesi ve ihracat iadesi gibi isimler altında vergi iadesi sistemine benzer uygulamalar münferit şekillerde kullanılmaktadır. Eximbank tarafından uygulanan ihracat kredi, sigorta ve garanti programları da yaygın şekilde kullanılan enstrümanlardandır.³⁰

İhracat teşvikleri uygulamalarında ilk teşviklerden günümüze kadar yapılan uygulamalarda temel amacın; yüksek katma değere sahip sınai ürünlerinin ihracatının artırılabilmesinin sağlanması olduğu görülmektedir.

3.2. TÜRKİYE’DE İHRACATIN FİNANSMANI VE FİNANSMAN KURULUŞLARI

Türkiye’de ihracatın geliştirilmesi, ihraç mallarının ve ihracat yapılan ülkelerin çeşitlendirilmesi; özellikle, ihraç malları içinde sanayi malları payının artırılması amacıyla, planlı dönemin ilk yıllarından itibaren diğer teşvik araçlarıyla birlikte ihracat finansmanı gibi nitelikli birçok teşvik aracı uygulanmıştır. İhracat finansmanında amaç, ihracatçıya mâli gücünün sınırlı kaldığı alanlarda düşük maliyetli ve ayrıcalıklı kredilerle destek sağlayarak ihracata yönelmek ve uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandırmaktır.

---

³⁰ Mollasalihoğlu, a.g.e., s.3.

İhracatın geliştirilmesinde başarılı olan gelişmekte olan ülkelerde; yatırım, üretim ve ihracatın diğer çeşitli aşamalarında uygun vade ve şartlarda finansman sağlanmaktadır. Genel olarak, döviz potansiyeli olan projeler için; yatırım kredileri, merkez bankalarının desteklediği uzmanlaşmış kalkınma bankaları ve finans kuruluşlarınca sağlandığı halde, ihracatçıların üretim, hammadde ve mamul stokları, ithal girdiler ve ambalaj malzemeleri için düşük faizli ve uygun şartlarda yükleme öncesi finansman ihtiyacı, ihracat için uzmanlaşmış kuruluşların desteği ile çeşitli kuruluş ve kaynaklardan sağlanmaktadır.

İhracat finansmanında kredilendirme yeterli ve az maliyetli olması açısından önemlidir. Uluslararası rekabet, ihraç malları fiyatlarının düşük olmasını gerektirmektedir. Bu ise, üretim aşamasında ucuz girdi temini ve verimlilik ilkelerine uyulması ile gerçekleştirilebilmektedir. Satış sırasında ise, ihracatçıya çeşitli destek ve sübvansiyonların sağlanması ile mümkün olmaktadır. İhracat finansman kolaylıkları ve ihracat kredileri, ihracatçılara maliyet avantajı sağlayan araçlardan bir kısmıdır.

Türkiye’de ihracat finansmanında; ticari bankalar, kalkınma bankaları, faktoring ve finansal kiralama (leasing) kuruluşları aktif rol oynamaktadırlar. Türkiye’de ihracatın kurumsallaşmış tek asli teşvik unsuru ise, Türk Eximbank’tır.

Türkiye’de; bankaların, ihracatın gelişmesindeki önemi büyüktür. Bankalar, ihracat sırasında karşılıklı yapılan işlemleri kolaylaştırmakta, zaman kaybını önlemekte ve karşılaşılabilecek riskleri azaltmaktadırlar.³¹

Türkiye’de ticari bankaların hizmetleri finansal ve finansal olmayanlar olarak iki grupta toplanmaktadır. Finansman dışı hizmetler şu şekildedir:

- İhracatçılara sevk belgeleri, kambiyo mevzuatı, vadeli döviz kapsamı sözleşme belgeleri, gümrük mevzuatı ve alıcıların kredi değerliliği konularında danışmanlık yapmak,

---

³¹ Tayfun Bayazıt, “Son On Yılda İhracatın Finansmanında Bankacılık Sistemi”, **İşletme ve Finans Dergisi**, C.V, Sayı:48, Ankara, Mart 1990, s.48.

- Diğer ihracatı geliştirme birimleriyle işbirliği yaparak konuyla ilgili önemli bilgilerin yayılmasına yardımcı olmak,
- Dış ticareti geliştirme amaçlı diğer örgütlerle işbirliği halinde, ihracatçıları aydınlatacak çeşitli konularda eğitici yayınlar yapmak.

Ticari bankaların kredi sağlama fonksiyonu yanında, ihracat işlemlerinde ihraç bedeli dövizlerin zamanında ülkeye getirilmesinde ve bu konuda suistimallerin yapılmamasında yüksek öneme sahiptir.

Kalkınma bankaları ise; yatırım sermayesi açığını gidermek ve teknik yardım sağlamak yoluyla, girişimcilerin temel sanayi dallarına yatırım yapmaları konusundaki endişelerini gidermekte ve böylece sanayileşme sürecini hızlandırma görevini üstlenmektedirler. İhracat sektörünün gelişmesi açısından kalkınma bankalarının belirli tip projeleri desteklemesi ve çeşitli hizmetler sunması söz konusudur; fakat, son yıllarda, Türkiye’de kalkınma bankaları ihracata dönük projelere ağırlık vermektedirler³².

Kalkınma bankalarının; ihracatın gelişimi açısından, finansman sağladıkları başlıca proje tipleri şunlardır:

- Yeterli sermayesi olmayan, fakat teknik yönden nitelikli ve tecrübeli şahıslara, ihracat yönelik projeleri için sermaye temin edecek bir model geliştirmeleri,
- Sadece ihracata yönelik firmaların yararlanabileceği, elektrik, su ve haberleşme hizmetleri gibi çeşitli kolaylıklarla donatılmış merkezlerinin oluşturulması,
- TCMB ve diğer ticari bankalarla işbirliği yaparak ihracatçı firmaların iyileştirilmesi veya geliştirilmesi,
- Uluslararası örgütler ve yabancı büyük yatırımcılarla teknik ve finansal düzenlemelere giderek ortak yatırımlar organize edilmesi.

³² Cengiz Ersun, **İhracat Sistemleri ve Prensipleri**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 1990, s.89.

24 Ocak 1980 kararlarının yürürlüğe girmesiyle birlikte uygulamaya konulan ihracata dönük ekonomi politikalarının gereği olarak ortaya çıkan uluslararası rekabet gerçeği, kamu otoritesi ve bankalarca da çok iyi algılanarak, yeni dış ticaret bankacılık teknikleri, yeni finansman modelleri, yeni uygulamalar ve yeni mâli kuruluşlar gündeme gelmiş ve uygulamaya başlanmıştır. Faktoring'de bu yeniden yapılanmanın, ürün çeşitliliğinin ve dışa açılmanın bir sonucu olarak finans sektörüne girmiş, gerek iç gerekse dış ticaretin finansmanında giderek önem kazanan bir alternatif finansman aracı olarak Türkiye'de uygulama alanı bulmuştur.³³

Factoring kavramı bir finans tekniği olarak ülkemiz bankacılık terminolojisine ilk kez 1983 yılında, “Ödünç Para Verme İşleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ile girmiştir. Bu Kararname'nin üçüncü maddesi; faktoring'i “mal ve hizmet satışlarından doğmuş veya doğacak alacakların temellük edilerek, tahsilinin üstlenilmesi ve bu alacaklara karşılık ödemelerde bulunularak finansman sağlanması” şeklinde tanımlanmakta, bu işle uğraşmak üzere kurulan şirketleri de “factoring şirketleri” olarak adlandırmaktadır. Türkiye'deki faktoring piyasasındaki hızlı gelişimin nedeni, ülkemizin ticari ve ekonomik yapısının faktoring için uygun bir ortam sağlamasıdır. Yurtiçi ticaretin önemli bir kısmının vadeli olması, enflasyonun devamlı olarak şirketlerde işletme sermayesi sorununu yanında getirmesi, ülkemiz ekonomisinin ihracata yönelik oluşu, ihraç ürünlerinin büyük bir bölümünün faktor edilebilir özellikte olması, uluslararası ticaretin açık hesap şekline dönüşmesi ve akreditifli ödeme şeklinin giderek azalması faktoring ihtiyacını artırmaya devam etmektedir.³⁴

Factoring, Türkiye'de hızlı bir gelişme göstermiş ve finans piyasalarının vazgeçilmez aracı olmuştur.

---

³³ İsmail Emen, “Türkiye'de Factoring'in Genel Esasları”, **Türkiye'de Factoring Semineri Türkiye'de Factoring Esaslar ve Uygulama III: Seminer Açılış ve Tebliğler**, İktisadi Araştırmalar Vakfı, Yayın No:1996/118, İstanbul, 1996, s.20.

³⁴ Erkut Onursal, “Dış Ticaretin Finansmanında Factoring ve Factoring'in Hukuki Çerçevesi”, **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı:22, DTM, Ankara, Temmuz 2001, s.10.

İhracat finansmanında leasing işlemleri ise; Türkiye’de, 1985 yılından sonra yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Leasing kavramı; ülkemiz mâli piyasalar sektörüne 1985 yılında “Finansal Kiralama Kanunu” ile girmiştir. 1980 yılına kadar ülkemizde sanayi yatırımları sadece Devlet ve Merkez Bankası kaynakları üzerinden sübvansedilirken, 1980 yılından itibaren uygulamaya konulan ekonomik politikalar sonucunda sübvansiyonların kaldırılmasını müteakip ticari bankaların sübvansedilme olanaklarının sınırlanmış bir ortamda, sabit sermaye yatırımlarının finansmanı için leasing’in bir araç olarak devreye konulması bu kanun ile amaçlanmıştır. Leasing; Türkiye’nin bünyesi ve gelişmesinde önemli bir rol üstlenmiş olup, yatırımcıların finansman temini için yönlendikleri ciddi bir kaynak durumundadır. Son yıllarda, Türkiye’de leasing sektörü, bankacılık sistemine yakın miktarda orta vadeli kredi verir hale gelmiştir. Faaliyetteki leasing şirketlerinin çoğunun ticari bankaların iştiraki olduğu gözönünde tutulursa, leasing şirketleriyle birlikte bankaların orta vadeli kredi verme imkanları artmış bulunmaktadır. Leasing; taksitli bir ödeme şekli için, yatırımcının planlama ve hesap yapmasını kolaylaştırmakta, kiralar kiracının ödeme gücüne göre, farklı dönemlerde farklı miktarlarda ayarlanabilmekte, sabit olan kiralar faiz oranlarındaki değişikliklerden etkilenmemekte, ayrıca leasing şirketlerinin teminat şartlarının banka teminatlarına kıyasla ağır olmayışı (zira, ödemelerde bir aksama ortaya çıkınca leasing şirketi malı derhal geri alabilmektedir) leasing’i cazip hale getirmektedir.³⁵

İhracat finansmanında diğer bir teknik olan forfaiting, sanayi ve yatırım mali ihracında önemli bir finansman tekniğidir. Forfaiting işlemleri, riskin yüksek olması ve işlemlerin karmaşık olması nedeniyle uzman bankacılığı gerektirmektedir.

Uluslararası ticari ilişkilerde basit ve alışılmış finansman araçları olarak kullanılan, teorik olarak, senetli ve senetsiz her çeşit alacak forfaiting’e konu olabileceği de, poliçe ve bono şeklindeki ticari alacaklar daha güvenceli addedildiklerinden

---

³⁵ Erkut Onursal, “Finansal Kiralama Yeterince Bilinmiyor”, **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı:21, DTM, Ankara, Nisan 2001, s.6.

forfaiting'de yaygın olarak kullanılmaktadırlar. Diğer taraftan, akreditifler ve defter alacaklarının (book-receivables)'da forfaiter'e devredilebilmesi mümkün ise de, bu işlemlerin mahiyetlerinin karmaşıklık içermesi ve çoğu kez de ihtilaflara yol açması nedeniyle uygulamada tercih edilen borç araçları genellikle poliçe ve bonolar olmaktadır. Türkiye'nin 1980 yılından itibaren uygulamaya koyduğu ihracata yönelik sanayileşme ve dışa açılma politikalarının yanısıra ihracatın parasal teşvikler yerine kredilerle desteklenmesi anlayışı sonucu bankalar da Türk ihracatçılarının ihtiyaçlarının karşılanması için yeni finansal hizmetler sunmaya başlamışlar, bunun bir sonucu olarak sanayileşmiş ülkelerde uzun yıllardan beri uygulanmakta olan birçok bankacılık tekniği gibi forfaiting'de Türk bankacılığının gündemine girmiştir. Uluslararası piyasalarda önemli pazar payları elde eden Türk ihracatçıları, değişik ithalatçı ülkelerle ve onların çeşitli talepleriyle karşılaşmaktadır. Günümüz dünyasında ticaret serbestleştirilmeye çalışıldığı ölçüde güncelleşmekte, nakit para sorunları çoğalmakta, alım-satım işlemleri kredili şekle dönüşmektedir. Dolayısıyla, ülkelerin artan ölçüde kredili işlem talepleri de, nakit paraya ihtiyacı olan ihracatçıları yeni korunma ve destek uygulamalarına gereksinim duymalarına neden olmaktadır. Ülkemiz de diğer ülkelerde de olduğu gibi bazı malları kredili alıp, bazı malları ise kredili satma ihtiyacı duymaktadır. Özellikle, son yıllarda Türkiye birçok ülkeye kredili ihracat yapmaktadır. İşlemlerin bu yönde gelişmesi sonucu bir kredi, kredi sigortası ve garantisi sağlayan bir kuruluşa olan ihtiyaç zorunluluk halini alarak Türk Eximbank'ın kurulmasına yol açmıştır.³⁶

Türk Eximbank Türkiye' de tek resmi ihracat finansman kuruluşu olarak faaliyet göstermesi nedeniyle özel bir konuma sahiptir. Bu nedenle, ayrı bir başlığa alınarak aşağıda detaylı olarak incelenecektir.

---

³⁶ Erkut Onursal, "Kredili Satışların Orta Vadeli Finansmanı'na Yardımcı Bir Yöntem: Forfaiting", **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı:23, DTM, Ankara, Ekim 2001, s.13-14.

3.3. TÜRKİYE’DEKİ TEK RESMİ DESTEKLİ İHRACAT FİNANSMAN KURULUŞU TÜRK EXIMBANK (Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.)

3.3.1. Türk Eximbank’ın Kuruluşu ve Amaçları

Türkiye’de ihracatın teşviki ile ilgili gelişmeler göz önüne alındığında ihracatın kredi, garanti ve sigorta programları ile geliştirilmesine yönelik girişimlerin söz konusu olduğu görülmektedir. Fakat bu arayışlar, takip edilen ekonomik politikalar nedeni işlevi kamuoyunda çok fazla ön plana çıkmamış; 1950’lerden 1980’lere kadara uygulanan ithal ikameci politikalar içinde de ihracatın geliştirilmesi ile ilgili kurumsal çalışmalar çok fazla ilgi görmemiştir.

1980’lerde ihracata sayalı büyüme modelinin benimsenmesi ile birlikte teşvik araçlarının geliştirilmesi yönünde çalışmalar başlatılmıştır.

Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş./Türk Eximbank, 31 Mart 1987 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan 3332 sayılı Kanun’un verdiği yetkiye istinaden 21 Ağustos 1987 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan 87/11914 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile “Devlet Yatırım Bankası’nın Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş. adıyla Yeniden Düzenlenmesine Dair Esaslar” belirlenmiştir. Söz konusu Karar ile; Devlet Yatırım Bankası, Türk Eximbank’a dönüşmüştür.³⁷

Türk Eximbank, ülkemizin, tek resmi destekli ihracat finansman kuruluşu olması nedeniyle, ihracatın ve diğer döviz kazandırıcı işlemlerin desteklenmesi yönünde üstlendiği önemli misyonu yerine getirmek amacıyla, ihracat sektörüne uygun maliyetlerle finansman imkanı sağlayan “ihracat kredisi” programlarının yanı sıra, ülkemiz ile muhatap ülkeler arasındaki ekonomik ve siyasi ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla yürürlüğe konulan “Ülke Kredi ve Garanti” programları ve

---

³⁷ Türk Eximbank (Çevrimiçi), <http://www.eximbank.gov.tr/uygulama/anasozlesme.pdf>, 11 Kasım 2009.

ihracat sektörüne politik ve ticari risklere karşı güvence sağlayan “İhracat Kredi Sigortası” programları uygulamaktadır.³⁸

Türk Eximbank'ın temel amacı; ihracatın geliştirilmesi, ihraç edilen mal ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi, ihraç mallarına yeni pazarlar kazandırılması, ihracatçıların uluslararası ticarete paylarının artırılması ve girişimlerinde gerekli desteğin sağlanması, ihracatçılar ile yurtdışında faaliyet gösteren müteahhitler ve yatırımcılara uluslararası piyasalarda rekabet gücü ve güvence kazandırılması, yurtdışında yapılacak yatırımlar ile ihracata yönelik yatırım malları üretim ve satışının desteklenerek teşvik edilmesidir.³⁹

Türkiye'de ihracatın kurumsallaşmış tek asli teşvik unsuru olan Türk Eximbank, bu amaçla; ihracatçıları, ihracata yönelik üretim yapan imalatçıları ve yurtdışında faaliyet gösteren müteahhit ve girişimcileri kısa, orta ve uzun vadeli nakdi ve gayrinakdi kredi, sigorta ve garanti programları ile desteklemektedir. Türk Eximbank'ın, gelişmiş birçok ülkenin resmi destekli ihracat kredi kuruluşlarından farklı olarak kredi, garanti ve sigorta işlemlerini aynı çatı altında toplamış olması, ihracatçı firmalara verilen hizmetlerde bir bütünlük oluşturulmasına imkân tanımaktadır.⁴⁰

Türk Eximbank, ülkenin mâli sisteminin içerisinde yer almasına rağmen, üstlendiği misyon itibarıyla ticari bankalardan ayrılmaktadır. Ticari bankaların rakibi değil; onları destekleyici fonksiyonları olan bir oluşumdur. Türk Eximbank, ihracatın uluslararası rekabete açık olmasını amaçlamaktadır.

---

³⁸ Türk Eximbank, **Türk Eximbank 2008 Yılı Faaliyet Raporu**, Türk Eximbank, Ankara, 2009, s.19.

³⁹ Türk Eximbank, **1987- 1997 Dış Ticaretin Finansmanında 10. Yıl**, Türk Eximbank, Ankara, 1997, s.33.

⁴⁰ Türk Eximbank (Çevrimiçi), http://www.eximbank.gov.tr/html_files/kisaeximbankpg.htm , 14 Kasım 2009.

3.3.2. Türk Eximbank'ın Faaliyet Alanları

Türk Eximbank'ın amaçlarını gerçekleştirmek için bulunabileceği faaliyetler, 21 Ağustos 1987 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 87/11914 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nda şu şekilde belirtilmiştir:

- Mal ve hizmet ihracatını, sevk öncesi ve sonrası aşamalarında kısa, orta ve uzun vadeli alıcı veya satıcı kredileri ile finanse edebilir,
- İhracatın finansmanı amacıyla, ihracatçıların yurtiçi ve yurtdışı banka ve finans kuruluşlarından sağlayacakları krediler için garantiler verebilir,
- Yurtdışı müteahhitlik hizmetleri ile dış yatırımların geliştirilmesi için kredi açarak, finansmanına katılmak, sigorta ve garanti sağlayabilir,
- Mal ve hizmet ihracatında, ihracatçıların ticari ve siyasi riskler nedeniyle ortaya çıkabilecek zararlarını teminat altına almak ve ihracatçılara bu konuda güvenceler sağlamak suretiyle ihracatı teşvik etmek üzere ihracat kredi sigortası yapabilir,
- Yurtiçi ve yurtdışı bankalara ve finans kuruluşlarına ihracata yönelik krediler açarak garanti verebilir,
- Yurtdışına yapılacak finansal kiralama işlemlerini kredilendirmek ve bu konuda garanti verebilir,
- Yurtiçi ve yurtdışı finansman kuruluşları ile para ve sermaye piyasalarında kaynak sağlayabilir,
- Bankalar Kanunu'nda kalkınma ve yatırım bankaları için öngörülen düzenleme çerçevesinde faaliyet gösterebilir,
- Sigorta acenteliği yapabilir,
- Resmi ve özel kurum, kuruluş ve bankalar ile kredi açığı, finansmanın katıldığı, garanti verdiği ve sigorta ettiği gerçek ve tüzel kişi, kurum ve kuruluşlardan faaliyetleri ile ilgili her türlü

belge ve bilgiyi isteyebilmek, kredi, garanti ve sigorta ilişkisi olan müşterilerinin uygulamalarını takip ve kontrol edebilir.⁴¹

3.3.3. Türk Eximbank'ın Kaynakları

Türk Eximbank'ın kaynakları, Hazine Müsteşarlığı tarafından sağlanan kaynakların yanısıra ticari bankalar ve uluslararası piyasalardan temin edilen fonlardan oluşmaktadır. Türk Eximbank'ın döviz kaynakları arasında uluslararası bankalardan sağlanan sendikasyon kredileri ile uluslararası piyasalarda gerçekleştirilen tahvil ihraçlarının önemli bir yeri bulunmaktadır.⁴²

Bankanın kaynakları, özkaynaklar ve yabancı kaynaklar olarak iki grupta toplanmaktadır. Özkaynakları, kendi sermayesi ve ihtiyatlardan oluşmaktadır. Yabancı kaynakların temelini ise, TCMB'den açılacak krediler ve verilecek avanslar, çeşitli fonlardan ya da ulusal ve uluslararası piyasalarda menkul kıymet ihracı karşılığında sağlanacak kaynaklar, bankanın bünyesinde oluşturacağı çeşitli fonlar, yurtdışı kredi ve finansman kuruluşları ile ulusal ve uluslararası para ve sermaye piyasalarından sağlanacak krediler oluşturmaktadır.

Türk Eximbank, kaynaklarının tamamına yakınına ihracatı desteklemek için kullanmaktadır. Banka, aktiflerini krediye dönüştürme oranı konusunda 2008 yılında yüzde 81⁴³ ile Türk bankacılık sektöründe birinci sıradadır. Türk bankacılık sektöründe ise bu oran yüzde 50⁴⁴ düzeyinde gerçekleşmiştir. Kredilerin toplam aktiflere oranı Türk bankacılık sektöründe ortalama yüzde 32⁴⁵, düzeyinde iken Eximbank'ta yüzde 81'dir.⁴⁶ Diğer bir ifade ile; Türk Eximbank her 100 liralık

---

⁴¹ Türk Eximbank (Çevrimiçi), <http://www.eximbank.gov.tr/uygulama/anasozlesme.pdf> , 04 Aralık 2009.

⁴² Türk Eximbank (Çevrimiçi), http://www.eximbank.gov.tr/html_files/kisaeximbankpg.htm , 04 Aralık 2009.

⁴³ Türk Eximbank, **Türk Eximbank 2008 Yılı Faaliyet Raporu**, Türk Eximbank, Ankara, 2009, s.19.

⁴⁴ Türk Eximbank, **a.g.e.**, 2009, s.19.

⁴⁵ Türkiye Bankalar Birliği (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr> , 04 Aralık 2009.

⁴⁶ Türk Eximbank (Çevrimiçi), http://www.eximbank.gov.tr/html_files/kisaeximbankpg.htm , 04 Aralık 2009.

kaynağının 81 lirasını ihracat sektörüne kredi olarak kullandırmaktadır. Türk Eximbank, bankacılık sektörünün kullandığı ihracat kredilerinin yüzde 13'ünü⁴⁷ tek başına sağlamaktadır.

Türk Eximbank, sağlam mâli yapısını korumak ve kamu bütçesine yük olmamak amacıyla mâli planlamasını disiplin içinde uygulayarak son beş yılda kârlılığını sürdürmüştür. Türk Eximbank'ın 2008 yılı net dönem kârı 371 milyon TL'dir. Elde edilen kâr genellikle Türk Eximbank bünyesinde tutularak, kredi olarak ihracatçıların hizmetine sunulmaktadır. Türk Eximbank'ın 2008 yılı sonu itibariyle aktif kârlılığı ise yüzde 12,6 olarak gerçekleşmiştir. Diğer yandan, sermaye yeterlilik rasyosu yüzde 105 düzeyindedir.⁴⁸

3.3.4. Türk Eximbank'ın Kredi, Garanti ve Sigorta Programları

3.3.4.1. Krediler

Türk Eximbank, ihracatçıları, ihracata yönelik üretim yapan imalatçıları ve yurtdışında faaliyet gösteren girişimcileri kısa, orta-uzun vadeli nakdi ve gayri nakdi kredi programları ile desteklemektedir. Ayrıca vadeli satış işlemlerini özendirmek ve bu yolla ihracat hacmini artırmak amacıyla vadeli ihracat alacaklarını iskonto etmektedir.

---

⁴⁷ Türk Eximbank, a.g.e., 2009, s.19.

⁴⁸ Türk Eximbank, a.g.e., 2009, s.19.

Aşağıdaki tablolarda (Tablo8, Tablo 9, Tablo 10) Türk Eximbank'ın kısa vadeli kullandığı kredilerin yıllara göre toplam tutarları, sektörel dağılımları ve ülke gruplarına göre dağılımları görülmektedir.

Tablo 8: Türk Eximbank Kısa Vadeli Kredilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Kredi Tutarı (Milyon ABD Doları)
1989	525
1990	1.223
1991	1.339
1992	1.595
1993	2.196
1994	1.867
1995	2.804
1996	2.962
1997	2.901
1998	3.270
1999	3.363
2000	3.377
2001	2.714
2002	2.158
2003	3.192
2004	3.338
2005	3.529
2006	3.503
2007	3.712
2008	4.276
2009	4.666

Kaynak: Türk Eximbank (Çevrimiçi),

http://www.eximbank.gov.tr/html_files/istatistik.htm , 02 Şubat 2010.

Tablo 8'de Türk Eximbank'ın Kısa Vadeli Kredilerinin Yıllara Göre Dağılımı Tablosu'nda, toplam kredi tutarlarında genelde bir artış olduğu gözlenmiştir.

Tablo 9: Türk Eximbank Kısa Vadeli Kredilerinin Sektörel Dağılımı (%)

	2005	2006	2007	2008	2009
Tekstil/Hazır Giyim/Deri	37	33	32	30	26
Makina/Elektrikli Cihazlar	16	17	17	16	14
Demir-Çelik	10	9	8	9	14
Gıda/Tarım/Hayvancılık	7	10	10	11	10
Madencilik ürünleri/Madeni Eşya	7	7	9	9	13
Diğer	23	24	24	25	23
TOPLAM	100	100	100	100	100

Kaynak: Türk Eximbank (Çevrimiçi),

http://www.eximbank.gov.tr/html_files/istatistik.htm , 02 Şubat 2010.

Tablo 9’da görüldüğü üzere, Türk Eximbank’tan 2005-2009 yılları arasında Kısa Vadeli Kredilerini, en yüksek oranda Tekstil/Hazır Giyim/Deri sektörü kullanmıştır.

Tablo 10: Türk Eximbank Kısa Vadeli Kredilerinin Ülke Gruplarına Göre Dağılımı (%)

	2005	2006	2007	2008	2009
Avrupa Birliği	60	65	62	61	57
Avrupa Birliği dışındaki Avrupa ülkeleri	6	6	9	11	8
Kuzey Amerika/Japonya	20	15	15	13	10
Ortadoğu/Kuzey Afrika	10	9	9	11	17
Diğer	4	5	5	4	8
TOPLAM	100	100	100	100	100

Kaynak: Türk Eximbank (Çevrimiçi),

http://www.eximbank.gov.tr/html_files/istatistik.htm , 02 Şubat 2010.

Tablo 10’da, Türk Eximbank’tan 2005-2009 yılları arasında Kısa Vadeli Kredilerini kullanan firmaların ihracatlarının, yüksek oranda Avrupa Birliği’ne yapılan ihracatlardan oluştuğu görülmektedir.

3.3.4.1.1.Kısa Vadeli İhracat Kredileri

Türk Eximbank, ihracatçı ve ihracat bağlantılı mal üreten imalatçı firmalara, özellikle ihracata hazırlık aşamasında finansman gereksinimlerinin karşılanması amacıyla, kısa vadeli ihracat kredileri tahsis etmektedir. Kısa vadeli ihracat kredileri hem Türk Lirası hem de döviz cinsinden kullanılmaktadır.⁴⁹

Türk Eximbank faaliyetlerinde, Türk ekonomisinin geçirdiği kriz dönemleri ile yüksek enflasyon dönemleri ve buna bağlı olarak banka kredi maliyetlerinin yüksek olduğu dönemlerde yönelmiş olduğu kısa vadeli finansmana yoğunlaşmıştır.

3.3.4.1.1.1. Sevk Öncesi İhracat Kredileri

Sevk Öncesi İhracat Kredileri ilk olarak Türk Lirası cinsinden uygulamaya konulmuş, daha sonra döviz cinsinden de kredi kullanılarak kredi programı revize edilmiştir.

Türk Eximbank'ın en etkin uygulamaları arasında, 1989 yılından bu yana tüm ihracatçılara ulaşabilmek amacıyla ticari bankalar aracılığıyla kullanılan ve toplam Kısa Vadeli İhracat Kredileri içerisinde % 65-67'lik paya sahip olan Sevk Öncesi İhracat Kredileri ağırlıklı yer tutmaktadır. Sevk Öncesi Türk Lirası İhracat Kredisi ve Sevk Öncesi Döviz İhracat Kredisi'nden oluşan Sevk Öncesi İhracat Kredileri, bütün sektörleri kapsayan ve ihracatçıların imalat aşamasından başlanarak desteklenmesi amacıyla kullanılan kısa vadeli kredilerdir. Söz konusu kredilerde, firma ve ihracat riski aracı banka tarafından üstlenilmektedir. Bu nedenle, kredinin geri ödenmesinde sorun yaşanmamaktadır. Bu sistemin en önemli fonksiyonu ise, çok sayıda firmaya yönelik kredi işleminin yürütülebilmesine imkan sağlıyor olmasıdır.⁵⁰

---

⁴⁹ Türk Eximbank, **Türk Eximbank 2004 Yılı Faaliyet Raporu**, Türk Eximbank, Ankara, 2005, s.11-13.

⁵⁰ Türk Eximbank (Çevrimiçi), http://www.eximbank.gov.tr/html_files/MENU-2.htm , 10 Ağustos 2009.

3.3.4.1.1.2. Dış Ticaret Şirketleri Kısa Vadeli İhracat Kredileri

Krediden yararlanmak için, kredi talebi tarihi itibarıyla; firmaya T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından Dış Ticaret Sermaye Şirketi (DTSS) veya Sektörel Dış Ticaret Şirketi (SDTŞ) ünvanı verilmiş olması ve Türk Eximbank tarafından firmanın, kredibilitesinin olumlu bulunması gerekmektedir.

Bu kredinin amacı, Dış Ticaret Sermaye Şirketleri ve Sektörel Dış Ticaret Şirketleri'nin ihracata hazırlık dönemindeki finansman ihtiyacının uygun bir vade ve maliyet ile karşılanması, böylece ihracat performans artışının teşvik edilmesidir.⁵¹

3.3.4.1.1.3. İhracata Hazırlık Kredileri

İhracata Hazırlık Kredileri, ihracat yönelik mal üreten imalatçı ve ihracatçıların uluslararası piyasalarda rekabet güçlerini artırmak ve ihracat projelerini ihracata hazırlık aşamasında desteklemek amacıyla başlatılmıştır. Bu kredi, Türk Eximbank tarafından Dış Ticaret Sermaye Şirketleri ve Sektörel Dış Ticaret Şirketleri dışındaki imalatçı/ihracatçı, ihracatçı veya ihracata yönelik mal üreten imalatçı vasfına haiz firmalara aracı banka olmaksızın doğrudan kullanılmaktadır.

3.3.4.1.1.4. KOBİ (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme) İhracata Hazırlık Kredileri

Yasal statüsü ne olursa olsun, bir veya birden fazla gerçek veya tüzel kişiye ait olup; 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden, yıllık net satış hasılatı ve/veya mâli bilançosu yirmibeşmilyon TL'yi aşmayan, bağımsız işletme tanımına giren, imalatçı, imalatçı - ihracatçı özelliğine sahip mikro, küçük ve orta büyüklükteki

---

⁵¹ Türk Eximbank (Çevrimiçi), http://www.eximbank.gov.tr/html_files/MENU-2.htm , 10 Ağustos 2009.

işletmeler kısaca KOBİ'ler, ihracat taahhüdü karşılığında ve malların serbest dövizle ihraç edilmesi koşulu ile kredilendirilmektedir.⁵²

KOBİ İhracata Hazırlık Kredisi programının faiz oranı, kredi programının KOBİ'lere yönelik olması nedeniyle, diğer kredi programlarının faiz oranlarına kıyasla daha düşüktür.

3.3.4.1.1.5. Sevk Öncesi Reeskont Kredileri

TCMB'nin Kabul Finansman Programı kapsamında Türk Eximbank'a tanıdığı sevk sonrası reeskont limitine ek olarak getirilen sevk öncesi reeskont imkânı kapsamında yürürlüğe konulmuştur.

Sevk Öncesi Reeskont Kredisi kapsamında Dış Ticaret Sermaye Şirketleri (DTSS), Sektörel Dış Ticaret Şirketleri (SDTŞ), imalatçı, ihracatçı ve imalatçı-ihracatçı firmaların, borçlu olarak düzenleyecekleri, Türk Eximbank nezdinde kısa vadeli aval limiti olan bankalardan birinin avalini taşıyan bonolar iskonto edilmektedir. Söz konusu bonoların Kabul Finansmanı Programı çerçevesinde T.C. Merkez Bankası reeskontuna götürülmesi suretiyle iskonto edilmektedir.⁵³

3.3.4.1.1.6. Kısa Vadeli İhracat Alacakları İskonto Programı

Bu program, TCMB'nin Türk Eximbank'a tahsis etmiş olduğu limit çerçevesinde "Banka Kabullerine İlişkin Reeskont İşlemleri Genelgesi" esasları ve şartları doğrultusunda yürütülmektedir.

---

⁵² Türk Eximbank (Çevrimiçi), http://www.eximbank.gov.tr/html_files/MENU-2.htm , 10 Ağustos 2009.

⁵³ Türk Eximbank (Çevrimiçi), http://www.eximbank.gov.tr/html_files/MENU-2.htm , 10 Ağustos 2009.

Söz konusu program ile ihracatçı ve imalatçı-ihracatçılara ülke riskinden arındırılmış olarak yeni ve hedef pazarlara yönelmeleri ve bu pazarlarda vadeli satış imkanları ile rekabet şanslarının artırılması amacına yönelik olup, kısa vadeli ve sevk sonrası finansman desteği sağlanmaktadır.⁵⁴

Söz konusu program kapsamında; poliçe ya da bağlı Kabul kredili ihracat işlemlerinden doğan alacaklar ve vadeli ihracat akreditiflerine dayalı alacaklar iskonto edilmektedir.⁵⁵

3.3.4.1.2. Özellikli Krediler

Türk Eximbank'ın uyguladığı Özellikli Kredi Programları, standart kredi ve garanti programlarının dışında kalan ancak bunları tamamlayıcı nitelikteki programlardır.⁵⁶

3.3.4.1.2.1. Yurtdışı Mağazalar Yatırım Kredisi

Yurtdışı Mağazalar Yatırım Kredisi Programı ile Türkiye'de yerleşik firmaların; Türk menşeli her türlü tüketim malı niteliğindeki doğrudan yurtdışında pazarlamaları amacıyla kuracakları, optimal ölçekte mağaza veya alışveriş merkezlerinin oluşturulmasına yönelik yatırımlar finanse edilmektedir.

Kredi, Türkiye'de yerleşik firmalara, kredi konusu yatırımın tamamlanmasını takip eden dönem içerisinde, kredi vadesi ile sınırlı olacak şekilde, Türk Eximbank tarafından tespit edilen tutarda, Türk ürünlerinin ihraç satışının gerçekleştirilmesi ve söz konusu faaliyetler sonucunda elde edilecek dövizlerden yatırım için

---

⁵⁴ Türk Eximbank (Çevrimiçi), http://www.eximbank.gov.tr/html_files/MENU-2.htm , 10 Ağustos 2009.

⁵⁵ Türk Eximbank , **Kısa Vadeli İhracat Alacakları İskonto Programı Uygulama Esasları (05/01/2009 Revizyonu)**, Türk Eximbank, Ankara, 05 Ocak 2009, s.1.

⁵⁶ Türk Eximbank, **Türk Eximbank 2004 Yılı Faaliyet Raporu**, Türk Eximbank, Ankara, 2005, s.25.

kullanılacak kredi anapara ve faizi tutarında dövizlerin ülkeye getirilerek bir bankaya satılması taahhüdü karşılığında kullanılmaktadır.⁵⁷

3.3.4.1.2.2. Gemi İnşa ve İhracatı Finansman Programı

Bu program, gemi inşa sektörünün yurtdışı pazarlardan daha fazla pay alabilmesine yönelik olarak desteklenmesi amacıyla uygulamaya konulmuştur. Program çerçevesinde, gemi yapımı ve ihracı konusunda çalışan Türk firmaların proje bazında finanse edilmekte veya yurtdışında kalıcı pazarlar edinebilmesi, yerli ve yabancı banka ve finans kuruluşlarından kredi temini edebilmeleri, işveren firmadan peşin ya da taksitle prefinansman sağlayabilmeleri için gemi yapım ve ihracatçıları adına teminat mektubu verilmektedir.

3.3.4.1.2.3. Özellikli İhracat Kredisi

Türk Eximbank'ın mevcut kredi programları çerçevesinde kredilendirilemeyen mal ve hizmet projelerine ilişkin kredi taleplerinin değerlendirilmesine yönelik uygulamaya konulan bu kredi programı ile, döviz kazandırıcı projelere ihracata hazırlık aşamasında orta vadeli finansman desteği sağlanarak imalat ve ihracatçı firmaların uluslararası piyasalardaki rekabet güçlerinin artırılması ve yeni ürünlerle yeni pazarlara girilmesinin teşvik edilmesi amaçlanmaktadır.

3.3.4.1.2.4. Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetlerine Yönelik Teminat Mektubu Programı

Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetlerine Yönelik Teminat Mektubu Programı'nda, müteahhitlik sektöründe faaliyet gösteren firmaların mevcut pazarlarda kalıcılığının

---

⁵⁷ Türk Eximbank, **Yurtdışı Mağazalar Yatırım Kredisi Uygulama Esasları (25/04/2005 Revizyonu)**, Türk Eximbank, Ankara, 25 Nisan 2005, s.1-2.

sağlanmasının yanısıra, yeni pazarlara açılmalarını teminen, yurtdışında üstlenilen projelerin teminat mektubu ile desteklenmesi amaçlanmaktadır.⁵⁸

3.3.4.1.2.5. Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri Köprü Kredisi

Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri Köprü Kredisi, uluslararası piyasalarda yaşanan mâli krizin Türk müteahhitlik sektörü üzerindeki etkilerinin azaltılması ve Rusya Federasyonu ile Libya’da faaliyet gösteren firmaların mevcut şantiyelerinin ve mobilizasyon-makine parkının işler durumda muhafaza edilerek bu pazarlardaki yatırımların ve mevcut rekabet gücünün uzun dönemde kalıcılığının sağlanması amaçlanarak Ağustos 1999’da uygulamaya konulmuştur.⁵⁹

3.3.4.1.3. Döviz Kazandırıcı Hizmetler Kapsamındaki Krediler

3.3.4.1.3.1. Turizm Pazarlama Kredileri

3 Mart 1997 tarihinde uygulamaya konulan Turizm Pazarlama Kredisi programı ile seyahat acentelerinin, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin finanse edilmesi suretiyle, yabancı pazarlarda güçlenerek büyük ölçekli tur operatörleri haline gelmelerinin sağlanması ve turizm döviz girdilerinin artırılarak ödemeler dengesine katkıda bulunulması amaçlanmaktadır.⁶⁰

Programın kapsamı, Ağustos 1999’da özel havayolu taşımacılığı şirketlerinin de kredilendirilmeye başlaması ile genişletilmiştir.⁶¹

---

⁵⁸ Türk Eximbank (Çevrimiçi), http://www.eximbank.gov.tr/html_files/MENU-2.htm , 10 Ağustos 2009.

⁵⁹ Türk Eximbank, **Türk Eximbank 1999 Yılı Faaliyet Raporu**, Türk Eximbank, Ankara, 2000, s.14.

⁶⁰ Türk Eximbank, **Türk Eximbank 1997 Yılı Faaliyet Raporu**, Türk Eximbank, Ankara, 1998, s.14.

⁶¹ Türk Eximbank, **a.g.e.**, 2000, s.14.

3.3.4.1.3.2. Uluslararası Nakliyat Pazarlama Kredileri

Uluslararası Nakliyat Pazarlama Kredileri'nde amaç; uluslararası nakliyat firmaları, uluslararası lojistik işletmeciliği yapan firmalar ile uluslararası taşıma işleri organizatörlüğü yapan firmaların, finansman ihtiyaçlarının karşılanarak, rekabet güçlerinin artırılması ve bu yolla ülkenin döviz kaynaklarının zenginleştirilmesidir.⁶²

3.3.4.1.3.3. Döviz Kazandırıcı Hizmetler Kredisi

Döviz Kazandırıcı Hizmetler Kredisi; Türkiye'de yerleşik firmaların, yurtdışında gerçekleştirecekleri döviz kazandırıcı hizmetler ile yurtdışına ihraç edilecek proje niteliğindeki yazılım, projelendirme ve danışmanlık gibi hizmetlerin finansmanına yönelik olarak uygulamaya konulmuştur.⁶³

3.3.4.1.4. Dünya Bankası Kaynaklı Kredi

Dünya Bankası Kaynaklı Kredi Programı, İhracat Finansmanı Aracılık Kredisi'dir.

Türk Eximbank ile Dünya Bankası (The World Bank) kuruluşu IBRD (International Bank for Reconstruction and Develepment - Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası) arasında imzalanan İhracat Finansmanı Aracılık Kredisi Anlaşması 7539-TU ((EFIL-IV) Export Finance Intermediary Loan) ile uygulamaya konulmuştur.⁶⁴

Söz konusu program kapsamında Dünya Bankası tarafından Türk Eximbank'a tahsis edilen kredi ve buna ilişkin düzenlemeler çerçevesinde gemi/yat

---

⁶² Türk Eximbank (Çevrimiçi), http://www.eximbank.gov.tr/html_files/MENU-2.htm , 10 Ağustos 2009.

⁶³ Türk Eximbank (Çevrimiçi), http://www.eximbank.gov.tr/html_files/MENU-2.htm , 10 Ağustos 2009.

⁶⁴ Türk Eximbank (Çevrimiçi), <http://www.eximbank.gov.tr/uygulama/efil4uyges.pdf> , 10 Ağustos 2009.

yapımı, tersane yatırımı ve makine imalat sektörlerinde faaliyet gösteren Türkiye’de yerleşik firmaların ihracat işlemleri ve ihracat amaçlı yatırımlarına yönelik yerel piyasalardan sağlanacak ya da ithal edilecek mallar ile yapı (inşaat işleri için harcama belgelerine dayalı finansman desteği sağlanmaktadır.⁶⁵

3.3.4.1.5. Avrupa Yatırım Bankası Kaynaklı Yatırım Kredisi

Avrupa Yatırım Bankası (AYB) ile Türk Eximbank arasında imzalanan Kredi Anlaşması çerçevesinde, imalat sanayii, turizm ve lojistik sektörlerinde faaliyet gösteren işletmelerin, ihracata ve döviz kazandırıcı hizmetlere yönelik olarak yurtiçinde gerçekleştirecekleri yeni yatırım, tevsi ve modernizasyon projelerinin finanse edilmesi amaçlanmaktadır.⁶⁶

3.3.4.1.6. Yurtdışı Fuar Katılım Kredisi

Yurtdışı Fuar Katılım Kredisi’nde amaç; firmaların, yurtdışı fuarlara katılım sağlayarak pazar paylarını artırmaları, yeni/hedef pazarlara girebilmeleri, yeni teknolojiler ve ürünler hakkında bilgi edinmeleri ile ihracatın gelişimine katkıda bulunmaları, DTM tarafından yurtdışı fuar düzenleme yetkisi verilen organizatör firma ve kuruluşların, söz konusu fuarlara iştirak eden katılımcı firmaların ve DTM tarafından ilan edilen sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara bireysel katılım sağlayan firmaların, yurtdışı fuar katılım ve organizasyon faaliyetlerine ilişkin finansman ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.⁶⁷

---

⁶⁵ Türk Eximbank, **İhracat Finansmanı Aracılık Kredisi (EFIL-IV) Uygulama Esasları**, Türk Eximbank, Ankara, 08 Ağustos 2008.

⁶⁶ Türk Eximbank (Çevrimiçi), http://www.eximbank.gov.tr/html_files/ulkekrgrar.htm , 08 Ağustos 2009.

⁶⁷ Türk Eximbank (Çevrimiçi) http://www.eximbank.gov.tr/html_files/MENU-2.htm , 10 Ağustos 2009.

3.3.4.2. Ülke Kredi ve Garanti Programları

Türk Eximbank tarafından 1989 yılından itibaren uygulanan kredinin amacı, Türk ihracatçı ve müteahhitlerinin uluslararası pazarlardaki rekabet gücünün artırılması ile ticari ve politik risk taşıyan pazarlarda güvence altında iş yapabilmelerine olanak sağlanmasıdır⁶⁸.

Söz konusu program çerçevesinde, Türkiye'den temin edilecek mal ve hizmetlere sağlanacak destekleme oranı, Türk Eximbank tarafından belirlenmektedir.

Türk Eximbank, Türkiye'nin dış politikası ve ekonomik hedefleri çerçevesinde önem arz eden ülkelerle kalıcı ve uzun süreli ilişkilerin tesis edilebilmesine hizmet etmek amacıyla, bu ülkelere Türk firmaları tarafından gerçekleştirilecek mal ve hizmet ihracatına Ülke Kredi/Garanti Programı çerçevesinde finansman desteği sağlamaktadır. Türk Eximbank, bu program aracılığıyla yurtdışında iş alan firmaları riskten arındırarak, onlara gelişen piyasalarda rekabet gücü ve yeni pazarlara açılma olanağı sağlamakta, ayrıca Türkiye'nin ihraç ürünlerinin çeşitlendirilmesine de katkıda bulunmaktadır.⁶⁹

Türk Eximbank'ın yıllık programları ile, Ülke Kredi/Garanti Programına ilişkin finansman desteğinin çerçevesi belirlenmektedir. Ayrıca, hükümetlerarası protokoller çerçevesinde tüketim malları ve hammadde ihracatının finansmanı da mümkün olabilmektedir. Krediyeye konu mal ve hizmet ihracının, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin gelişmesini sağlayacak türde olması, tercih nedeni olmaktadır.

Mal ve hizmet ihracatına konu projenin; Türkiye'ye katkısının yüksek olması, ihraç mallarının çeşitlendirilmesi ve katma değeri yüksek ürünlerin ihracına katkı sağlaması, teknoloji aktarımına ve yüksek oranda döviz cinsinden net fon yaratma yeteneğine sahip olması tercih edilmektedir. Mal ve hizmet ihracatına konu projeler,

⁶⁸ Türk Eximbank (Çevrimiçi), http://www.eximbank.gov.tr/html_files/ulkekrgrar.htm , 10 Ağustos 2009.

⁶⁹ Türk Eximbank (Çevrimiçi), http://www.eximbank.gov.tr/html_files/ulkekrgrar.htm , 10 Ağustos 2009.

genel kabul görmüş proje değerlendirme kriterlerine göre değerlendirilmekte ve finansman aşamasında, prensip olarak OECD normları uygulanmaktadır.⁷⁰

3.3.4.3. İhracat Kredi Sigortası Programları

Türk Eximbank'ın başlıca faaliyet konularından biri olan ihracat kredi sigortası programları ile, ihracatçıların ihracat bedeli alacakları ticari ve politik risklere karşı belirli limitler dahilinde teminat altına alınmakta ve poliçelerin teminat olarak gösterilmesi ile finans kuruluşlarından kredi sağlanması kolaylaşmaktadır⁷¹.

İhracat kredi sigortası programları, kısa vadeli ihracat kredi sigortası ile orta ve uzun vadeli ihracat kredi sigortası programlarından oluşmaktadır.

3.3.4.3.1. Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programı

Mart 1989 tarihinde uygulanmaya başlanan⁷² bu program ile ihracatçıların bir yıl içinde yaptıkları 360 güne kadar vadeli tüm sevkiyatları, ticari ve politik risklere karşı teminat altına alınmaktadır⁷³.

Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programı kapsamında ihracatçı firmaların isteğine bağlı olarak sigorta uygulanması yapılmakta, firmalara sigorta yaptırmaları halinde, ihracatçı firmalara, Türk Eximbank kaynakları kredi kullanımlarında faiz indirimi avantajı sağlanmaktadır. Bu uygulamadaki amaç, kredi alan ihracatçıların mal bedellerini tahsil edememeleri nedeniyle nakit akışlarında ortaya çıkacak sorunları asgari düzeye indirmek ve ihracat kredi sigortası hizmetini yaygınlaştırmaktır.

---

⁷⁰ Türk Eximbank (Çevrimiçi), http://www.eximbank.gov.tr/html_files/ulkekrgrar.htm , 10 Ağustos 2009.

⁷¹ Türk Eximbank, **Türk Eximbank 2004 Yılı Faaliyet Raporu**, Türk Eximbank, Ankara, 2005, s.22.

⁷² Türk Eximbank, **Türk Eximbank 1989 Yılı Faaliyet Raporu**, Türk Eximbank, Ankara, 1990, s.19.

⁷³ Türk Eximbank, **Türk Eximbank 1999 Yılı Faaliyet Raporu**, Türk Eximbank, Ankara, 2000, s.21.

Bu program çerçevesinde ihracatçının bir yıl içinde, Türk Eximbank tarafından kapsama alınan ülkelerdeki çeşitli alıcılarına yaptığı 360 güne kadar vadeli tüm sevkiyatları sigortalanmaktadır. Dolayısıyla ihracatçı ile her bir sevkiyatı için ayrı ayrı sigorta sözleşmesi yapılmasına gerek olmadan ve yapılan tek bir sigorta sözleşmesi ile Türk Eximbank'ca kabul edilen ülkelerdeki limitleri onaylanmış alıcılara yapılacak tüm sevkiyatlar sigorta kapsamına dahil edilmektedir. İhracatçının hem yüksek riskli hem de düşük riskli ihracatı bir arada sigorta kapsamına dahil edilerek riskin dağıtılması ve buna bağlı olarak nihai riskin asgari düzeye indirilmesi amaçlanmaktadır.⁷⁴

---

⁷⁴ Türk Eximbank, **Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programı Uygulama Esasları**, Türk Eximbank, Ankara, 2007, s.1.

Aşağıdaki tablolarda (Tablo 11 ve Tablo 12) Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Kapsamında yıllara göre sigortalanan sevkiyat tutarları ve sigortalanan sevkiyatların ülke gruplarına göre dağılımları görülmektedir.

Tablo 11: Türk Eximbank Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Kapsamında Sigortalanan Sevkiyat Tutarlarının Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Sigortalanan Sevkiyat Tutarı (Milyon ABD Doları)
1989	8
1990	29
1991	57
1992	870
1993	1.444
1994	1.776
1995	2.059
1996	3.497
1997	2.980
1998	2.977
1999	3.001
2000	2.952
2001	2.811
2002	2.706
2003	3.056
2004	3.553
2005	4.173
2006	4.253
2007	4.683
2008	5.080
2009	4.524

Kaynak: Türk Eximbank (Çevrimiçi),

http://www.eximbank.gov.tr/html_files/istatistik.htm , 02 Şubat 2010.

Tablo 12: Türk Eximbank Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Kapsamında Sigortalanan Sevkiyatların Ülke Gruplarına Göre Dağılımı (%)

	2004	2005	2006	2007	2008
Avrupa Birliği	63	60	60	60	58
Avrupa Birliği Dışındaki Avrupa Ülkeleri	9	11	12	12	11
Kuzey Amerika/Japonya	10	9	8	6	6
Ortadoğu/Kuzey Afrika	12	13	13	15	15
Diğer	6	7	7	7	10
TOPLAM	100	100	100	100	100

Kaynak: Türk Eximbank (Çevrimiçi),

http://www.eximbank.gov.tr/html_files/istatistik.htm , 02 Şubat 2010.

Tablo 12’de Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası kapsamında sigortalanan sevkiyatların ülke gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, Avrupa Birliği’nin en yüksek oranda olduğu görülmektedir.

3.3.4.3.2. Orta ve Uzun Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programı

Orta ve Uzun Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programları ile ihracatçı firmaların, ülke ekonomisine yüksek oranda katma değer sağlayacak olan teknoloji, yatırım veya sermaye malları üretim ve ihracatının teşvik edilerek, uluslararası pazarda firmalara rekabet üstünlüğü sağlanması ile riskli ülkelerde uzun vadeli satış imkanlarının artırılması, poliçenin teminat gösterilmesi ile de ticari bankalardan finansman sağlamalarının kolaylaştırılması amaçlanmaktadır.

Söz konusu programlar yerli katkı oranının (fiziki katkı veya katma değer) en az % 60 olduğu hususu, Türk Eximbank’ca belirlenecek çerçevede ve ilgili Sanayi ve/veya Ticaret Odası tarafından hazırlanıp onaylanan ekspertiz raporu ile belgelenmiş olan sermaye, yarı sermaye ya da dayanıklı tüketim malı niteliğindeki ürünlerin ihracatını kapsamaktadır. Prim oranı, alıcının türüne, alıcının bulunduğu

ülkenin risk derecesine, malın teslim süresi ve ödeme vadesine göre belirlenmektedir.⁷⁵

Orta ve Uzun Vadeli İhracat Kredi Sigorta Programları Spesifik İhracat Kredi Sigortası Programı, Spesifik İhracat Kredi Sigortası Sevk Sonrası Politik Risk Programı ve Spesifik İhracat Kredi Sigortası Sevk Sonrası Kapsamlı Risk Programı olarak üç farklı kategoride değerlendirilmektedir.

Spesifik İhracat Kredi Sigortası Programı'nın kapsamında, tek bir satış sözleşmesine bağlı olarak 5 yıla kadar vadeli ödeme koşuluyla yapılacak sermaye malı ihracından doğan ihracat alacaklarını sevk öncesi ve sevk sonrası dönemlerde ticari ve politik risklere karşı teminat altına alınmakta ve teminat altına alınan ihracat işlemi ile ilgili olarak ticari bankalardan finansman teminine imkan sağlanmaktadır.

Spesifik İhracat Kredi Sigortası Sevk Sonrası Politik Risk Programı'nın kapsamında, tek bir satış sözleşmesine bağlı olarak 5 yıla kadar vadeli ödeme koşuluyla yapılacak ihracatlardan doğacak alacakların, sevk sonrası dönemde ortaya çıkacak politik risklere karşı teminat altına alınmakta ve teminat altına alınan ihracat işlemi ile ilgili olarak ticari bankalardan finansman teminine imkan sağlanmaktadır.

Spesifik İhracat Kredi Sigortası Sevk Sonrası Kapsamlı Risk Programında, Spesifik İhracat Kredi Sigortası Sevk Sonrası Politik Risk Programı ile sağlanan destek, ticari risklerin de sigorta teminatı altına alındığı ve teminat altına alınan ihracat işlemi ile ilgili olarak ticari bankalardan finansman teminine imkan sağlandığı daha geniş kapsamlı bir programdır.

---

⁷⁵ Türk Eximbank (Çevrimiçi), http://www.eximbank.gov.tr/html_files/ihrkdsig.htm , 10 Ağustos 2009.

3.3.4.3.3. Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri Teminat Mektuplarının Haksız Nakde Çevrilme Sigortası Programı

Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri Teminat Mektuplarının Haksız Nakde Çevrilme Sigortası Programının amacı, yurtdışında iş üstlenmek üzere teklif verme aşamasında ya da iş üstlendikten sonra, kamu işveren makamlarına verilen geçici, avans veya kesin teminat mektuplarının ya da işveren makamın bankasına muhatap düzenlenen kontrgaranti şeklindeki teminat mektuplarının haksız nakde çevrilmesi riskine karşı, Türk Müteahhitlerinin Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri Teminat Mektuplarının Haksız Nakde Çevrilme Sigorta Poliçesi (poliçe) ile teminat altına alınmasıdır.⁷⁶

3.3.5. Türk Eximbank'ın AB Çerçevesinde İncelenmesi

Türk Eximbank, diğer ülkelerdeki eximbanklardan çok farklı değildir. Bunlar, birbirlerini tamamlayan sistemler ve uygulamaya konulan modellerdir. Eximbank uygulamalarında üç ana program bulunmaktadır. Programlardan bir tanesi, kredilendirme; diğeri, Türkiye'ye Eximbank modeli ile giren ihracat kredi sigortası ve sonuncusu ise, ihracat kredi garantisi uygulamasıdır. Eximbankların bir özelliği de, devlet destekli olmasıdır. Eximbanklar; ülkenin genel ekonomik hedefleri doğrultusunda faaliyet gösteren, ana amacı karlılık olmayan ve gerektiğinde uluslararası ilişki ve sermaye piyasalarında devlet garantisine sahip kuruluşlardır.

AB'de Eximbank modeliyle; yatırım, üretim ve pazarlama zincirlerine yönelik teşvik uygulamaları bulunmaktadır. Bugün bu sistemler, bazı ülkelerde özel ve kamu kuruluşları tarafından desteklenen güçlü ihracat finansman kuruluşları ile geliştirilmektedir.

---

⁷⁶ Türk Eximbank, **Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri Teminat Mektuplarının Haksız Nakde Çevrilme Sigorta Programı Uygulama Esasları**, Türk Eximbank, Ankara, 29 Temmuz 2002, s.1.

Türk Eximbank, AB'deki EULER HERMES, NCM, ECGD, EKF, OND gibi benzer ihracat finansman kuruluşlarından yaklaşık elli yıl sonra kurulmuş olmasına rağmen, hızlı bir gelişme göstermiştir. AB ülkelerindeki ihracat destek kuruluşlarında, bu ülkelerin bazılarında kamunun yanında ihracata destek sağlayan özel sektör kuruluşları da bulunmaktadır. Türk Eximbank, devlet desteği ile ihracat kredi, sigorta ve garanti faaliyetleri ile destek olmaktadır.

Türkiye ile AB arasında ihracat teşviklerinde bazı yapısal farklılıklar bulunmamaktadır. Bu farklılıklar, farklı gelişmişlik seviyelerinden kaynaklanmaktadır.

Türkiye ile AB arasında 1 Ocak 1996 tarihinde başlayan Gümrük Birliği çerçevesinde, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı (OKK)'nın 35. Maddesi gereğince; Türkiye, ihracatı teşvik uygulamalarını AB ve DTÖ kurallarına uyumlu hale getirmek durumundadır.

AB Anlaşması'nın devlet yardımlarına ilişkin 87 ve 88. maddeleri, hükümetlerin firmalara yönelik yardımlarında DTÖ'nün Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması (Agreement On Subsidies and Countervailing Measures-SCM Anlaşması) ile aynı kuralları benimsemiştir. AB, özellikle ihracata yönelik yasaklanmış sübvansiyonlar konusunda DTÖ ile aynı görüşü paylaşmaktadır.

SCM Anlaşması'nda ihracat performansı şartına bağlı olan sübvansiyonlar ve belli gruptaki firmalara ya da sanayi grubuna verilen spesifik sübvansiyonlar yasaklanmıştır. Bu nedenle Türk Eximbank, ihracat performansına dayalı olarak kullandırılan Performans Kredisini ve 1 Nisan 1993 tarihinde yürürlüğe giren Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'na (NAFTA - The North American Free Trade Agreement) taraf olan ABD, Kanada, Meksika, Güney Afrika Cumhuriyeti ve Japonya'ya yapılan tekstil, konfeksiyon, deri eşya ihracatının imalat aşamasından itibaren desteklenmesini öngören Hedef Pazar İhracat Kredisini, Sevk Öncesi İhracat Kredisini kapsamındaki İlk Adım İhracat Kredisini ve Sevk Öncesi İhracat Kredisini

kapsamında "Öncelikli Sektörlere" (gıda, kesme çiçek, halı-kilim, ses ve görüntü bantları, televizyon, cam, seramik) yönelik kullanılan kredileri belli sektör ve ülkelere yönelik olması nedeniyle spesifik sübvansiyonlar kapsamında olduğundan yürürlükten kaldırmıştır.

SCM Anlaşması'nda hükümetlerin veya hükümetlerin yetkilendirdiği kuruluşların, uluslararası sermaye piyasalarından temin edilebilecek kısa vadeli kredilerin faiz oranından daha düşük faiz oranı ile ihracat kredisi vermesi de yasaklanmış sübvansiyonlardandır. Türk Eximbank'ın kısa vadeli ihracat kredilerinde uyguladığı faiz oranları ile piyasa oranları arasındaki fark "kabul edilebilir" düzeyde olduğundan söz konusu anlaşma ile uyumludur. KOBİ'lere yönelik hibe ya da düşük faizli krediye ise izin verilmektedir. Türk Eximbank da KOBİ'lere özel önem vermekte ve KOBİ'lere yönelik KOBİ İhracata Hazırlık Kredisi programını uygulamaktadır. İki yıl veya daha uzun vadeli olan Orta ve Uzun vadeli resmi destekli ülke ve proje kredilerinde asgari faiz oranları, kredilendirme oranı, geri ödeme, yerel maliyet unsurları, taahhütler, ticaretle ilgili tavizli krediler ve yardım kredileri de Gümrük Birliği kurallarına uygundur.

AB'nin orta ve uzun vadeli ihracat kredisi ile ihracat kredi sigorta ve garantisine ilişkin mevzuatı OECD Uzlaşmasını esas almaktadır. AB ile Gümrük Birliği kapsamında; Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından AB'nin iki yıl ve daha uzun vadeli resmi destekli ihracat kredilerini düzenleyen 93/112/EEC Sayılı Konsey Kararı'na uyumlu İhracat-96/12 Sayılı Tebliğ, 23 Ocak 1996 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Tebliğ ile belirlenen uygulamadan Türk Eximbank sorumlu tutulmuş ve bu kapsamda Türk Eximbank da orta ve uzun vadeli ihracat kredi programlarını, OECD Uzlaşması ile paralel hükümleri içeren AB mevzuatı ile uyumlu hale getirmiştir. Dolayısıyla, resmi destekli orta-uzun vadeli ihracat kredisi ile ihracat kredi sigortası ve garantisi alanında AB ile uyum sağlanmıştır.

Türk Eximbank, ihracat kredi sigortası faaliyetlerinde uygulanacak prim oranlarının belirlenmesinde uluslararası kriterleri dikkate almaktadır. Türk

Eximbank'ın uyguladığı sigorta prim oranları, AB normları ve DTÖ kurallarına uyum sağlamaktadır.

AB'de ihracatçıların kısa vadeli kredi talepleri ticari bankalar tarafından karşılanmakta veya doğrudan krediler yerine ticari bankalar aracılığı ile kullanılan dolaylı kredilerden oluşmaktadır. Bu nedenle bu ülkelerdeki ihracat finansman kuruluşları ihracat kredi sigortası ve garantisi alanında faaliyet göstermekte olup, bu konuda uzmanlaşmışlardır.

Söz konusu ülkelerin ekonomik durumu ve kredi maliyetlerindeki istikrardan dolayı ihracat kredileri ya tamamen ticari bankalarca ya da eximbank dışında başka bir kuruluşca yürütülmektedir. Türkiye'de ise ihracat ve döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlere yönelik krediler, garanti programları ve ihracat kredi sigortası faaliyetlerini Türk Eximbank yürütmektedir. Türk Eximbank, hem doğrudan hem de ticari bankalar aracılığı ile dolaylı olarak kısa vadeli ihracat ve döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlere yönelik krediler kullandırmakta, garanti programları ile ihracat kredi sigortası işlemlerini yapmaktadır. Türkiye'nin ekonomik durumunun uygun hale gelmiş olması ve ticari bankacılık sisteminin de ihracat ve döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerin kısa vadeli finansmanını sağlayabilecek düzeye gelmiş olması nedeniyle Türk Eximbank'ın, kısa vadeli kredilerin finansmanında değil, AB'deki eximbanklarda olduğu gibi, ihracat kredi sigortası ve garanti faaliyetlerine yönelmesi gerekmektedir.

AB Müktesebatına, Uluslararası kurallara ve anlaşmalardan doğan yükümlülüklerle uygun kurumsallaşmış, ihracatı teşvik enstrümanlarının başında gelen Türk Eximbank, ihracatın desteklenmesinde önemli bir konuma sahiptir.

SONUÇ

Dış ticaret ile sanayileşme karşılıklı olarak birbirini güçlendirmesinden dolayı aralarında yakın ilişki vardır. Dış ticaretle olan ilişkilerine göre sanayileşme politikaları, "ithal ikamesi" ve "ihracata dayalı sanayileşme" olarak iki grupta toplanabilir. İthal ikamesini esas alan sanayileşme politikasının amacı, ithalatın yerine yerli üretimin getirilmesidir.

İthal ikamesi izlenen gelişmekte olan ülkelerde, ihracatın geliştirilmesi amacıyla verilen teşvikler fazla önem arz etmemektedirler. İthal ikamesinin izlendiği ekonomilerde, iç piyasa için üretim daha karlı olmakta ve ihracat ihmal edilmektedir. Fakat "ihracata dayalı sanayileşme"de, ihracatın geliştirilmesi birinci planda gelmekte ve üretim sadece iç piyasa için değil; uluslararası piyasalar için yapılmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde kalkınmanın ihracat yoluyla kazanılan döviz gelirleri ile sağlanması en sağlam ve güvenli kaynak olarak gösterilmektedir. Bu şekilde "İhracata dayalı sanayileşme" stratejisi uygulanarak ülkede ihracat artışı sağlanacak ve ihracata dayalı yeni istihdam alanları oluşacak, kazanılan dövizler, ödemeler bilançosu dengesi sorunlarının çözümünü ve dış kaynak yetersizliklerinin giderilmesini sağlayacak ve kalkınma için gerekli sermaye mallarının ithali için gerekli döviz kazanılmış olacaktır. Bu nedenle de ihracat ve ihracatın finansmanı önem taşımaktadır.

Özellikle az gelişmiş ülkelerde, ihracatçılar emek maliyetinin düşük olması ve hammaddenin ucuz fiyatlarla temini gibi konularda üstünlüğe sahip olmalarına rağmen, ihracat siparişlerini karşılarken gereksinim duydukları finansmanı uygun miktarda ve uygun maliyette elde edebilmeleri, ülkede uygulanan politikaların, teşviklerin, finansman kaynaklarının ve finansal kuruluşların yetersizliği nedeniyle işletme düzeyinde çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Bu da, az gelişmiş

lkelerdeki ihracatçıların uluslararası pazarlarda süregelen rekabet koşulları altında rekabet edebilme gücünü zayıflatarak ihracat performansına olumsuz yönde etki yapmaktadır. Dolayısıyla da bu durum, gelişmiş ülkelerdeki yüksek performansa sahip ihracatçılar için tahsis edilen kredilerin maliyetlerinin düşük olmasına neden olmakta ve daha da güçlenmelerini sağlamaktadır. Gelişmiş ülkelerde, bankacılık hizmetleri ihracatın finansmanında büyük olanaklar sağlamaktadır. Bu nedenle de bankacılık sistemi bu konuda yüksek öneme sahiptir. Gelişmiş ülkelerdeki bu durum göstermektedir ki; ihracat artışının devamlılığının sağlanması ihracatın finansmanı ile mümkün olmaktadır. İhracatın yapılabilmesinin finansman olanaklarına bağlı olması da ihracat finansmanının önemini göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelerde; ihracatçıların finansman gereksinimi, ticari bankaların bu konudaki sıkı uygulamaları nedeniyle genellikle devlet destekli ihracat finansman kuruluşlarından sağlanmaktadır.

Dünyada dış ticaret hacminin artmasına bağlı olarak, ülkelerin ihracatında meydana gelebilecek artış, ülke ekonomilerinin gelişmesini destekleyen en önemli unsurlardan biridir. İhracatçıların sevkiyat öncesi ve sevkiyat sonrası dönemde nakdi ve gayri nakdi finansman ihtiyacı ile riske karşı korunmaya gereksinim duymaları devlet desteğine ihtiyacı doğurmaktadır. Bu nedenle ülkeler, devlet desteği ile, kendi iktisadi ve ticari koşullarına göre, mevcut yasal çerçevede, kendi ihracat finansman mekanizmasını geliştirmektedirler. İhracat finansmanının amacı, risklere karşı ihracatçıyı korumak ve ihracatın ucuz ve kolay gerçekleşmesini sağlamaktır. İhracatın finansmanı kapsamında, ihracatçının karşı karşıya kaldığı risklerin yönetilmesi işlemleri de yer almaktadır. Bu bağlamda, ihracatın finansmanı, ihracatçıya ihraç konusu mal veya hizmetin üretim aşamasından, ihraç bedelinin tahsiline kadar olan süre içinde fon sağlanması ve ihracatçının karşı karşıya olduğu risklerin minimuma indirilmesi veya nc kişilere devredilmesi işlemlerini kapsamaktadır. Bu nedenle ihracatın finansmanı, önem taşımakta ve özellik arz etmektedir.

Ticari bankaların temel işlevi, iç ticareti finanse etmektir. Dış ticaretin finansmanı ise karmaşık ve uzmanlaşmış bir banka sisteminin varlığını gerektirmektedir. Ticari bankalar; ihracatı finanse eden kuruluşlardır, fakat iç ticareti finanse etmeye yoğunlaşmışlardır. İhracat finansmanının, özel uzmanlaşmış bir mekanizma gerektirmesi nedeniyle dünyanın bir çok ülkesinde eximbanklar kurulmuştur. Eximbanklara, ihracatın finansmanı ile birlikte ihracat kredi sigortaları sağlama ve çeşitli finansman kuruluşlarından finansman sağlamak için bir tür kefalet anlamında gelebilecek garanti programları sunma gibi fonksiyonlar verilmiştir. Eximbanklar, genellikle kamu kuruluşu olarak karakterize edilmişlerdir. Eximbanklar fonksiyonları ve misyonları itibariyle, ticari bankalardan farklı kuruluşlardır. Eximbanklar; ülkenin genel ekonomik hedefleri doğrultusunda faaliyet gösteren, ana amacı karlılık olmayan ve gerektiğinde uluslararası ilişki ve sermaye piyasalarında devlet garantisine sahip kuruluşlardır.

AB'de ihracata yönelik kalkınma stratejisiyle gelişme yolunda mesafe katetmiş birçok ülkede, eximbanklar bulunmaktadır. OECD ülkelerinde bu kuruluşlar ortalama 70 yıllık bir geçmişe sahipken, gelişmekte olan ülkelerde ise ortalama 20 yıllık bir geçmişe sahiptirler. AB'de, eximbank modeliyle yatırım, üretim ve pazarlama zincirlerinde teşvikler sunmuşlardır. Bugün bu sistemler, bazı ülkelerde özel ve kamu kuruluşları tarafından desteklenen güçlü ihracat finansman kuruluşları ile geliştirilmektedir.

1987 yılında kurulan, Türkiye'de ihracatın kurumsallaşmış tek resmi kuruluşu Türk Eximbank, gelişmiş ülkelerdeki COFACE, Euler Hermes, SACE, Atradius, ECGD gibi benzer ihracat finansman kuruluşlarından yaklaşık 50 yıl sonra kurulmuş olmasına rağmen kısa bir sürede Dünya'daki ihracat destek kuruluşları arasındaki performansı ile ilk 20 kuruluş arasına girmeyi başarmıştır.

AB'deki eximbanklarda; kamu kaynakları yanında, ulusal ve uluslararası para ve sermaye piyasalarında sağlanan kaynaklar ağırlık taşımaktadır. Türk Eximbank uluslararası para ve sermaye piyasalarından kaynak sağlanmakta, ancak, kamu

kaynakları belirleyici olmakta, Merkez Bankası'nın reeskont şeklinde devreye girmesi de büyük öneme taşımaktadır.

AB'de eximbanklarda; uzun vadeli destek ağırlık taşıırken, Türk Eximbank'ta kısa vadeli destek ağırlıklıdır. AB'de alıcı kredisi, çerçeve kredisi, alıcıya yönelik garantiler şeklinde alıcıya yönelik garantiler şeklinde alıcıya yönelik destekler de yaygınken, Türk Eximbank'ta ihracatçıya yönelik programlar belirlenmektedir.

AB'deki eximbanklarda; sigorta ve garantide kamunun ağırlığı belirleyici iken, kredide özel sektörle bütün etkinliklerde ortaklık yaygındır. Kredide, ticari bankacılık hizmetleri ihracatın finansmanında büyük olanaklar sağlamakta ve bankacılık sisteminin bu konudaki önemi giderek artmaktadır. Türk Eximbank'ta kamu belirleyicidir.

AB'de, istisnalar dışında kredi ve sigorta kuruluşları ayrı çatılar altında örgütlenmişlerdir. Türk Eximbank, AB'deki resmi destekli ihracat finansman kuruluşlarından farklı olarak kredi, garanti ve sigorta işlemlerini aynı çatı altında toplamıştır.

AB'deki eximbanklarda; finanslama fonksiyonunun etkinliği azalırken, sigorta ve garanti belirleyici ihracat desteği olmaktadır. Türk Eximbank'ta ise finanslama hâlâ önemini korumaktadır.

Uluslararası arenanın son derece ilginç gelişmeler sahne olduğu günümüz dünyasında gerek ticari gerek politik riskler ihracatçılara büyük tehdit oluşturmaktadır. İstikrarlı olmayan bir uluslararası ekonomik ve siyasi ortamda, uluslararası ticaretin riskinin son derece yüksek olduğu açıkça görülmektedir. Ticarete her zaman için risk olduğu gerçeği uluslararası ticarete kendini daha güçlü olarak hissettirmektedir. Coğrafi uzaklıklar, farklı yönetim ve ticaret anlayışları, olaylara farklı yaklaşımlar ve farklı kültürler riskliliği artıran etkenlerden bazıları olarak gözükmemektedir. Ancak dışa yönelik bir ekonomik politika ile büyümeyi arzu eden Türk ekonomisi için uluslararası ticaret önemli oranda yer teşkil etmektedir.

Dolayısıyla, ihracat kredi sigortası ve garantisi bu riskin paylaşılmasını sağlayacak ve yüklenilmesini kolaylaştıracak önemli bir uygulamadır.

AB'deki eximbanklarda ihracatçıların kısa vadeli kredi talepleri, ülkelerin ekonomik durumu ve kredi maliyetlerindeki istikrardan dolayı ihracat kredileri ya tamamen ticari bankalarca karşılanmakta veya doğrudan krediler yerine ticari bankalar aracılığı ile kullandırılan dolaylı kredilerden oluşmaktadır. Bu nedenle bu ülkelerdeki ihracat finansman kuruluşları ihracat kredi sigortası ve garantisi alanında faaliyet göstermekte olup, bu konuda uzmanlaşmışlardır.

Türk Eximbank, hem doğrudan hem de ticari bankalar aracılığı ile dolaylı olarak ihracat ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlere yönelik krediler kullandırmakta, garanti ve sigorta işlemleri yapmaktadır. Türk Eximbank'ın faaliyetini; AB'deki eximbanklarda olduğu gibi, ihracat kredi sigortası ve garanti programlarına yoğunlaştırması, Türkiye'nin ekonomik durumunun ve ticari bankacılık sisteminin de kısa vadeli kredilerin finansmanı sağlayabilecek düzeye gelmiş olması nedeniyle, Türk Eximbank'ın kısa vadeli kredi programlarında değil, garanti ve ihracat kredi sigortası alanında faaliyet göstermesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Abuşoğlu, Ömer: **Döviz Kuru Politikası ve İhracat Üzerine Etkisi 1980-1988 Dönemi**, TOBB Yayınları, No:154, Ankara, 1994.
- Aktan, Coşkun Can: “Türkiye’de Rant Kollama Faaliyetleri”, **Amme İdaresi Dergisi**, C.XXVI, Sayı:4, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara, Aralık 1993.
- Albaum, Gerald,
Jesper Strandskov,
Edwin Duerr,
Laurance Dowd: **International Marketing and Export Management**, Addison Wesley Publishing Company, England, 1990.
- Alkin, Erdoğan: **Uluslararası Ekonomik İlişkiler**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990.
- Altunyaldız, Ziya,
Feridun Başer: “Türkiye ve Avrupa Birliği’nde Dahilde İşleme Rejimi Uygulamaları”, **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı:13, DTM, Ankara, Nisan 1999.
- Avcı, Nuri: “Gelişmekte Olan Ülkelerde Dış Ticaretin Finansmanı” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1995).

- Aydoğuş, İsmail: **Türkiye'nin Avrupa Birliği İle Bütünleşme Sürecinde Devlet Yardımları**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, 2000.
- Ayhan, E. Haluk: "Geçmişten Günümüze İhracat Teşvikleri", **İGEME'den Bakış**, İGEME, Ankara, Temmuz-Eylül 2000.
- Balassa, Bela: "Export Incentives and Export Performance in Developing Countries: A Comparative Analysis" **World Bank Staff Working Paper**, No:248, World Bank, Washington, D.C., 1977.
- Barbaros İnceci: **Devlet Yardımları**, Rekabet Kurulu Yayını, Ankara, 2000.
- Başkan, Reha Mustafa: "1980 Sonrasında Türkiye'nin İhracat Yapısı ve İmalat Sanayinin Rolü", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2005).
- Batiz, Luis A.Rivera,
Paul M. Romer: "Economic Integration and Endogenous Growth" **The Quarterly Journal of Economics**, C.VI, May 1991, Cambridge, USA.
- Bayazıt, Tayfun: "Son On Yılda İhracatın Finansmanında Bankacılık Sistemi", **İşletme ve Finans Dergisi**, C.V, Sayı:48, Ankara, Mart 1990.

- Berne Birliği: (Çevrimiçi),
<http://www.berneunion.org.uk/pdf/Press%20Release%20May%202009.pdf>, 06 Ocak 2010.
- Berne Birliği: (Çevrimiçi),
<http://www.berneunion.org.uk/value-statement.html> , 06 Ocak 2010.
- Berne Birliği: (Çevrimiçi),
http://www.berneunion.org.uk/bu_profiles.htm,
06 Ocak 2010.
- Bradley, Frank: **International Marketing Strategy**, Prentice Hall, U.S.A., 1995.
- Brander, James A.,
Barbara J. Spencer: “Export Subsidies and International Market Share Rivalry”, **Journal of International Economics**, No:18 (1985).83-100, North-Holland 1985.
- CESCE: (Çevrimiçi),
http://www.cesce.es/nuevo/html/cesce_micro/cesce.html , 20 Aralık 2009.
- Cevahir, Hatice: “Türkiye'de İhracat Teşviklerinin Etkinliği, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü”, Eskişehir, 2007).

- Çak, Demet, Murat Çak: **Gümrük Birliği'nin Getirdikleri ve Götürdükleri: Dış Ticaret Vergileri ve İhracat Gelirleri Analizi**, İTO Yayınları, Yayın No: 2007-68, İstanbul, 2007.
- Çapraz, Neşe: “1980 Sonrası İhracat ve İhracatı Teşvik Politikası”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1988).
- Çelik, Aysun: “İhracat Teşvikleri Bazı Dünya Ülkeleri ve Türkiye Uygulamasının Karşılaştırılması”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1999).
- Çiloğlu, İsmail: “Teşvik Sisteminin Değerlendirilmesi”, **Hazine Müsteşarlığı Hazine Dergisi**, Ankara, 8 Ekim 1997.
- Çolak, Görkem: “İhracatın Teşviki ve Türk Eximbank” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü”, Ankara, 2007).
- Danışma, M. Cihat: **İhracat Finansman Yöntemleri**, Devlet Yatırım Bankası, Ankara, 1987.
- Demirci, Avni K.: “Türkiye’de Yatırım ve İhracatı Teşvik Politikaları”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1991).

- Demir, Musa: **İhracat ve İhracat Teşvikleri**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2003.
- Dikmen, Babir: “İhracat Kredi Sigortalarının KOBİ’ler Açısından Değerlendirilmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 2006).
- DPT: Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Vergi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2001
DPT (Çevrimiçi),
<http://ekutup.dpt.gov.tr/vergi/oik608.pdf> ,
30 Ağustos 2009.
- DTM: **Avrupa Birliği ve Türkiye**, 6. bs., DTM Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, Ankara, Eylül 2007.
- ECGD: (Çevrimiçi), <http://www.ecgd.gov.uk/index/about-ecgd/mission-and-objectives.htm> ,
30 Ağustos 2009.
- Ege, A.Yavuz: “Türkiye’nin Dış Ticaretinin Bugünü ve 21. Yüzyıla Doğru Muhtemel Gelişmeler” **Dış Ticaret Dergisi**, Özel Sayı, DTM, Ankara, Ekim 1998.

- Ekincek, Emre: “Uluslararası Türk Mühendislik Hizmetleri İçin Türk Eximbank Uygulamalarının Değerlendirilmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Haziran 2006).
- Emen, İsmail: “Türkiye’de Factoring’in Genel Esasları”, **Türkiye’de Factoring Semineri Türkiye’de Factoring Esaslar ve Uygulama III: Seminer Açılış ve Tebliğler**, İktisadi Araştırmalar Vakfı, Yayın No:1996/118, İstanbul, 1996.
- Ersun, Cengiz: **İhracat Sistemleri ve Prensipleri**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları , İstanbul, 1990.
- EU: (Çevrimiçi), <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/trade-topics/export-credits/> 30 Ağustos2009.
- EULER HERMES: (Çevrimiçi), <http://www.eulerhermes.com/en/euler-hermes-group/euler-hermes-group.html> , 08 Ocak 2010.
- EULER HERMES: (Çevrimiçi), http://www.eulerhermes.com/hten/financial-news/financial-news_20091109_00100125.html , 08 Ocak 2010.
- Gerni, Cevat: **Dış Ticaretin Finansmanı**, TOBB, Ankara, 1990.

- Groenewegen, Peter: “Political Economy and Economics”, **The New Palgrave: A Dictionary of Economics** Ed.by. John Eatwell, Murray Milgate and Peter Newman, Macmillan, London, 1987.
- Gülay, İhsan: “Dışa Açılmada İhracatın Teşvik Aracı Olarak Döviz Kuru Politikası ve Dış Ticaret Stratejisi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1991).
- Güven, Tarık Celal: “Cumhuriyetin 75. Yıldönümünde Dış Ticaretimizin Geçmişi ve Bugünü”, **Dış Ticaret Dergisi**, Özel Sayı, DTM, Ankara, Ekim 1998.
- HDTM: **Avrupa Topluluğu ve Türkiye**, 2. bs., Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Ankara, 1993.
- ITC: **Business Guide to the World Trading System**, ITC, Ceneva/Switzerland, 1999.
- ITC: **The Financing of Exports From Developing Countries**, ITC, Geneva-Switzerland, 1984.
- İbrahimhakkıoğlu, Nedim: **Planlı Dönemde İhracatı Teşvik Politikası**, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, Ankara, Eylül 1986.

- İGEME: **GATT-URUGUAY Raund Uluslararası Ticarete ve Çevrelerine Etkileri**, İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi Araştırma Geliştirme Başkanlığı, Ankara, Eylül 1997.
- İncekara, Ahmet: “Türkiye’de Sanayileşme Stratejileri ve İhracata Yönelik Stratejiye Geçiş”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1985).
- İncekara, Ahmet,
Ferda Yerdelen Tatoğlu: **Türkiye Ekonomisinde Son Yıllarda Yaşanan Yüksek Oranlı Büyüme Rakamlarının İç Piyasa Üzerindeki Etkileri**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:2008-56, İstanbul, 2008.
- İncekara, Ahmet: **Türkiye’de Teşvik Sistemi**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:1995-10, 10. bs., İstanbul, 1995.
- Kaplan, Münevver: “Uluslararası Düzenlemeler Çerçevesinde Türk Eximbank İhracat Kredisi ve Sigortası Programlarının Analizi”, **Türk Eximbank Basın Bülteni**, Türk Eximbank, Ankara, Kasım 2002.
- Kaplan, Münevver: “İhracat Finansmanında Türk Eximbank”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2000).

- Karaca, Nil: “GATT’den Dünya Ticaret Örgütü’ne”, **Maliye Dergisi**, Sayı:144, Ankara, Eylül-Aralık-2003.
- Karluk, Rıdvan: **İhracatta Vergi İadesi**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:1984-4, İstanbul, 1984.
- Karluk, Rıdvan: **Türkiye’de İhracata Yönelik Dış Ticaret Politikası ve İhracatın Yapısal Analizi**, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Yayın No: 237/158, Eskişehir, 1981.
- Karluk, Rıdvan: **Türkiye Ekonomisi**, 6. bs., Beta Yayınları, İstanbul, 1999.
- Karluk, Rıdvan: **Uluslararası Ekonomi Teori ve Politika**, 7. bs., Beta Basım, İstanbul, Eylül 2003.
- Kaya, Ferudun: **Dış Ticaret ve Finansmanı**, Beta Yayınları, İstanbul, 2009.
- Kemer, Osman Barbaros: **Bir Dış Ticaret Politika Aracı Olarak İhracat Teşvikleri Teori-Uygulama**, Alfa Yayınları, İstanbul, Nisan 2003.
- Kılıçbay, Ahmet: **Türk Ekonomisi**, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1985.
- Kılıçbay, Ahmet: **Türkiye’nin Ekonomi Politikaları**, Der Yayınları, İstanbul, 1997.

- Konak, Arkın: “İhracat Finansmanında Eximbank Kredileri”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2006).
- Konukman, Aziz: “Dış Ticaret Finansmanı ve Türkiye’deki Uygulama”, **Dış Ticarete Durum Dergisi**, Türk Dış Ticaret Derneği, İstanbul, Mayıs-Haziran 1990.
- Kozlu, M. Cem: **Uluslararası Pazarlama İlkeler ve Uygulamalar**, 4. bs., Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, No:243, Ankara, 1993.
- Krueger, Anne O.: **Foreign Trade Regimes and Economic Development Liberalization Attempts and Consequences**, Ballinger Publishing Company, Cambridge MA USA, 1979.
- Mah, Jai S.: "The Export Insurance System and Export Supply of Britain", **Dankook University Working Paper**, Cheonan-South Korea, 2003.
- Melemen, Mehmet: “İhracat Teşviklerinin 1980-1994 Yılları Arasında Türkiye Uygulaması ve Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerdeki Uygulamalar ile Mukayese Edilmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1995).

- Mirzatürkmen, Hatice Derya: “Avrupa Birliği Ülkelerinde Dış Ticaretin Finansmanında Eximbank Modeli ve Türk Eximbank Programlarının Uyumunu”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C.Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007).
- Mollasalihoğlu, Yavuz: “İhracat Teşvikleri”, **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı:13, Yıl:4, DTM, Ankara, Nisan1999.
- Narlı, Ayşenur: **İhracatı Teşvik Tedbirlerinin Tarihsel Gelişimi**, T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü, Ankara, 1989.
- OECD: **Export Credit Financing Systems in OECD Member Countries and Non-Member Economies**, OECD Publishing, 2004.
- Oksay, Serhan: **Kalkınmanın Finansmanı**, Okumuş Adam Yayınları, İstanbul, Ekim 2005.
- Olhan, Zehra: “Türkiye’de İhracatın Desteklenmesinde İhracat Kredi Sigortası ve Uygulama Çalışması”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, 2009).
- ONDD: (Çevrimiçi),
[http://www.ondd.be/webondd/Website.nsf/HomePageEn\(Visitor\)?Open Form](http://www.ondd.be/webondd/Website.nsf/HomePageEn(Visitor)?Open+Form) , 08 Ocak 2010.

- Onursal, Erkut: “Dış Ticaretin Finansmanında Factoring ve Factoring’in Hukuki Çerçevesi”, **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı:22, DTM, Ankara, Temmuz 2001.
- Onursal, Erkut: “Finansal Kiralama Yeterince Bilinmiyor”, **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı:21, DTM, Ankara, Nisan 2001.
- Onursal, Erkut: “Kredili Satışların Orta Vadeli Finansmanı’na Yardımcı Bir Yöntem: Forfaiting”, **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı:23, DTM, Ankara, Ekim 2001.
- Öncü, Beratiye, Şule Alpan,
Deniz Çakıroğlu,
Fusun Balıkçioğlu: **İhracat Kredi Sigortası ve Türkiye Değerlendirmesi**, İGEME, Ankara, 1987.
- Özçalık, Melih: “Türkiye Ekonomisinde İhracatın İthalata Bağımlılığı (1990-2006 Yılları Analizi)”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, 2007).
- Özdemir, Zekai: “Dış Ticaret Finansman Tekniklerinden Factoring ve Forfaiting İşlemleri”, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, No:10, Kocaeli, 2005.

- Öztürk, Tülay Yazar: “İhracatı Teşvik Aracı Olarak Eximbank İhracat Kredilerinin İhracata Etkisinin Sektör Bazında İncelenmesi”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi, T.C. Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006).
- Payamoğlu, Turgay: “Türkiye’de 1980-1990 Döneminde Sanayileşme Stratejileri ve İmalat Sanayii”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1995).
- Polat, Sema: “1980-2000 Yılları Arasındaki İhracat Artışının Devlet-İşadamı İlişkisi Çerçevesinde İncelenmesi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007).
- Raynould, Andre C.: **Financing Exports To Developing Countries**, OECD Staff, 1992.
- Rumford, Chris: **State Aid to Industry: Turkey and The Customs Union**, Çev. Ayşe Berktaş Hacımırzaoğlu, Türk Ekonomi Bankası, İstanbul, 1997.
- Saatçioğlu, Cem: “Dış Ticaretin Önündeki Engeller ve Çevresel Kriterler İle Dış Ticaret İlişkisi” Dış Ticaret Müsteşarlığı (Çevrimiçi), <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/engeller.doc> , 02 Aralık 2009.

Saatçioğlu, Cem,
Orhan Karaca:

“Türkiye’de İhracat İle Büyüme Arasındaki
Nedensellik İlişkisi: 1980 Dönüşümünün Etkisi”
İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadı Enstitüsü
Yönetim Dergisi, Yıl:15, Sayı:49, İstanbul, Ekim
2004.

SACE:

(Çevrimiçi),
[http://www.sace.it/GruppoSACE/content/it/
consumer/products](http://www.sace.it/GruppoSACE/content/it/consumer/products) , 20 Aralık 2009.

Seyidoğlu, Halil:

Türkiye’de İhracatı Teşvik Önlemleri ve
Etkileri Türkiye Ekonomisi ve İstikrar
Politikaları:1980-1985, Marmara Üniversitesi
Türkiye Ekonomisi Araştırma Merkezi Yayını,
Araştırma No:6, İstanbul, 1986.

Seyidoğlu, Halil:

Uluslararası Finans, 2. bs., Güzem Yayınları,
İstanbul, 1997.

Seyidoğlu, Halil:

Uluslararası Finans, 3. bs., Güzem Yayınları,
İstanbul, 2001.

Seyidoğlu, Halil:

Uluslararası İktisat, Güzem Yayınları, İstanbul,
1993.

Seyidoğlu, Halil:

Uluslararası İktisat-Teori Politika ve Uygulama,
15.bs., Güzem Can Yayınları, İstanbul, 2003.

- Süer, M.Ziya: **İhracat Teşvikleri ve En Son Şekliyle İhracata Yönelik Devlet Yardımları**, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayınları, Ankara, 1998.
- Şahin, Hüseyin: **Türkiye Ekonomisi**, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2000.
- Şanlı, F. Bahar: “1990’lardan Günümüze Türkiye’nin İhracatındaki Genel Değişim ve Küreselleşen Dünya’da Türkiye’nin İhracat Politikası”, **Mali Çözüm Dergisi**, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası (İSMMMÖ), Sayı:67, İstanbul, Nisan-Mayıs-Haziran 2004
İSMMMÖ (Çevrimiçi),
<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/67MaliCozum/18%20Bahar%20sanli.pdf> ,
20 Ocak 2010.
- Şanlı, Cemal: **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, Beta Yayınları, İstanbul, 1996.
- Şanlı, F. Bahar: “Küreselleşme ve Ekonomik Entegrasyonlar”, **Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları; 2004**, T.C.Fırat Üniversitesi, Elazığ, 2004, s.1,
T.C. Fırat Üniversitesi (Çevrimiçi),
<http://web.firat.edu.tr/daum/docs/23/25%20%20K%C3%9CRESELLE%20%20EME%20VE%20EKONOM%20%20B0K%20..F.%20Bahar%20%20C5%9Eanl%C4%B1---7%20syf.....%20%20DEND%20%20B0--160---166.doc> , 20 Ocak 2010.

- Taşkın, Murat: “1923-2003 Döneminde Türkiye Cumhuriyeti’nin Dış Ticaret Politikaları, **Dış Ticaret Dergisi**, Özel Sayı, DTM, Ankara, Ekim 2003.
- Tekin, R. Barış: **Döviz Kurundaki Gelişmelerin Türkiye İmalat Sanayi İhracat Fiyatlarına Yansıması**, Türkiye İhracatçılar Meclisi, İstanbul, 2004.
- Tezel, S.Yahya: **Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi 1923-1950**, 2. bs., Yurt Yayınları, Ankara, 1986.
- Tomanbay, Mehmet: **Dış Ticaret Rejimi ve İhracatın Finansmanı**, Hatipoğlu Yayınevi, Ankara, 1995.
- Topçu, Melek: “Türk Eximbank Kredi Programları İhracat Kredi Sigortası ve Garantisi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2004).
- Türk Eximbank: **1987-1997 Dış Ticaretin Finansmanında 10. Yıl**, Türk Eximbank, Ankara, 1997.
- Türk Eximbank: (Çevrimiçi), <http://www.eximbank.gov.tr/uygulama/anasozlesme.pdf> , 04 Aralık 2009.
- Türk Eximbank: (Çevrimiçi), http://www.eximbank.gov.tr/html_files/kisaeximbanknkg.htm , 04 Aralık 2009.

- Türkiye Bankalar Birliği: (Çevrimiçi) <http://www.tbb.org.tr> , 04 Aralık 2009.
- Türk Eximbank: (Çevrimiçi),
http://www.eximbank.gov.tr/html_files/kisaeximbankpg.htm , 04 Aralık 2009.
- Türk Eximbank: (Çevrimiçi),
http://www.eximbank.gov.tr/html_files/kisaeximbankpg.htm , 14 Kasım 2009.
- Türk Eximbank: (Çevrimiçi),
http://www.eximbank.gov.tr/html_files/MENU-2.htm , 10 Ağustos 2009.
- Türk Eximbank: (Çevrimiçi),
http://www.eximbank.gov.tr/html_files/ulkekrgrar.htm , 10 Ağustos 2009.
- Türk Eximbank: (Çevrimiçi),
http://www.eximbank.gov.tr/html_files/ihkrdsig.htm , 10 Ağustos 2009.
- Türk Eximbank: **Türk Eximbank 2008 Yılı Faaliyet Raporu**,
Türk Eximbank, Ankara, 2009.
- Türk Eximbank: **Türk Eximbank 2004 Yılı Faaliyet Raporu**,
Türk Eximbank, Ankara, 2005.
- Türk Eximbank: **Türk Eximbank 1999 Yılı Faaliyet Raporu**,
Türk Eximbank, Ankara, 2000.

- Türk Eximbank: **Türk Eximbank 1997 Yılı Faaliyet Raporu**, Türk Eximbank, Ankara, 1998.
- Türk Eximbank: **Kısa Vadeli İhracat Alacakları İskonto Programı Uygulama Esasları (05 Ocak 2009 Revizyonu)**, Türk Eximbank, Ankara, 05 Ocak 2009.
- Türk Eximbank: **Kısa Vadeli İhracat Kredi Sigortası Programı Uygulama Esasları**, Türk Eximbank, Ankara, 2007.
- Türk Eximbank: **İhracat Finansmanı Aracılık Kredisi (EFIL-IV) Uygulama Esasları**, Türk Eximbank, Ankara, 08 Ağustos 2008.
- Türk Eximbank: **Yurtdışı Mağazalar Yatırım Kredisi Uygulama Esasları (25 Nisan 2005 Revizyonu)**, Türk Eximbank, Ankara, 25 Nisan 2005.
- Türk Eximbank: **Yurtdışı Müteahhitlik Hizmetleri Teminat Mektuplarının Haksız Nakde Çevrilme Sigorta Programı Uygulama Esasları**, Türk Eximbank, Ankara, 29 Temmuz 2002.
- Türkkan, Erdal: **“Dışa Açılmada Sanayi Politikaları” 1987’den 1988’e Türkiye Ekonomisi Semineri**, Ankara Sanayi Odası, No:36, Ankara, 1988.

- Uzay, Nisfet: **İhracatı Teşvik Politikalarının Etkinliği: Kayseri İmalat Sanayi Örneği**, Kayseri Ticaret Odası Yayını, Yayın No:42, Kayseri, 2002.
- Ülgen, Gülden: **İktisat Bilimine Giriş**, Der Yayınları, 4. bs., İstanbul, 2010.
- Ürkmez, Murat: “İhracatın Geliştirilmesinde Türk Eximbank’ın Rolü ve Avrupa Birliği Katılım Sürecinde Türk Eximbank’ın Yeniden Yapılandırılması İle Banka Personelinin Eğitimi”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2006).
- Varol, G.Müge: “Cumhuriyetin 80.Yılında 1923-2003 Türk Dış Ticaretinin Gelişiminin Kısa Tarihçesi”, **Dış Ticaret Dergisi**, Özel Sayı, DTM, Ankara, Ekim 2003.
- Yaralı, Murat: “Uluslararası Anlaşmalardaki Kısıtlamalar Dikkate Alınarak Ülkemizde Telekomünikasyon Alanında Üretimin, Ar-Ge Faaliyetlerinin ve İhracatın Artırılmasında Teşvik Yöntemlerinin Analizi”, (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Telekomünikasyon Kurumu, Ankara, 2004).